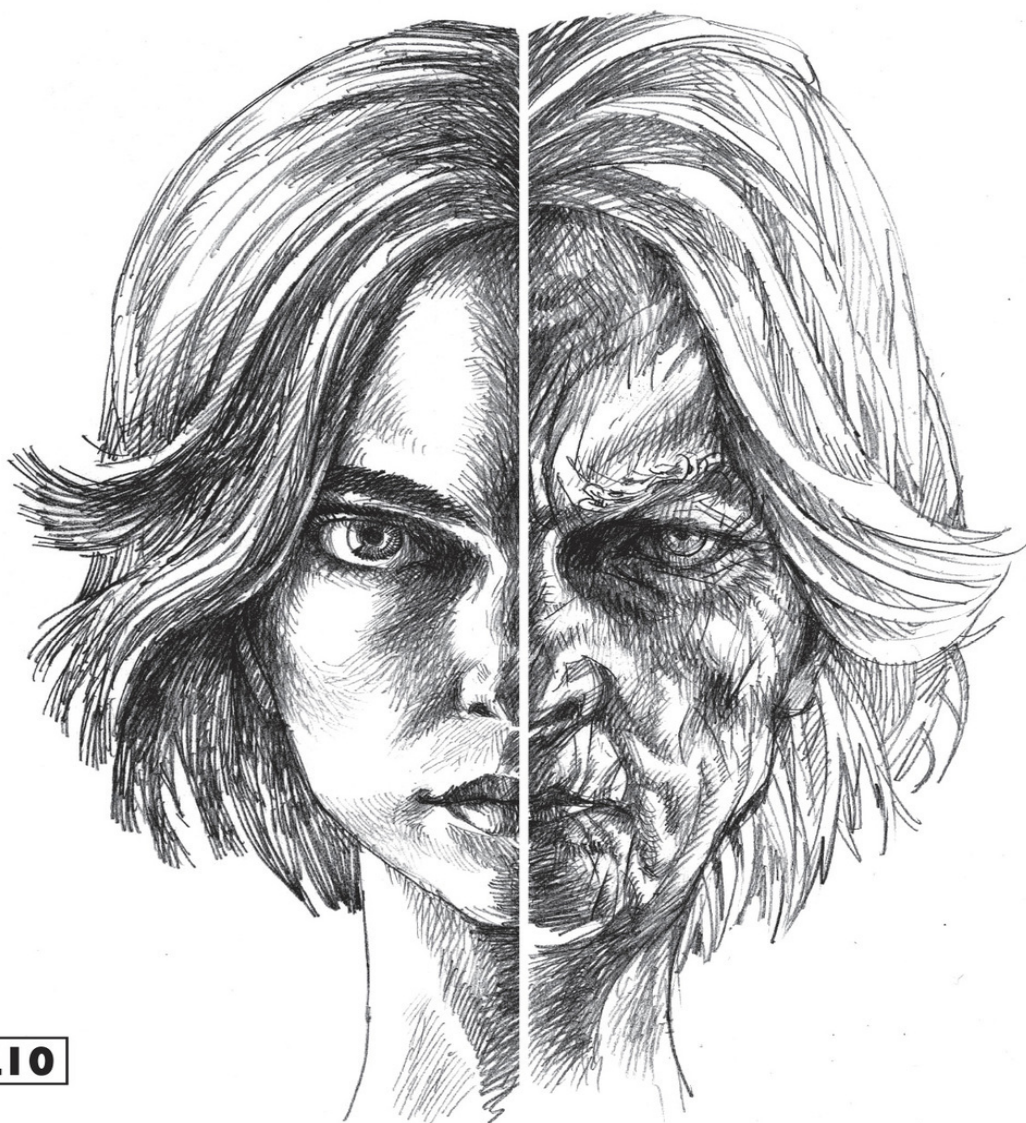

ЯН ВАЛЄТОВ

КРАЩИЙ ВІК
ДЛЯ СМЕРТІ

Ян Валетов
Кращий вік для смерті

© Я. М. Валетов, 2017

© О. О. Ломака, переклад українською, 2019

© В. В. Малиновський, макет обкладинки, 2017

© О. А. Гугалова-Мєшкова, художнє оформлення, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2018

* * *

Моя особлива подяка дочці Діані – ми разом виградали Білку і світ, у якому вона живе. Шкода, що не вийшло написати книжку разом, але я думаю, це у майбутньому.

Моєму постійному редактору, колезі-письменнику та доброму другу Олександрю Данковському, без якого ось уже упродовж багатьох років не обходиться жоден мій роман. Дякую і за роботу, і за розуміння.

Моєму давньому другу, художнику Всеволоду Малиновському, з яким ми мислимо одними образами і, мабуть, бачимо схожі сни.

Моїм першим читачам, які були присутні при народженні цієї книжки – від чернеток до остаточного варіанта, я вдячний за терпіння, час і думки.

Моєму батькові Михайлу, який не любить фантастику, але у свої вісімдесят прочитав рукопис одним із перших і сказав: «Це не фантастика. Це надто схоже на реальність».

Чесно кажучи, це моя перша книжка, написана в жанрі чистої фантастики, – треба ж відповідати званню фантаста. Комусь вона видасться надмірно жорстокою й натуралістичною, але якби не присутність за плечем моєї шістнадцятирічної доньки, вона була б набагато жорсткішою і страшнішою – надто вже непривабливий світ, в якому живуть герої. Так що за те, що ви можете купити «Кращий вік для смерті» не загорнутим у чорний целофан на стійці для дорослих, – подякуйте саме їй.

Мені було важко писати історію Білки та Книжника, але це дуже потрібна історія, особливо сьогодні, – сподіваюсь, що мій читач зрозуміє – чому.

Завжди ваш

Автор

Книга перша. Книжник

Розділ перший. Втеча

Книжник терпіти не міг зброї.

Ні, він її поважав! Як не поважати штуку, яка може тебе вбити на відстані? Але не любив тримати в руках. І не ремонтував, хоча міг полагодити майже все, що не містило в собі маленьких електричних штукочок. Управлятися з усіма цими пістолетами й автоматами, на які усі чели-мисливці хіба що не молилися, йому не вдавалося. Удавалися речі набагато складніші – він міг розібрати й зібрати старезний генератор і навіть вигадати, як прилаштувати до нього велик, щоб запилючена, напівдохла від старості лампочка заблимала жовтим світлом, а ось автомат або гвинтівку намагався зайвий раз до рук не брати.

Але закон є закон: кожен кід, який досяг віку чела, повинен брати участь у мисливстві та війні. І старші не брали до уваги жодні причини.

Герла має народжувати, готувати їжу, обробляти землю й доглядати за потомством і домашніми тваринами, чел – годувати герл, бебиків, кідів і вбивати челів з інших племен, щоб вони не вбили членів його племені. І Книжник, незважаючи на зіпсутий читанням зір, кволу статуру й нелюбов до зброї, брав участь у мисливстві.

Рушницю йому дали відповідно до талантів – стару двостволку з тріснутим ложем та з іржавими стволами, заряджену патронами у вицвілих пластикових гільзах. Щоправда, поставили в оточення, а не до стрільців, але й це не допомогло...

Проти справжнього невезіння не попреш!

Книжник прогавив діра.

Це був здоровезний рогач – усьому племені вистачило б днів на чотири, а то й більше.

Він вискочив із хащів так швидко і несподівано, що Книжник, замість того щоб стріляти в звіра на відстані десяти кроків,

похитнувся і гепнувся на дупу. Рушниця полетіла вбік, грякнулась об землю і оглушливо пальнула одразу з обох стволів. Залишки іржавого дроту, якими були набиті патрони, хльоснули по кущах, зрізаючи листя й сухе гілля. Дір пирхнув – Книжник міг заприсягтися, що презирливо, – й одним стрибком зійшов зі стежки, пірнувши в густий підлісок.

Книжник із жахом дивився на рушницю, що лежала осторонь. Викрутитися точно не вдасться – мовляв, діра не бачив, куди він зник – хтозна. Тепер точно ніхто не повірить! Стріляв – значить, бачив і промазав! Він проґавив звіра, і покарання неминуче. Яким воно буде, невідомо, але знаючи, як Облом його любить, можна було не сумніватися, що суворим. Мисливець, що впустив здобич, має бути покараний. Це теж закон.

Книжник замружився від жаху перед неминучою розправою, а коли розплющив очі, Облом уже нависав над ним, ніби підрубане дерево – величезний, злий та нещадний.

Він був не сам, а разом із Ногою та Свином. Бракувало лише Бігуна, а то рада племені зібралася б у повному складі.

Облом поглянув на зіщуленого Книжника, на розряджену гвинтівку, потім знову на Книжника і, вишкірившись, копнув його носак. Можливо, це був не найсильніший удар, на який Облом був здатен у гніві, але Книжнику вистачило й цього: він відлетів убік і боляче вдарився потилицею об землю.

– Гей, ти – шмат лайна! – гаркнув Облом хриплим голосом. – Ти ні на що не здатен, купа лайна! Хробак! Вилупок!

Він зробив ще крок і знову вдарив Книжника, на цей раз по ребрах.

Черевик у Облома був добрячий – масивний, з грубезної шкіри, на рубчастій підошві, – виміняв у міщухів, чи то зняв із убитого. Твердий, як камінь, носак урізався в бік жертви, і Книжник задихнувся, заплямків губами, як виловлена риба.

– Ти прої...в діра! – видихнув Облом із ненавистю. – Ти вмієш тільки дрочити на свої смердючі книжки! Що тепер будуть їсти герли

та бебики? Погризений щурами папір? Відповідай, безрука тварюко!

– Він... вискочив несподівано! – пробекав Книжник, ненавидячи самого себе за липкий страх, що з'явився внизу живота, за тремтячий голос, у якому не було нічого з того, що годиться справжньому челу, – тільки біль та благання. – Я промахнувся!

Облом загарчав і довбонув його прикладом карабіна, поціляючи в груди, але Книжник інстинктивно встиг закритися, і приклад улучив йому в передпліччя. Рука одразу заніміла, перед очима закружляли чорні мухи.

Нога та Свин, підкоряючись жестові вождя, підхопили Книжника під пахви, і він завис над землею, приголомшений та переляканий до смерті.

Йому було десь більше сімнадцяти, наскільки саме – Книжник не знав. Мабуть, вони були однолітки – Облом та інші старші, може, місяць або два різниці, але поруч із ними він виглядав як кід, який щойно розміняв вісім зим, – жалюгідна іграшка в руках здоровезних челів.

Та й хто він був – просто книжковий хробак, який все своє життя провів у нікому не потрібній Бібліотеці, а вони – вожді, мисливці, батьки племені, годувальники. Вони були суворі, як Закон, що дістався їм від предків, і так само безжалісні.

Він проґавив оленя, залишив плем'я без м'яса, і йому нічого дати вождям навзамін.

Хіба що...

Книжник розкрив був рота, але Облом устиг раніше, і від удару тильною стороною долоні юнак умився кров'ю в прямому сенсі цього слова. Червоний розсип крапель потрапив на обличчя Нозі, той від несподіванки послабив хватку, і Книжник вислизнув із їхніх рук і побіг, сам від себе не очікуючи такої прудкості.

Позаду гейкали, свистіли, тупотіли, але він уже нісся стежкою – весь перекошений від штурханів, закривавлений, жалюгідний. Він біг, незграбно викидаючи ноги, ледь стримуючись, щоб не заверещати від жаху, наче якась малолітня герла. Було боляче, але

не розквашений ніс і забиті ребра завдавали йому нестерпних мук – йому було жахливо соромно. Соромно, що він – розумний, грамотний, здатний зробити те, що не вміє жодна людина в Парковому племені – та що там у Парковому – в усіх племенах Сіті ніхто не розумів змісту прочитаного так, як розумів його Книжник, – біг, як щур від диких котів, від тупих, зате сильних придурків. Ноги самі несли його геть, і Книжник нічого не міг удіяти. Він знав поняття, яке описувало цю ситуацію, – його гнав геть інстинкт самозбереження, але слово, яким характеризувалася його поведінка, звучало набагато принизливіше – боягузтво.

Тупіт ніг його переслідувачів з кожною секундою наближався – Нога, Облом і Свин слів із букв не складали, бо не знали букв, зате чудово бігали і вміли заганяти здобич.

Книжник спиною відчув, що зараз його схоплять. Він різко звернув із стежки, проломившись крізь кволу поросль молодого осичника і, перечепившись через невидимий у траві пенюк, полетів сторчголов схилом.

Позаду зареготали, знову пролунав пронизливий свист.

Книжник зробив запаморочливий кульбіт, намагаючись утриматися на ногах, проїхався фізіономією по землі, перекинувся кілька разів, остаточно втративши орієнтацію, і важко впав у щось мокре, гаряче, липке, що пахло плоттю та фекаліями. Він спробував крикнути, але не зміг, завовтузився, немов напіврозчавлений жук, вивільняючись із якихось слизьких джгутів, що сковували рух, і таки вислизнув.

Очі довелося продирати, вії злиплися. Неприємне місиво було навіть у роті. Книжник став навпочіпки і побачив перед собою розпороте черево діра, куди він гепнувся при падінні, скручений клубок синьо-червоних кишок, з яких він виплутувався, закинуту голову рогатого звіра із темним язиком, який стирчав між губ, і зрозумів, чим наповнений його власний рот.

Його вирвало – раз, удруге.

Голоси переслідувачів раптово змовкли.

Книжник знесилено прихилився до туші, стираючи з обличчя густе місиво зі звірячої крові і вмісту розпоротих кишок, і побачив вождів, що стояли за два десятки кроків від нього. Вони не втікали й не наближались, просто завмерли на місці зі зброєю в руках, причому стволи дивилися в землю.

Між вождями та Книжником, розставивши ноги на ширину плечей із явною готовністю до стрибка, стояла людина у високих черевиках і камуфляжній куртці з каптуром, невисока, руда, коротко стрижена. У долоні її правої руки був загрозливо затиснутий тесак – величезний, закривавлений. У лівій руці (цього Книжник відразу не помітив) вона тримала пістолет, ствол якого теж дивився в землю, але судячи з того, як стояла людина, як були зігнуті в колінах її ноги, розвернуті плечі, було зрозуміло, що якоїсь миті, якщо буде на те причина, гримне постріл.

І цей постріл буде влучний.

Вожді мовчали.

Незнайомець мовчав.

Книжник зрозумів, що і йому не слід розкривати рота.

– Це наш дір, – промимрив нарешті Облом. – Це ми його загнали...

Людина нічого не сказала і навіть не поворухнулася.

Книжник дивився на неї зі спини і раптом із жахом побачив, як із каптура камуфляжної куртки вислизнуло щось рудо-чорне, хвостате і швидке. Мить – і звір завмер у людини на плечі стовпчиком.

– Білка...

Тепер Книжник зрозумів, хто стоїть між ним і вождями.

Білка.

Він не бачив її з минулої осені.

Її називали так за рудий колір волосся, за міцні зуби і за те, що вправно лазила по деревах – вона з такою спритністю стрибала з гілки на гілку, що у спостерігачів мимоволі завмирало серце.

Якось Білка знайшла розорене воронням гніздо білки, вигодувала одне дитинча, і те не сходило з її плеча ні вдень, ні вночі і навіть спати вкладалося в каптур її штопаного-перештопаного худі.

Спритність допомагала їй в іграх, вона надавала перевагу товариству хлопчаків, а не прісній компанії ровесниць, і хлопчаки сприймали її нормально.

До певного віку сприймали. А от згодом...

Закон є закон. Коли вона з кίδα раптом перетворилася на герлу, усе змінилося.

Про ту історію вожді не любили згадувати. Білка зникла з племені. Зовсім.

Регулярно з'являтися в Парку вона перестала приблизно три зими тому, після смерті Сунь-Вийми. Подейкували, що у неї є лігво десь неподалік, але вистежити її не вдавалося.

Після того як Пройду знайшли повішеним униз головою на старому осокорі біля каруселі, охочих шукати притулок Білки не знаходилося.

Вожді, тоді ще інші, змирилися з тим, що вона – відрізана скибка. Тримати таку серед герл – як гратися з гранатою, а які виродки могли від неї народитися – то й самому Нещадному невідомо. Навіщо псувати уклад?

Тож вона була сама по собі, плем'я – саме по собі, і це влаштовувало і Білку, і вождів.

Коли старі вожді зустрілися з Нещадним і владу над плем'ям отримали Облом, Нога, Свин та Бігун, Білка з'явилася в Парку востаннє, напевно, щоб іще раз натякнути: тримайтеся від мене подалі!

Ось тоді її і бачив Книжник.

Він пам'ятав її ще кідом – маленьку, незграбну, швидку, як блискавка. Їхні матері, нехай про них забуде Нещадний, жили поруч, і Книжник змалку навіть дружив із Білкою.

Але це було ще до того, як Сухорукий навчив його читати, і єдиними друзями Тіма стали книжки. Тобто дуже давно, більше десяти зим тому. Книжник не був упевнений, чи пам'ятає його дівчина. Особливої надії на це не було. Але, якщо навіть і пам'ятала, що це змінювало? Зовсім нічого. У світі, де дитина з перших хвилин

пізнає гірку істину, що життя коротке, дитяча дружба – не надто звична річ.

– Чуєш, Білко, – обережно вимовив Свин, намагаючись не робити зайвих рухів. – Ти той... Віддай. Це ти, того...

Свин ніколи не був красномовним, але зараз перевершив самого себе. Книжник буквально відчув, що цей опецькуватий, як міцний кабан, низькорослий хлопець відчуває себе не в своїй тарілці. Свин, напевно, пам'ятав, як виглядав Пройда, що висів униз головою на дереві, і якою поганою смертю помер Сунь-Вийми, і тому поведився стримано.

– Ти ж не потягнеш усю тушу, – примирливо сказав Облом. – Бери собі хоч який кусень – і гайда.

Білка стояла мовчки, а от звір на її плечі гучно клацнув – недружелюбно, скорше навіть загрозило.

– Ти ж не будеш із нами битися через м'ясо? – запитав Нога.

Білка повела плечем, і звір, що сидів згори, миттю шмигнув у каптур.

Вожді напружилися. Книжник готовий був заприсягтися, що вони ледве не кинулися врозтіч, коли вона смикнула рукою з пістолетом. От що значить слава, яка йде попереду тебе!

– Я візьму печінку, – сказала Білка стиха. – І шмат зі спини.

– Гарзд, – квапливо мовив Облом. – А цього ти теж на м'ясо пустиш?

Книжник зрозумів, що йдеться про нього.

Вона знизала плечима.

– Мені він не потрібен... Не люблю, коли вбивають просто так.

– Він порушив Закон... – почав був Нога.

– Здохни сьогодні! – сказала Білка, ніби вистрілила, її голос металом брязнув у гортані. – Плювати я хотіла на ваші закони! І на вас. Чешіть звідси.

– Але ми добуваємо племені їжу, – примирливо почав Облом. – Ми захищаємо герл і бебиків, виховуємо кідів і робимо з них челів. Ніхто в Парку не вижив би без Закону. Закон – це життя. Той, хто не

поважає закон, мусить померти, інакше вимре плем'я. Ти ж знаєш – не лише у нас так... У Сіті Закон іще суворіший. Навіщо в нас стріляти, Білко? Ми все робимо за Законом. Це ти пішла і живеш, як хочеш.

– Здохни сьогодні, Обломе, – повторила Білка. – Мені насрати, що ви там робите зі своїм стадом. Паняй звідси, якщо не хочеш кулю в черево. Повернетесь, коли я піду.

– Ходімо, Книжнику, – покликав Нога. – А то вона й тебе застрелить, і ми не зможемо тебе засудити...

– Але... Але ж вона віддає вам діра! – промимрив Книжник.

– Атож, це мав бути наш дір, – глузливо посміхнувся Облом, – а тепер вона його нам віддає. Розумієш різницю, хробаче? Коли вже до тебе нарешті прийде Нещадний, гівнюче? Коли я вже перестану бачити твою мерзенну пику?

– Ти можеш залишитися, – кинула Білка мимохіть.

– Не дратуй мене, Книжнику, – Облом презирливо скривив рот. – Якщо ти зараз не встанеш і не підеш із нами, я тебе просто вб'ю...

– Він і так тебе вб'є, – тихий голос Білки звучав абсолютно рівно, без емоцій. – Він тебе вб'є, бо любить це робити. Іншої причини йому й не треба.

Книжник зрозумів, що їй абсолютно все одно, уб'є його Облом чи не вб'є. Просто їй подобалося перечити вождям. Навіть спина Білки виразно говорила про те, як вона ненавидить і зневажає цю трійцю. Вона зовсім не палала бажанням захистити Книжника від розправи, зате принизити Облома з компанією їй було в радість.

Книжник звівся на ноги.

Настане ніч, і він змушений буде повернутися в Парк. Він не виживе в лісі. Ліс – не його стихія. Білці є куди йти, йому ж іти нікуди – тільки в Бібліотеку. У нього немає іншого прихистку, йому вже не побудувати нічого путнього – занадто мало часу залишилося до приходу Нещадного.

– Пообіцяй, що не битимеш мене, – сказав він, витираючи з обличчя вже загустілу суміш оленячої і власної крові.

У роті чувся гидкий присмак лайна і блювоти, боліли розбиті губи, саднило в боці, а на передпліччі, куди потрапив приклад, наливався багрянний шишак.

Книжник не був готовий воювати з вождями.

Він хотів миру, нехай навіть ціною приниження. Він хотів повернутися в напівтемряву свого житла, де щоночі шаруділи з-поміж паперів щури, де пахло сирими корінцями книжок і сечею гризунів. Тільки там, серед тисяч дивом уцілілих, хоч і погризенних книжок, він відчував себе захищеним. Там він був удома.

– Якщо ви залишите мене в спокої, я розповім вам про місце, де є ліки від Нещадного, – сказав він, намагаючись надати голосу твердості.

Свин заіржав.

Весело так, дуркуватого, демонструючи діру замість правого верхнього ікла, вибитого під час Випробування.

– Ти з нами торгуєшся? – запитав Облом примружившись. – Та ти геть скретинів, хробаче. Племя вирішить, що з тобою робити...

Книжник проковтнув жовч, що підступала до горла.

– Племя зробить те, що ти скажеш...

– Ти нічого не купиш своєю брехнею, Книжнику, – презирливо процідив Облом. – Немає ніякого способу зупинити Нещадного. Він приходить за всіма, коли настає термін.

– Це не так... Є ліки.

– Це так! – відрізав вождь. – Нема ліків від смерті. Не ховайся за спиною герли! Будь хоч трохи челом, гівнюче...

– Але в книжках...

– Що корисного можна знайти в книжках? Там написано, як полювати? Як вижити взимку, коли звір відходить? Книжки – сміття, як і ти.

Книжник пройшов повз Білку, подумав і обернувся, щоб подивитися їй в очі.

Тепер він стояв на лінії вогню, прикриваючи своїм тілом усю трійцю.

– Ти мене пам'ятаєш? – запитав він.

Обличчя в Білки було худе, вилицювате, сірі очі дивилися колюче, недоброзичливо. Вона вся видавалася сплетеною із джгутів: передпліччя, шия – суцільні м'язи, ні краплі жиру, нічого зайвого. Навіть густе рудувато-попелясте волосся, яке Книжник чомусь пам'ятав найкраще, було грубо відкраяне ножом і перетворене в нерівну подобу «каре».

– Пам'ятаю, – сказала вона сухо. – Ти – Тім.

– А я думав, ти мене не впізнала...

Книжник повернувся і пішов до вождів шкутильгаючи.

Білка спостерігала, як Свин відважив Книжнику ляпаса, але не на повну силу, а так – полякати. Книжник навіть не став закриватися, похитнувся від удару і попрямував далі, приречено схиливши голову.

Облом відступав обережно, спиною вперед, ні на секунду не випускаючи Білку з поля зору. Перед тим як сховатися в кущах, він посварився на неї пальцем і швидко прошмигнув у хащі.

Коли постать Облома зникла, Білка сховала пістолет у поясну кобуру і перехопила ніж зручніше. Рудий звір знову вислизнув із каптура і спритно сів дівчині на плече.

– Додому хочеш? – запитала вона, нахилиючись над розпоротим черевом діра. – Зажди, скоро підемо...

Лезо ковзнуло по шкурі, і плоть розійшлася під напором сталі.

Одним порухом Білка підняла печінку, що з'явилася в розрізі, спритно вирізала шматок, що сочився гарячою кров'ю, і викинула його назовні. Гладкий, покритий щільною плівкою смаколик упав у траву.

Тепер треба було вирізати зі спини діра баликову частину, її можна зав'язати або закоптити на зиму. Руки дівчини були закривавлені, руків'я обробного ножа ковзало. Білка видерла з-під ніг пучок трави і протерла долоні, а потім і ніж.

Очі її натрапили на якийсь довгастих предмет, що лежав поруч із тушею. Це була дерев'яна паличка з чорним осердям.

Білка із зусиллями згадала назву палички – олівець.

Олівець – це те, чим пишуть букви. Або малюють. Літер Білка не знала, малювати не вмiла. А може, і вмiла, але змалку не пробувала це робити.

Олівець мiг належати тiльки одному челу – Книжнику. Тiму. Щуплявому сором'язливому хлопчакowi, який тодi, кiлька рокiв тому, не мiг захистити нi себе, нi iнших. Він так і залишився щуплявим і беззахисним. Зайвий клопiт.

Бiлка хмикнула і поклала олівець до кишені.

Управлятися ножом простiше і звичнiше.

Навiщо потрібен олівець? Хiба ним можна вирiзати м'ясо з тушi?

Лезо з хрускотом пройшлося вздовж хребта дiра.

* * *

Книжник сподiвався, що й цього разу все обiйдеться.

Насправдi він розумiв, що пiсля сутички в лiсi, пiсля того, як він побачив, як спасували перед Бiлкою троє «непереможних» вождiв, йому не уникнути розправи. Йшлося про те, стратять його вождi, чи все закiнчиться побиттям iз покалiченням? Морально Тiм був готовий до гiршого, але вмирати не хотiлося. Він давно навчився терпiти все, окрiм смертi.

Коли мисливцi пiд наглядом Ноги та Свина притягли в Парк тушу дiра, Книжник сидiв у себе на третьому поверсi й дивився у вiкно на площу.

«Площа», звичайно ж, це недоречно сказано. Колись, рокiв так вiсiмдесят тому, це мiсце можна було назвати площею. А зараз...

За багато рокiв природа вiдвоювала у мертвої людської цивiлiзацiї втраченi територiї. Трава заплела плитку тротуарiв, розгризла до крихт асфальт, змусила потрiскатися бетон. Дерева розрослися, мiж стовбурами з'явився чагарник, молодняк, що нахабно пхався iз землi, утворив рiдкий пiдлiсок, з яким герли поки що безуспiшно боролися.

Але площа все ж була колишньою, тепер її можна було назвати невеликим сквером, за яким сяк-так доглядають садівники.

Довкола стояли будівлі для людей Паркового племені, зокрема й той будинок, де знайшов свій притулок і долю Книжник. У будинку цьому ніхто більше жити не хотів, занадто холодним і незатишним він був. Дошки підлоги і паркет із залів і коридорів на другому поверсі спалили ще в давні часи, швидше за все в один із перших років після приходу Нещадного. А ось вікна залишили неторканими.

Це згодом за будинками навчилися якось доглядати, коли з'ясувалося, що будувати нові не вміють. Ледве вистачало навичок підтримувати сяк-так уцілілі будівлі, особливо якщо збереглися шибки.

У перші роки в Парку траплялося багато пожеж. Улітку в околицях можна було збожеволіти від задухи, зими ж виявилися сирими, вогкими і досить суворими.

Грілися, як могли, себто кепсько, від чого й горіли цілі квартали, особливо в місті. У Сіті й досі де-не-де стоять обвуглені кістяки з'єдених вогнем будинків, і височіє напівоблуплений горілий стирчак хмарочоса в Даунтауні.

Книжник бачив ці руїни на власні очі.

Рік тому він як пеон брав участь у набігові на Сіті і виніс із цього походу, крім страху й відрази, великий паперовий атлас із картами автомобільних доріг.

Атлас валявся на верхній полиці стелажа на зруйнованій заправці, де вони пересиджували ніч. Дебелий шматок пластику, в який запечатали книжку, зберіг її неушкодженою.

Давно не їздили автомобілі.

Давно вже заросли дороги, по яких можна було рухатися автівками.

Давно вимерли люди, які вміли робити автомобілі, і самі машини перетворилися на купи непотрібного іржавого мотлоху. А от атлас лежав і досі на заправці й терпляче чекав нового господаря.

Притягнувши здобич додому, Книжник вивчав його декілька тижнів.

Він порівнював карти доріг зі знайомими назвами містечок, які досі можна було прочитати на обшарпаних дороговказах, і нарешті зміг розібратися з місцем їхнього розташування.

Країна, де вони жили, виявилася величезною. Набагато більшою за ту, що він міг собі уявити. Жили великих доріг з'єднували між собою Сіті, залишаючи обабіч трохи менші поселення. Від жил урізноміч розбігалися тонші дороги, від них – іще дрібніші. На останніх сторінках Книжник виявив плани міст.

Атлас захопив його, як найкращий роман, змусив остаточно прокинутися втомлену від буденності уяву. Але, на жаль, не вбив у Книжникові наївність – він усе ще вважав, що влаштування Світу хоч кому цікаве. Він поткнувся до вождів, щоб поділитися свіжими знаннями з племенем, але натрапив на холодне брідливе нерозуміння: навіщо? Навіщо племені знати про це? Що це дасть? Хіба стане хтось добровільно віддалятися від будинку на багато миль?

Книжникові було до сліз прикро, що нікому не цікаві ні книжки, ні карти, адже – хто б міг подумати – Парку в атласі приділялася окрема чверть сторінки, назва «Кідленд» і детальна схема.

Руїни «Кідленда» починалися за декілька сотень ярдів за площею. Колись приїжджих зустрічали ворота, над якими височіли величезні кольорові літери. Тепер не було ні воріт, ні букв – лише металева основа конструкції, руда від багаторічної іржі, щоправда, вона досі зберегла напівкруглу форму. Влітку іржава арка заростала нахабним плющем і виглядала ошатно, узимку ж стирчала, як обгризене ребро, обвите колючим дротом сухого стеблиння.

Біля колишнього входу, на круглій клумбі, тепер спалювали жертв Нещадного – це був звичай, його виконували, бо так велів Закон. Усі розуміли, що ніякої небезпеки заразитися давно немає, що Нещадний рано чи пізно прийде до кожного з них, але за Законом,

усіх, хто зустрів Нещадного, належало спалити. А з Законом не посперечаєшся!

Праворуч від центральної алеї розташувалося кладовище для тих, хто помер сам по собі: від ран, хвороб, в міжусобиці або в битвах. Воно дуже розрослося за останні десять років і вже давно вихлюпнулося за межі колишніх газонів, які втратили форму.

А Парк, що розкинувся на величезній площі, давно перетворився на ліс.

Атракціони обвалилися і згнили. Ті ж, що дивом устояли, нагадували величезні скелети доісторичних істот, покриті іржею і коростою облупленої фарби, обвиті все тією ж зеленою сіттю плюща та в'юнків. Парк був знайомий Книжнику з дитинства – тут вони грали, коли були бебиками і кідами, тому він досі пам'ятав, де можна через необережність впасти у відкритий колодязь, де скрутити собі шию, спіткнувшись об приховані в густій траві рейки.

А справжній ліс починався за межами парку атракціонів, і його Книжник боявся і не любив. Дім для нього був тут, серед старих стелажів, заставлених книжками, а найкращою постілью на світі – древній, пропахлий вогкістю і мишачим послідом матрац, що лежав у кутку.

Двері Бібліотеки з гуркотом розчинилися, пропускаючи злого, як скажений вольфодог, Облома. За ним зі злорадною посмішкою на обличчі крокував Бігун. Він був найдрібнішим і найжорстокішим із вождів – сухий, швидкий, з неприємним гострим личком і кривими зубами.

– Вставай, хробаче, – наказав Облом і, не чекаючи, поки Книжник підведеться, рвонув його з підвіконня своєї лапою. – Чеши вниз, плем'я чекає на тебе, виродку!

Книжник відкрив був рота – благати, але нашттовхнувся поглядом на холодні очі Бігуна і промовчав.

Внизу на площі, біля закривавленої туші діра, справді зібралися чели і герли з бебиками, далеко не всі зібралися, але це нічого не вирішувало.

Облом тицьнув Книжника в спину, і той ледь не впав.

– Дивіться, люди Парку! – крикнув Бігун своїм деренчливим фальцетом. – Цей хробак Книжник сьогодні проґавив діра. Це його вина.

Книжник стояв, опустивши голову, і чув, як гудуть обурені голоси.

– Мисливці встигли поранити діра, – продовжував Бігун, – але він вирвався і втік...

– Ми знайшли звіра обдертим, – вступив Облом. – Хтось вирізав із туші кращі шматки, і тепер ви не зможете з'їсти їх. Дехто з вас залишиться голодним через цей криворукий шматок лайна!

– Він даремно їсть наше м'ясо, – Бігун несхвально похитав головою. – Він не виконує Закон...

Натовп загув.

«Але ж я нікому з них не зробив нічого поганого, – подумав Книжник, не підводячи очей. – Я допомагав їм. Я міг допомогти там, де швидкі ноги і дубина нічого не вирішували...»

– Що говорить Закон? – запитав Облом, підвищивши голос, щоб його почули всі присутні. – Закон говорить: чел, який не може полювати, не їстиме. Той, хто не приносить племені користі, не повинен жити...

«Вб'ють», – зрозумів Книжник, але не побіг і не спробував сховатися, а тільки зітхнув приречено і втягнув голову в плечі.

– Що нам робити з цією марною книжковою міллю? Вбити?

У натовпі забубоніли, верескливий голос герли розрізав шум: «Убити! Убити!» У Тіма ноги стали м'якими в колінах, немов із них вийняли кістки...

– Тихо! – крикнув Бігун. – Слухайте рішення вождів! Цей чел довго жив серед нас, і ми не станемо його вбивати. Нехай це зробить Нещадний свого часу. Але ми його не годуватимемо! Ми проженемо його!

– Так! Так! – закричала юрба, і подивившись на неї, Книжник побачив перед собою усміхнену пику Ноги, який керував обуренням.

Нога підморгнув – він смакував розправу.

– Нехай чеше звідси! Нехай уйо...ує!

Книжник відчув руку Облома на своєму загривку, і його, немов цуценя, за комір потягли крізь натовп горлопанистих одноплемінників, абсолютно чужих йому, хоч і знайомих із самого дитинства.

На нього посипалися удари – сильно не били, не тому, що не хотіли, просто прийшли без палиць, але все одно було боляче і так принизливо, що Книжник ледь не завив від образи.

Облом і Нога тягли Книжника до огорожі, а натовп накочувався слідом. Не одноплемінники, а саме безлика юрма – ноги, цицьки, кулаки, вишкірені роти, кричали бебики й радісні кіді, які бігли поруч і жбурляли в Тіма все, що потрапило під руку. Одна з кинутих гілок вдарила в плече Ноги, і він заматюкався, намагаючись штовхнути кривдника, і кіді кинулися врозтіч із реготом і вереском.

Книжник перестав чинити опір – тільки перебирав ногами. Ці двоє з радістю переламали б йому кістки на прощання. Знерухомлений, він навряд чи доживе до ранку. Ліс безжалісний, він не любить слабаків.

Останню думку Тім піймав уже в повітрі. Облом метнув його, як камінь, викидаючи з Парку, із племені і з життя водночас.

Книжник повалився на землю, боляче забив стегно, але зразу ж встав похитуючись.

Плем'я дивилося на нього з-за спин вождів, кіді продовжували кривлятися, герли плювали в його сторону, чели робили непристойні жести.

Зрештою Облом підняв руку, і всі замовкли.

– Ти більше не наша плоть і кров... – промовив він формулу вигнання. – Ти – не з нашого Племені. Ти – чужинець. Кожен може вбити тебе, якщо побачить у Парку, і він не буде покараний. Ти більше не їси з нами. Ти більше не п'єш із нами. Твій будинок не тут. Іди геть і здохни першим!

Книжник хотів повернути Облому прокляття, але голос йому не підкорився, і він лише щось прогарчав – так кашляє розсерджена

лисиця.

Нога у відповідь показав йому середній палець, заіржав і зник у натовпі. За ним подався Облом, і за кілька хвилин біля зруйнованої огорожі нікого вже не було.

Тім залишився один.

Він був незброєний, хоча з його талантами зброя годилася скоріше для самозаспокоєння, легко одягнений, позбавлений елементарного, і що найголовніше – там, за парканом, залишилися його книжки, які тепер зовсім не його.

Сонце падало за зелену стіну лісу, насувалася ніч – скоро Паркове плем'я зайде в будинки, щоби спати в безпеці й теплі. Кожен знайде собі нору – і люди, і звірі. А йому треба пережити години темряви в хащі, яка лякала до смерті. Без надії на порятунок і притулок.

Тім зробив крок, другий, ноги його підкосилися, він сів у густу, вже трохи пожовклу траву і заплакав, немов бебик.

Сльози пропалювали брудні доріжки на його щоках, Книжник їх не витирав.

– Здохни першим! – крикнув він у сторону Парку. – Здохни першим, тварюко!

На цей раз голос прорізався, але той, кого він прокляв, не чув цього. Тім оскаженіло забив кулаками по землі, здираючи кісточки.

– Ненавиджу! Ненавиджу!

– Годі кричати!

Голос пролунав прямо за його спиною, буквально над вухом, і Книжник, похолонувши, звалився на бік, намагаючись намацати бодай якусь гілляку, але такої під рукою не трапилося.

Тім, повернувши шию, усе-таки розгледів того, хто говорив.

Білка, напевно, зістрибнула з дерева, поруч із яким Книжника кинули Облом із Ногою. Абсолютно безшумно – жодного звуку, навіть гілка не хруснула, поки вона не з'явилася у Тіма за спиною. Привид, Нещадний її забери!

Вона була одягнена так само, як уранці, тільки без куртки – рвані й зашиті абияк джинси, чорний худі, добротні високі черевики на

рубчастій підошві, пістолет у відкритій кобурі на поясі й уже знайомий Книжнику зачохлений ніж на стегні.

І ще на плечі у неї так само, як уранці, сидів і недоброзичливо дивився рудий гризун. Єдиною відмінністю в екіпіровці був короткий автомат на брезентовому ремені – видно, що доглянутий, майже новий.

– Заспокоївся? – запитала вона без тіні дружелюбності в голосі. – Добре. Тобі мене боятися не треба. Тобі їх боятися треба.

– Що тобі треба, Білко?

– Я прийшла з тобою поговорити...

– Зі мною? – вичавив із себе Книжник. – Про що?

– Я хочу почути, як обдурити Нещадного, – сказала Білка, уважно дивлячись Книжнику в очі. – Якщо ти не набрехав і його справді можна обдурити...

Розділ другий. Крадіжка

Будь-яке уявлення про те, де вони знаходяться, Книжник утратив уже на п'ятій хвилині шляху. Начебто далеко відійти за такий короткий час було неможливо, і деякі місця здавалися йому знайомими, але Білка змінювала стежку, і Тім знову нічого не впізнавав.

Одного разу вони пройшли під старою залізницею – тут лежала бетонна труба, така величезна, що можна було йти, навіть не нагинаючись. Під ногами заплюскотіла вода, запахло несподівано добре – не цвіллю, а свіжою річковою зеленню, але ніякої річки тут не було – Книжник міг голову дати навідсіч.

Найближчий струмок, де кідам веліли ловити вертких і жирних вусанів, знаходиться за милю від Парку, за пісками і Великою каруселлю.

Іще вода була в Банці, але пахла вона інакше, старим болотом: за зиму і весну туди стікало кілька тонн, у липні вода зацвітала пишною салатовою піною, і тільки до листопада, коли на ранок Банка починала покриватися тонкою кіркою льоду, остаточно очищалася.

І ще поруч були Болота, теж не без води, але туди при доброму здоров'ї ніхто не ліз, та й пахло звідти так, що хоч біжи і ховайся...

Болота вважалися місцем згубним, туди ніхто з племені не ходив – боялися до проносу! А чого боялися, ніхто доладу пояснити не міг. Говорили – мертвих. Але мертві – вони мертві і є. Чого їх боялися? Що вони можуть зробити живому? Казки для бебиків, щоб до Боліт не бігали, не тонули.

Але от невдача...

Ночами (і це не вигадки, Книжник, що часто не спав ночами, сам не раз чув!) над соковитими болотними травами лунало жахливе уханьня, що змушувало холонуть кров у жилах, і це точно кричали не оули.

А ще...

Хтось ночами ворочався в бурій смердючій рідині, і блукали поміж обдертих, вічно мокрих стовбурів дивні тьмяні вогники, які раптово спалахували зеленим. Померлих це ніяк не стосувалося, але лякало дуже.

Білка крокувала попереду, практично не озираючись на Книжника, і йому доводилося підлаштовуватися під її темп, а це виявилось непросто.

Тім ходити лісом не вмів, не тільки безшумно – узагалі не вмів, і вже через чверть години сопів, ніби чайник над багаттям.

– Ще далеко? – прохрипів він, розмазуючи на лобі гарячий піт.

Білка озирнулася й похитала головою.

Її приручений звір уже не сидів у каптурі худі, а бадьоро стрибав деревами обабіч стежки, чи то охороняючи господиню, чи то роздивляючись дорогу.

Виявилось, справді недалеко, але тоді, коли Білка ковзнула всередину густо зарослої плющем металевої конструкції, перед очима Тіма вже кружляли чорні цятки.

За щільною завісою листя сутеніло і було холодно.

– Стояти! – наказала Білка, не підвищуючи голосу.

Тім завмер, витираючи рясний піт на обличчі.

Дівчина опустила на одне коліно, простягла вперед руку, немов щось намацуючи, і Книжник здогадався, що вона знімає розтяжку.

– Ти тут живеш? – запитав він.

Білка, не озираючись, похитала головою.

– Тепер прохось.

Тім боком прослизнув повз неї.

– Крокуй прямо.

Тепер Книжник ішов першим і уважно дивився собі під ноги.

– Ліворуч, – наказала Білка.

Він повернув.

– Прийшли.

Швидше за все вона зберігала тут деякі запаси – пом'ятий металевий бідон, кілька ящиків із казна-чим.

– Сідай.

Два рази повторювати не довелося – Тім буквально звалився на землю.

– Дякую.

Дівчина знизала плечима.

– Пити будеш?

– Так.

За ящиками виявилася захована кружка, від води з бідона заломило зуби, але Книжник жадібно вихлебтав половину.

– Тримай.

Частування було так собі: коржик із якогось насіння і грубого борошна, твердий, як підошва, й абсолютно прісний, але перебирати не доводилося. Тім відкусив шматок і, насилу прожувавши, запив.

Білка сиділа на ящиках навпроти, поклавши автомат поруч, і уважно розглядала гостя.

– Назад тебе не візьмуть, – сказала вона нарешті.

– Знаю...

– У лісі тобі не вижити.

Тім спробував зобразити усмішку, але вона вийшла кривою.

– Це теж не новина.

– Чому вони тебе не люблять?

На цей раз знизав плечима Книжник.

– Я не мисливець.

– Цього недостатньо.

– Я непотрібний племені.

– Звучить зрозуміліше, – байдуже мовила Білка. – Дивно, що ти протримався так довго.

– Я старався.

– І ніхто не підняв за тебе голос?

– У мене немає друзів.

– Окрім книжок? – запитала Білка.

– Окрім книжок.

– Єдина користь від книжок – ними можна топити, коли холодно, – сказала вона з тією ж крижаною серйозністю.

У напівтемряві Книжник не дуже добре бачив її обличчя, але розумів, що це мовлено без тіні дружелюбності.

– Але ти ж хочеш обдурити Нещадного?

– Так.

– Тоді нам знадобляться книжки.

– Усі? – запитала вона.

– Ні. Усього дві. Але без них ми можемо не починати.

– Вони з тобою?

Книжник зітхнув.

– Вони залишилися в Бібліотеці.

– Це погано...

– Так, – погодився Книжник. – Це дуже погано. Але без атласу і щоденника ми нікуди не дійдемо.

– Що таке атлас?

– Це карта.

– Іще раз...

– Це книжка, за якою можна дізнатися, куди йти. Там намальовані річки, дороги, міста...

– Як усе тепер? Або як усе було до Нещадного?

– Звичайно ж, «до»!

– Корисна книжка, – сказала Білка, трохи помовчавши.

– Річки залишилися там само, – заперечив Книжник. – Дороги теж. І міста на місці.

– Добре, – погодилася вона. – Напевно, це допоможе. А що таке щоденник?

– Щоденник? – перепитав Книжник і задумався. – Це така книжка... Її людина пише про себе. Що з нею сталося, що вона бачила, з ким говорила, що робила, куди ходила.

– Кожен день?

– Ні, не кожен. Коли щось трапляється... Наприклад... – Тім зітхнув. – Я сьогодні не потрапив у діра, і за це вожді вигнали мене з

племені. Я вже думав, що помру сьогодні на самоті, але моя стара знайома Білка врятувала мене від нічних жахів і навіть нагодувала...

Білка фиркнула.

– І це комусь цікаво?

– Раніше люди читали книжки.

– Світ, у якому люди читали книжки, помер, Книжнику.

– Він помре, коли ми перестанемо читати. Поки ми тільки перестали писати, але це ще не кінець...

– І ти намагався пояснити це Нозі? – запитала Білка. – Тоді зрозуміло, чому він тебе не любить... Добре... Чим нам допоможе цей щоденник?

– Він допоможе нам знайти місце, де народився Нещадний.

– Нещадний – не людина, – сказала Білка, чітко відділяючи слово від слова. – Нещадний не міг народитися і не може померти. Нещадний з'їдає наше життя, але він не живий. Не говори дурниць, Книжнику.

– І все-таки він народився, хоч і не так, як людина, – пояснив Тім терпляче. – Цей щоденник... Розумієш... Я знаю, у це важко повірити, але... Як би пояснити так, щоб ти повірила?

– Спробуй просто сказати правду.

– Добре. Це щоденник дівчинки, батько якої створив Нещадного... Дочки чоловіка, який убив старий світ.

Він замовк, дивлячись на Білку.

Очі Тіма вже звикли до напівтемряви, і він розгледів, як із каптура її худі за ним спостерігає ручна білка, виблискуючи чорними намистинками. Обличчя її господині майже нічого не виражало.

– І там написано, що Нещадного можна обдурити?

– Нещадний – це хвороба. Від неї є ліки. Якщо ми правильно прочитаємо щоденник, то зможемо спробувати знайти його, але для цього ми повинні повернутися в Парк і забрати все, що потрібно, з Бібліотеки.

– Вночі, – сказала Білка.

– Що вночі? – перепитав Тім.

– Ми повернемося в Парк вночі, Книжнику. Поки ти можеш подрімати.

– Ти мені повірила? – Тім заусміхався безглуздою щасливою усмішкою, очі смішно зіжмурилися. Вилитий чайна-бебик, що іноді народжувалися в Парковому племені – пласколиці та вузькоокі. Якщо вони не починали говорити до двох років, то за Законом племені їх належало вбити, але нинішні вожді вирішили не чекати два роки: щойно шаман підтверджував дефект, чайна-бебик зникав безслідно. – Ти серйозно мені повірила?

Білка рухалася стрімко: мить – і перед носом Книжника з'явилася її права рука з рисками річних позначок на передпліччі.

Обличчя Білки наблизилося впритул до його обличчя.

– Навіть якщо я не вірю жодному твоєму слову... Ти ж умієш рахувати? Так?

– Так.

– Скільки років у мене на руці?

Шкіра у Білки була, як у всіх рудих – світла, з розсипом блідих веснянок. На передпліччі красувалися сині лінії татуювань – шаман, виконуючи свій священний обов'язок, відзначав кожний прожитий рік новою смужкою. Останні три відрізнялися і кольором і формою – вона сама видряпувала мітки. Робила розріз і мазала його фарбою.

– Сімнадцять, – прошепотів Тім.

– Вірю я в твою історію чи не вірю, – повторила Білка, – але це нічого не змінює. Нещадний може прийти за мною будь-коли. Сьогодні, завтра... А, може, він уже прийшов учора, тільки я поки цього не відчула? Так чому б не спробувати? Що я втрачаю? Так я напевно помру, а так – спробую вижити.

Книжник мовчки задрав рукав, демонструючи сині смужки, що прикрашали його праву руку.

– Їх сімнадцять, – пояснив він. – Так що ми з тобою в однаковому становищі. Сподіваюся, що я народився взимку.

* * *

Над Парком висів щербатий червоний місяць. Вітер дув з боку Боліт, і в повітрі відчувався ледь помітний запах вогкості, змішаний із солодкуватим присмаком тліну – свіжий і гнильний водночас, немовби шматок тухлуватого м'яса спробували присмачити дикою м'ятою.

Бібліотека була буквально за два кроки. Місячне світло дозволяло не надто гострозорому Книжнику побачити навіть тріщини на дверях, але для того, щоб опинитися біля входу, потрібно було перетнути відкритий простір, а Білка не дозволила йому цього зробити.

Майже чверть години вони пролежали в густому підліску, який упритул підступив до будинків. Ліс був сповнений шерехів. Кілька разів за розваленою огорожею «Кідленда» хтось пробіг – чутно було, як він продирається крізь густі зарості. Хто це був – дір чи молодий елк, розібрати не вийшло, але не піг-батько, це точно. Через деякий час за звіром, тихенько тявкаючи, пробігла зграя вольфодогів. У кронах дерев засвистіли-зацокали розбуджені біганиною нічні птахи, потім заохали оули і все стихло на кілька секунд, щоб знову початися з новою силою, щойно здалеку пролунало жалібне виття вольфодога, який ішов по сліду.

Білка слухала ніч уважно, трохи нахилиючи свою руду голову, і кілька разів припадала до монокуляра, але направляла його не на Бібліотеку, а на спальний будинок навпроти – роздивлялася вікна. Потім похитала головою і жестом показала, що Бібліотеку треба обійти з іншого боку. Книжник мовчки кивнув і пішов за дівчиною, намагаючись не шуміти.

Хотів би Тім ходити, як вона, безшумно прослизаючи з тіні в тінь, але його перебіжки були незграбні, хоча він дуже старався.

За Бібліотекою панувала майже непроглядна п'ятьма – місячне сяйво плуталося в густих кронах дерев, а туди, куди стіна будівлі

кидала тінь, і зовсім не потрапляло навіть промінчика.

Саме на цьому місці Білка зупинилася й показала рукою вгору і за спину. Книжник придивився і побачив скелет пожежної драбини, іржавий і перекошений, що стримів угору, а в деяких особливо гнилих місцях висів окремо від стіни. Тім затряс головою, відкрив був рот, але Білка блискавичним рухом торкнулася його губ указівним пальцем правої руки – мовчи.

Книжник подумав, що в такому пташиному гаморі можна розмовляти на повен голос і ніхто тебе не почує, але про всяк випадок замовк. Плавним рухом дівчина закинула автомат за спину і вийняла з каптура ручного звірка. Білочка голосно зацокала, розпушила хвіст, її господиня підняла гризуна вгору, і той стрибнув із долоні на стіну, застрибав по ній з легкістю пташки, вмить досяг нижньої сходинки, стрибнув через неї й через секунду вже сидів на руці Білки.

Звірятко несло шнурок, зрозумів Книжник, адже просто так до останньої сходинки не дістати – і мав рацію! Поки білочка забиралася в каптур, її господиня за допомогою тонкого шнура перекинула через нижню поперечину міцний капроновий канатик і, відштовхнувшись від шару прілого листя, злетіла на сходи. Книжник заметушився вниз, немов злякавшись, що Білка кине його, але дівчина звісилася вниз, простягаючи Тіму руку.

Сильні пальці схопили кисть Книжника і він, не встигнувши навіть охнути, опинився поруч із Білкою, на висоті двох із гаком метрів над землею.

«Вгору», показала дівчина жестом. Сходи лише ледь помітно затремтіли, коли Білка опинилася ще на поверх вище, такі легкі були її рухи, незважаючи на автомат за спиною. Тім спробував піднятися сам, але залізо відразу ж заскреготало і все хитке полотно почало відділятися від стіни. Одна рука Книжника повисла в повітрі, хапаючи пальцями порожнечу, друга – намертво вчепилася в іржавий метал. Книжник стримав крик, хоча це коштувало йому зусиль, і заплющив очі, щоб не бачити наближення землі.

Але він не звалився вниз. Його сильно смикнули за комір куртки і, немов ганчір'яну ляльку, закинули на перекошений пожежний майданчик другого поверху. Тім боляче вдарився носом об іржаве залізо настилу, і в голові прояснилося.

Він підняв голову і побачив Білку, яка завмерла біля вікна, забитого пластиковими листами. Книжник знав це вікно – воно виходило на ліс і внутрішній двір будівлі з коридора другого поверху. Бібліотека розташовувалася в крилі навпроти. Білка запитально подивилася на нього, і Книжник кивнув: тут!

Дівчина знову прислухалася, на цей раз до того, що відбувалося всередині будинку, а потім, сильно натиснувши ногою на пластиковий щит, відірвала нижню частину листа від рами і буквально протиснулася всередину.

Книжник зупинився, розуміючи, що такий трюк йому не виконати – не через грандіозну комплекцію, а через невміння так управляти своїм тілом. Але він побоювався даремно – через пару секунд щит здригнувся і зник, відкриваючи темний отвір. Тім шмигнув у новостворений вхід, і спритно, як йому здавалося, приземлився на бетонну нерівну підлогу. Білка за його спиною встановила щит назад. Стало ще темніше. Книжник нічого не бачив і навіть не чув дихання Білки. Голоси лісу за стінами стали ледь помітні, але будівля теж жила своїм життям, хоч до її звуків і треба було звикнути.

Вони рухалися по широкому коридору від тіні до тіні. Книжник, який за свої десять років життя в Бібліотеці тисячі разів блукав по цій щербатій підлозі ночами і знав тут кожну впадинку, йшов другим і не заперечував. Бути веденим виявилось спокійніше і приємніше. Зрештою, Білка озброєна, а він іде за книжками з голими руками – у кожного своя робота. Немов почувши його думки, дівчина зупинилася і сунула Тіму в руки ножа, а потім показала жестом, щоб він ішов уперед. Біля вікна Білка змусила його пригнутися й обережно подивитися через низьке підвіконня на будівлю навпроти. Очі звикли не відразу, але Книжник досить швидко розгледів

причину, через яку їм довелося проникати в Бібліотеку таким шляхом. У вікні другого поверху в будинку на протилежному боці вулиці у світлі місяця блиснула сталь стволів. Як би там не було, а двоє з мисливськими рушницями дивилися за підїздом, і було зрозуміло, чийого повернення стрілки чекають.

– По твою душу... – пояснила Білка, ледь ворущачи губами. – Ти знайдеш книжки в темряві?

– Постараюся...

– Вони знали, що ти повернешся.

– Чи здогадувались.

– Ти говорив комусь про книжки?

– Говорив. Але не те, що тобі.

Двері в Бібліотеку були забиті. Не зачинені на замок, із яким Книжник легко б упорався, а забиті дошками хрест-навхрест. Білка спробувала віддерти одну з дощок, але прибивали на совість – не віддерти.

– Що далі? – запитала вона.

Книжник похнюпив голову і знизав плечима.

– Не знаю... Хіба що камінний хід... Якщо зможемо протиснутися.

– Через дах?

– Так.

Люк на горище ніхто не зачиняв і вони легко проникли всередину.

Під ногами шаруділо сміття, пахло пилом і мишачою сечею. Величезні пачки старих книжок, документів, креслень, коробки від якоїсь техніки, пінопластові демпфери громадилися в пачки біля стін...

– Сюди...

Книжник услід за Білкою видерся на дах – іржавий, латаний-перелатаний, зі шматків заліза різного кольору і по-різному проіржавілих – і, пригинаючись, добіг до масивної камінної труби.

– Яка ширина труби?

– Не знаю. Більше метра.

– А стелі високі?

– Так.

– Зрозуміло. Я опущу тебе туди на мотузці, – сказала Білка. – Сама чекатиму тут. Знаходиш книжки, повертаєшся в камін, смикаєш мотузку так: два, один, один, три.

– Я? Сам?

– Я не знаю, де лежать книжки, – пояснила дівчина. – Хтось повинен залишатися зовні, щоб опустити і потім підняти іншого. Подумай, інакше не вийде.

– А якщо мене вб'ють?

Білка знизала плечима.

– Постарайся зробити все так, щоб не вбили.

* * *

Камінна труба виявилася вужчою і бруднішою, ніж уявлялося Книжнику. Він користувався каміном холодними зимовими ночами. Спати доводилося одному – це в спальні можна обігріватися теплом один одного. Тут же, в Бібліотеці, доводилося розпалювати живий вогонь і підтримувати його до ранку.

Тім спускався на мотузці в чорне закіптявлене жерло, вимащуючись жирною сажею з голови до п'ят. Спуск видався йому нескінченним, останні метри він буквально продавлював себе між слизькими наростами, і ледь не застогнав від полегшення, опинившись нарешті в самому низу.

Намагаючись не тупотіти, Книжник вибрався з каміна й одразу ж чхнув, ледь встигнувши затиснути собі ніс і рот забрудненою долонею. Здавлений чих пролунав у Бібліотеці, як віддалений гуркіт грому.

Книжник із переляку сів і прислухався – ніби нікого. Тепер він міг і роззирнутися.

Світло лилося в бібліотечний зал через численні вікна. Далеко не всі були забиті абияк, деякі залишалися цілими з дня приходу

Нещадного і могли прослужити ще років сто.

Зі столів, за якими читали відвідувачі Бібліотеки, Книжник зберіг лише один. Один стіл, одне крісло і два стільці. Решта згоріла в каміні і в саморобних печах по всіх будинках, де жило Паркове плем'я. Зими траплялися довгі, заготовлених дров не завжди вистачало до першого тепла, й одноплемінники Книжника із задоволенням палили бібліотечні меблі, щоб не йти в холодний і сирий ліс за паливом.

І книжки палили.

Книжки були для племені сміттям, матеріалом для розпалювання і підтирання дупи – не більше. Книжник щотижня обходив підрослих кідів із пропозицією навчити читати, показував картинки, намагався розповісти якусь цікаву історію, але ні вони, ні, зрозуміло, тіни вчитися не бажали і всякими нісенітницями не цікавилися.

Стріляти, полювати, битися, білувати туші, коптити м'ясо, брухатити герл і – як вершина – стати одним із вождів: жерти від пуза, вершити Закон. Де в цьому списку «читати книжки»? Кому це може стати в нагоді? І найголовніше – навіщо?

Ховатися від когось у забитій іззовні кімнаті було смішно, особливо після гучного чханьня, і Книжник попрямував до сховища, навіть не пригинаючись. Це була його територія. Тут він знав кожну полицю, кожен стелаж. Зрештою, тут він провів десять років свого життя.

Вікон у сховищі не було, і Книжник залишив двері відчиненими. Він звичним рухом зачепив рукою сходи і покотив їх уздовж полиць, до третього від входу стелажа.

Там Книжник піднявся на самий верх і намацав на полиці згорток – його схованка лишилася цілою, але все одно, увійшовши в освітлений зал Бібліотеки, Тім не втримався і, присівши навпочіпки, розкрив пакет, щоб подивитися вміст.

Атлас і книжечка у вицвілій палітурці з напівстертим написом «Diary» на обкладинці. На жовтуватому папері бісер рукописних рядків, малюнки...

Порядок.

Він загорнув усе в шматок тканини і піднявся з колін.

Перед ним, посміхаючись, стояв Нога.

– Облом знав, що ти не витримаєш і повернешся за своїм сміттям, – сказав він, скалячи нерівні зуби, і вдарив Книжника в лоб своїм кулачищем.

* * *

Книжник розплющив очі через декілька хвилин.

Він не втратив свідомість від удару, просто на деякий час опинився поза своїм тілом, позбавлений можливості ним управляти. Голова гула, немов залізна бочка, по якій стукнули молотом. Саднила спина – Тім згадав, що Нога волік його по кам'яній підлозі, схопивши за щиколотку, і залишив валятися біля каміна. Згорток зі своїми скарбами Книжник із рук не випустив, так і притискав до грудей.

– Очухався? – запитав Нога, нависаючи над ним. – Ти, хробаче, тепер закінчиш своє погане життя в петлі. Або заб'ємо тебе камінням... Закон знаєш? Вигнаний не повинен повертатися. Ніколи. А ти, дурню, повернувся і тепер, бл...ь, здохнеш через свої срані книжки...

Вождь ховався в Бібліотеці не один, із ним були два мисливці – Різник і Шкутильгало. Книжник знав обох. Вони ще недавно ходили в тінах і стали челами всього рік тому. Різник був майстром білувати туші і нарізати м'ясо стрічками для в'ялення, Шкутильгало, будучи ще кідом, невдало стрибнув із дерева і тепер шкутильгав при ходьбі, але так кидав спис і стріляв із гвинтівки, що про його ваду мало хто згадував.

– Шо? – Нога криво посміхнувся. – Здивований, що я тут? Ти ж все думав, що я тупий? А ми з моїми бро зрозуміли – ти обов'язково повернешся. Може, і є у тебе шось таке, га? Може, Книжнику, ти реально знаєш, як наї...ти Нещадного?

Тім мовчав.

– Шо мовчиш? Раніше треба було мовчати... – повідомив Нога зверхньо. – А тепер ти, суко, заговориш... Без варіантів! Зара ми тебе... Ану, бро, притримайте його...

Книжник не встиг поворухнутися, як Різник і Шкутильгало притиснули його до підлоги. Згорток із книжками відлетів убік. Нога з розмаху гепнувся своїм жирним задом Тіму на коліна і заіржав, витягнувши із грубо розмальованих піхов синій широкий клинок. Вільною рукою він схопив пояс штанів Книжника і рвонув його вниз, оголюючи живіт і пах юнака. Тім засмикався, але тримали міцно, а ще ніж Ноги шпигнув його вістрям трохи вище лобка, і Книжник завмер. Тільки серце, незважаючи на всі старання Тіма здаватися мужнім, тріпотіло у горлі, наче придушена силоміць птаха.

– Шо, боїшся?

Ніж пройшовся по животу поперек, зліва направо, в паху у Книжника похололо.

– Я тебе не різатиму, – пообіцяв Нога. – Я тебе потримаю, а різатиме тебе Різник. На ремені... Я його для цього і покликав. Він добре вмє різати. Так що подумай, а я запитаю ще раз... Ти можеш наї...ти Нещадного?

– Так... – прошепотів Книжник, ненавидячи себе за боягузтво.

– Та ти, бля... справді розумний... – посмішка у Ноги була гнила, передні зуби почорніли, із рота смерділо. – Молодець! Ну, шо... Готуйся співати, хробачку!

Тім дивився на перекошену пику Ноги, на радісні фізіономії Шкутильгала і Різника, а бачив лише пащу каміна за їх спинами, освітлену навскіс бляклим місяцем... І сажу, яка сипалася з камінного ходу чорною, майже непомітною хмаркою. Найбільше Книжник боявся помилитися – а раптом йому тільки здається, що...

Білка виникла в камінній топці раптово, але на цей раз не безшумно – сухе вугілля хруснуло під підошвами її черевиків. Нога почув її й відреагував миттєво, схопився, розвертаючись, виставляючи в бік дівчини свій величезний ніж, але при тому даючи

шанс звільнитися Книжнику, і той свого шансу не проґавив. Вигнувшись, він уклав весь свій страх і силу в єдиний удар, який міг мати успіх: носок його черевика вдарив Ногу в проміжність. Звичайно, черевики у Книжника були значно гіршими, ніж у вождів, але противнику вистачило і цього: не закінчивши кульбіту, Нога зойкнув і завалився прямо на Різника. Різник, на відміну від Ноги, був челою невеликим, і Нога виявився для нього непідйомним вантажем.

Білка використала несподівану допомогу Книжника з максимальною користю – не витрачаючи жодної секунди на покаліченого Ногу і задавленого Різника, вона розвернулася і, коротко замахнувшись, вдарила Шкутильгала стволом автомата в перенісся, і зразу ж, крутнувшись іще раз, прикладом додала по потилиці.

Нога, схопившись за яйця, вив, Шкутильгало ще падав, пирхаючи кров'ю, силкувався встати Різник, а Книжник, ведений інстинктом самозбереження, відкотився геть, намагаючись не потрапити під заміс, і шукав очима ніж Білки, який витягли у нього з кишені, поки волочили зі сховища в головний зал.

Білка врзала Нозі по тім'ячку, але по дотичній, розсікаючи шкіру. Голова Ноги виявилася куди міцнішою за його дзвіночки, й останній удар не вирубав вождя, а, навпаки, протверезив.

Кров залила йому обличчя, і, заревівши, Нога кинувся на Білку, намагаючись збити її з ніг. Він явно хотів перевести сутичку в партер і розчавити її своєю тушею, але дівчина легко перестрибнула через нього, пропускаючи супротивника під собою.

Не можна просто так стати вождем Паркового племені.

Нога мав не тільки близько триста фунтів ваги, а ще стільки ж фунтів злоби, завзяття і жорстокості. Він перекинувся на спину, готуючись встати, і Книжник побачив у його руці меч, яким Нога ледь не розпорів йому живіт.

Книжник відчайдушно закрутив головою, розшукуючи очима свою втрачену зброю, і натрапив поглядом на пом'ятого різьбяр, який

силувався підвестися на ноги. В руках у чела був ніж, вірніше, навіть не ніж, а короткий меч – завдовжки, як мінімум, у три долоні дорослого чела.

– Стережись! – каркнув Книжник. – Білко! Ззаду!

Але Різник уже кинувся на неї зі спини, стрімкий і цілеспрямований, цілячись лезом у нирки.

Білка теж була швидкою, значно швидшою, ніж уявляв собі Тім, і очі у неї, напевно, росли на потилиці, тому що зробити те, що вона зробила, було б дуже важко без очей на потилиці.

Тож коли меч Різника вже торкався її одягу, дівчина, не обертаючись, відсахнулася, і лезо лише розпороло їй полу куртки, а Різник пролетів далі, витягнувши руку в смертоносному випаді. Він уклав в удар усю свою швидкість і силу і зупинитися не міг, тож отримав удар автоматним прикладом...

Якась кістка на обличчі у Різника тріснула, ноги злетіли, і він гепнувся потилицею на бетонну підлогу. Його довгий клинок відкотився прямо до колін Книжника, і той схопив його з такою жадібністю, ніби голодний, який побачив скоринку хліба.

Тим часом напівживий Нога знову вступив у бій і спробував ткнути Білку ножем у груди, але вона легко відбила випад стволом автомата. Усі дійові особи завмерли. Різник лежав нерухомо – ніс у нього тепер був як сходинка і щока провалилася на цілий дюйм, Шкутильгало ледь не захлинувся кров'ю. У строю, хоча і відносно, залишався Нога. Вождь іще невпевнено стояв на ногах, либонь, заважали травмовані яйця, але, дивлячись на його перекошену пласку пику, Книжник зрозумів, що він або з яйцями, або без них буде гризти ворогів зубами доти, доки живий. Тіма вперше гріла думка, що саме від його черевика Нозі так перепало. Він би й повторив, але наблизитися до Ноги було ризиковано. Навіть поранений, він був небезпечним і міг переламати юнака, як суху гілку, особливо зараз.

Автомат Білки дивився прямо в груди вождю, але вона не поспішала натискати на спусковий гачок, і Книжник розумів, чому.

Поки вони вдвох билися проти трьох. Після пострілів сюди кинеться ціле Паркове плем'я і рахунок піде на десятки жертв.

– Здохни першою! – прохрипів Нога.

Він розумів, що Білка не стрілятиме, і явно сподівався дістати її сталлю. Він був вищим на дві голови і значно, фунтів на сто п'ятдесят, важчим. Варто було йому тільки схопити дівчину або зачепити її лезом – і гра закінчиться. Книжник у його плани не входив, а даремно.

Тім був наляканий до смерті, побитий і абсолютно не готовий до бійки, але він не тільки боявся Ноги до дрижаків, він до дрижаків його і ненавидів.

Книжник спробував підвестися на ноги, але коліна роз'їхались – він посковзнувся в калюжі крові, яка витікала з-під голови Різника. Нога насувався на Білку, а вона відступала, не опускаючи зброї, але не стріляла. Тім прикинув відстань до ворога і зрозумів, що раптового нападу з флангу не вийде, але йому було вже плювати на небезпеку бути скаліченим.

– А-а-а-а-а-а! – закричав він, піднімаючись, і побіг до Ноги, розмахуючи трофейним мечем, як дубиною.

Нога повернув до нього свою круглу голову на товстій, як стегно Книжника, шиї, і усміхнувся, перехоплюючи свій тесак зручніше.

Сталь ударила об сталь – Нога легко відбив випад Тіма (меч вилетів із рук, розбиті пальці обпекло болем), і несподівано стрімко розвернувся, хапаючи Книжника за волосся.

– Біжи! – крикнув Книжник Білці, злітаючи в повітря.

Ніж у руках Ноги блиснув у місячному світлі, і Тім зрозумів, що йому зараз переріжуть горлянку. Він відчайдушно засмикався в руках вождя, відбиваючись ногами і рикаючи, як щеня вольфодога, схоплене за шкуру, проте лезо невблаганно летіло до його борлака...

Бабах!

Гримнуло, і Книжник стрімголов полетів убік, покотившись щербатою бетонною підлогою. Нога впав на спину з залитим кров'ю

обличчям – куля влетіла йому в очну ямку. Тіло його трусилося в судамах, товсті сильні ноги шкребли цементну крихту підшвами майже нових черевиків.

– Навіщо ти поліз? – запитала Білка і докірливо похитала головою. – Ну навіщо? Я б із ним упоралася...

– І-і-і-і-і-а... – втягнув у себе повітря Книжник. – І-а-а-а-а- а-а-а... Від удару в нього забило подих.

Білка ковзнула до вікна. Унизу вже горіли смолоскипи – постріл підняв на ноги всіх челів племені. Хтось уважний розгледів тінь дівчини і куля розбила скло, біля якого вона стояла.

– Іаааа... хотів допомогти! – нарешті видихнув Тім.

– Ну, допоміг, – сказала вона. – Молодець, хіба ні... Як тепер вибиратися?

Книжник подивився на камін, Білка у відповідь похитала головою.

– Не виберемося, не встигнемо. У нас менше п'яти хвилин. Якщо за п'ять хвилин ми досі будемо в будинку...

Вона підійшла до агонізуючого Ноги і вистрілила йому в лоб. Книжник примружився. Він виразно чув, як куля, прошивши череп вождя, клацнула об підлогу. Швидкий помах ножа припинив пирхання Шкутильгала.

– ...то ми небіжчики, – закінчила Білка. Вона витерла лезо об куртку мерця, і зняла з пояса Шкутильгала кобуру з пістолетом, який він так і не встиг вийняти.

– Тримай, – вона кинула Книжнику зброю. – Тепер це твій.

Знизу по вікнах дали чергу, потім у розбите скло залетіли пляшки з «горючкою». Перша не розбилася, а так і покотилася, розкидаючи іскри від палаючої в горловині ганчірки, зате друга рвонула білим смердючим полум'ям, яке відразу ж ударило до стелі.

– Тут горіти нічому, – прохрипів Книжник. – Навіть підлогу зняли. А в Сховище це не долетить.

Він стояв перед Білкою, притискаючи до грудей пакунок з атласом і щоденником.

– Вони підпалють будинок, – сказала Білка спокійно. – Або знайдеться, чому горіти... Тут є підвал?

– Так. Але двері забиті, не потрапити...

І тут Книжник згадав.

– Але є ліфти на другому поверсі! У колишньому кафе! І сміттєзбірник!

– Чудово! Залишається тільки зрозуміти, як ми звідси вийдемо...

Білка метнулася до каміна і через мить уже бігла назад, намотуючи на лікоть мотузку, по якій вони спускалися, на плечі у неї бовтався рюкзак, який став зовсім чорним. Коли вона опинилася біля вікна, знизу знову вистрілили, і вже не одна, а три кулі вдарили у скло. Внизу засвистіли, заволали, і Книжникові здалося, що він чує голос Облома.

– До дверей! – наказала Білка, і Тім слухняно поплентався за нею, волочачи забиту ногу. Голова крутилася, але йти він міг.

– Тримай, – Білка сунула йому в руки мотузку і рюкзак.

У її руках було декілька круглих металевих штук, які вона вправно пов'язала між собою.

– Що це? – запитав Книжник.

Вона промовчала, закріплюючи зв'язку на дверній планці. Бруднуватий, але з вигляду міцний шнурок вона пропустила через кільця штукенцій, що бовталися збоку, і натягнувши, прив'язала його до залишків заржавілого замка.

– Усе. Йдемо геть, – скомандувала вона, забираючи у Тіма рюкзак.

У коридорі за дверима вже тупотіли чели. Хтось почав віддирати від дверей дошки, протяжно заскрипіли цвяхи, що виповзали з пересохлого за літо дерева.

– Це гранати? – знову запитав Книжник, хоча знав, яку відповідь почує.

Білка кивнула.

– Звідки вони в тебе?

– Потім. Слухай мене. Коли вони відчинять двері – буде вибух. Сильний. Як тільки рвоне, ми з тобою побіжимо. Буде плутанина.

Наше завдання – прорватися до ліфтів перш, ніж вони зрозуміють, що нас тут уже немає.

Вона подивилася на вогонь на підлозі, і глянула на Книжника.

– Якщо хочеш жити, неси сюди книжки...

– Ні! – видихнув він.

– Роби, що я тобі сказала... – Білка не підвищувала голосу, але йому здавалося, що вона кричить. Вона забрала у нього з рук дорогоцінний згорток і сунула у свій рюкзак. – Нам потрібен дим... Багато диму!

Двері тряслися під ударами.

У Сховищі Тім схопив купу журналів «National Geographic», що лежали на ближньому до виходу столі – улюблених журналів свого дитинства, – і, повернувшись у читальний зал, жбурнув їх у калюжу пального. Журнали зайнялися неохоче, обкладинка почала коробитися і чорніти, від полум'я повалив білий густий дим...

Скільки прекрасних годин провів Книжник, розглядаючи фотографії дивовижних місць, скільки нового прочитав на цих жовтуватих сторінках...

Він завмер, із жахом спостерігаючи, як полум'я пожирає журнали і його спогади.

– Лягай!

Він озирнувся на крик, не відразу зрозумівши, що це Білка командує йому.

Стулки дверей вже почали розходитися, і з коридора в читальний зал ринув переможний крик мисливців, що наздоганяли здобич.

Книжник іще падав, коли двері відчинилися.

Тіму здалося, що йому врізали дошкою у вухо. На мить він осліп і оглух, потім зір повернувся. У повітрі кружляли чорні пластівці сажі. Гарячі журнали розкидало по всьому залу, і повітря стрімко наповнювалося білим їдким димом. Дверей не було. Не було і частини стіни поруч із дверима. І біля дверей нікого не було. У всякому разі не було живих.

Хтось смикнув його за руку, змушуючи встати – це була Білка, і Книжник закульгав до виходу, намагаючись не навалюватися на супутницю всією вагою.

Біля дверей валялися останки його одноплемінників. Книжник намагався не дивитися під ноги. З цими челами він жив і дорослішав, але, забери їх Нещадний, жоден із них не був йому ні другом, ні товаришем. Він був чужим для них, вони для нього. Але все одно у грудях Тіма защеміло. Він був для них чужинцем, але все-таки це було його плем'я.

Вони бігли коридором, а ззаду вже тупотіла погоня. Облом зрозумів – щось пішло не так. Та хто завгодно зрозумів би після того, як від вибуху вилетіли усі шибки на фасаді. Фори їм давати не збиралися, на те, щоб знайти ліфти і вибратися, не було і хвилини.

– Тут!

Колись за допомогою цих ліфтів піднімали й опускали приготовані на кухні другого поверху страви, тому шахти були вузькі, але вибирати не доводилося. Білка вибила прикладом розсувні люки, відкриваючи отвори, що смерділи цвіллю, і вправно прошмигнула в один із них. Книжник затамував подих і шмигнув у сусідній.

Він падав униз, оповитий щільною липкою павутиною, яка, здавалося, заповнила весь отвір, і це було огидно до втрати свідомості. Летів він недовго і несподівано вдарився об підйомну платформу, що стояла поперек шахти. Майже застряг, але від удару платформа просіла, і він ухнув далі разом з її уламками. Раптово лаз закінчився, і Книжник опинився в порожнечі, задрігав ногами, скрикнув від несподіванки і влетів у якусь хрустку пилову масу, що суцільно вкривала підлогу.

Поруч фиркала і переверталася Білка. Тут було зовсім темно – підвал знаходився під будівлею і його справді давно ніхто не відвідував, не було ні бажання, ні необхідності. Двері, що ведуть сюди, були завалені сміттям багато років тому, а ті, що були зовні, давно вросли в землю до половини.

Поруч із ним щось хруснуло, і підвал залило малинове світло від фальшфеєра, від якого Тім моментально осліп.

– Забери мене Нещадний, – видихнула поруч Білка.

Книжник моргнув кілька разів і завмер.

Вони стояли по коліно у висохлих хітинових тільцях, скинутих зміїних шкурах, якомусь зотлілому смітті, гнилих ганчірках...

Тім відчув, що починає свербіти. Весь. Із голови до ніг. І навіть усередині. Пахло вогкістю, щурами і ще чимось незрозумілим, огидно терпким.

– Де вихід?

– Не знаю. – Книжникові чомусь здавило горло, і він захрипів. – Це підвал. Тут були кухні і комори. І ще місце, де робили тепло...

– Вихід? – повторила Білка.

Над ними зазвучали віддалені голоси.

– Швидше! Вони зараз закидають нас гранатами!

– А у них є? – запитав Тім.

– Я вкрала свої у них перед тим, як піти. У них є. Не сумнівайся.

– Треба шукати люк, – сказав Книжник. – Люк у підлозі. Там має бути місце, куди зливали бруд. Щось на зразок труби або великої ями.

– Ти впевнений? Знаєш?

– Я так думаю.

– Не думай, – наказала вона. – Шукай.

Білка вже йшла, піднявши над головою фальшфеєр, загрибаючи ногами в огидному шарі мертвих комах.

– Шукай.

Тук-тук-клац...

Щось летіло по старій ліфтовій шахті.

– Відходь! – крикнула Білка. – Лягай!

Книжник не очікував від себе такої прудкості.

Граната вибухнула вже тоді, коли вони забилися за старий паливний бак у кутку. Уламки хльоснули по стінах, по іржавому

металу бака, по стелі. Вибух підняв у повітря хмару пилу з хітину і сміття.

– Якщо ми не знайдемо люк, то тут і здохнемо, – сказала вона, закриваючи вільною долонею рот. У її другій руці вже догорав фальшфеєр. – Швидше, Книжнику! Швидше!

Книжник зажмурився і буквально пірнув у сміття біля їхніх ніг, намацуючи руками бетонну підлогу.

Тук-тук-тук-клац!

Перед тим як знову рвонути за рятівний іржавий бік бака, Тім відчув під долонею залізо.

Цього разу гранат було дві, й осколки від них розлетілися рикошетом по всьому підвалу, дивом не поранивши їх прямо в сховищі.

– Люк тут!

Вони пірнули у сміття з головою (Білка встигла увіткнути фальшфеєр між якимись залізними прутами, і червоне хімічне світло забилося об стіни), обшарюючи руками підлогу, поки не намацали квадратний шматок заліза, розташований врівень із бетонною плитою, але, на щастя, Книжник знайшов на залізі заглиблення, за які можна було вхопитися.

Голоси зверху звучали голосніше і голосніше, і було зрозуміло, що через декілька секунд униз полетять іще гранати.

– Узялися! – прокректав він, відчуваючи, як ломить м'язи на напруженій спині. – Узялися разом!

Якби не допомога Білки, Книжник ніколи б не відкрив виходу.

Кришка буквально вросла в бетон, але спільними зусиллями їм удалося зірвати її з четвертого ривка, вчепившись у вушка на поверхні. Звук при цьому вийшов дивний – такий собі хлопок. І сталося це саме тоді, як у ліфтових шахтах застрибали веселі кульки, начинені вибухівкою: тук-тук-тук-клац! І ще раз: тук-тук-тук-клац!

У відкритий отвір під їх ногами ринуло сміття, немов вода у відчинений злив, – потоком, загуділо повітря, вирушивши вниз у

провал. Хітиновий пил шелестів, закручувався у воронки, тік гладкими струменями, руйнувався, як вода у водоспаді...

У червоному світлі фальшфєєра видовище було зовсім уже нереальним.

Здавалося, що під підлогою сидить величезна жива істота, яка всмоктувала все, що опинилося в зоні досяжності. Засмоктує – і пожирає, засмоктує і пожирає... Книжник відчув, як тремтить і вібрує повітря навколо нього. Секунди тяглися, немов розігріта смола на сосновому стовбурі.

Гранати одна за одною п-о-в-і-л-ь-н-о вилетіли з ліфтових прорізів, одна за одною вдарилися об бетон, підстрибнули...

І вибухнули, вивергаючи смертоносні осколки чавуну.

Але Білка і Книжник стрибнули в темряву, яка відкрилася у них під ногами, за півсекунди до цього.

* * *

Унизу була труба зі старого крихкого від вологи бетону. Сира, пахла чимось гірким, наповнювала рот в'язкою слиною.

Коротке ковзання схилом і такий же короткий політ. Ударило в п'яти, але несильно, хоча Книжник рівновагу все-таки втратив і полетів уперед головою. Білка теж упала, але тут же підвелася, підхопила Тіма під лікоть і потягла за собою. Навколо темно – хоч око виколи, труба виявилася затісною для Тіма, і він до болю подряпав маківку, після чого пригнувся і далі біг на напівзігнутих. Під ногами зачавкало, спочатку під підошвами, а потім переставляти ноги стало важко і запах став зовсім нестерпний – важкий і густий сморід випорожнень, гниття і прокислої зелені заповнював легені. Почало паморочитися в голові, Книжник уже не біг, а виписував па.

У кінці труби вони натрапили на решітку – іржаву, але міцну, що їй не виламаєш. У руках Білки спалахнув фальшфєєр і червоне полум'я розігнало темряву. Тут дихалося легше, але там, де проходило

повітря, вибратися з колектора не виходило. Білка зрозуміла це відразу.

– Назад, – наказала вона. – Шукаємо бічний прохід! Під ноги не дивись.

Але Книжник уже подивився. І заплющив очі од відрази – густа каша зі старих нечистот і величезних мокриць, якихось жуків, слимаків і сколопендр облипала його литки. Тут було все, що висрало із себе Паркове плем'я за роки свого існування, гігантська вигрібна яма, заповнена багатоногими хітиновими демонами.

– Уперед! – повторила Білка скрипучим голосом. – Уперед, якщо не хочеш здохнути!

Книжник знову побіг, тепер у зворотному напрямку, переставляючи ноги, немов механічна іграшка.

Бічний прохід виявився через десять метрів – рази в два вужчий, ніж основна труба, але лайна в ньому було не менше. Для того, щоб потрапити в нього, треба було стати на карачки, Книжник забарився, завив від жаху та огиди, але Білка без церемоній стусаном увігнала Тіма в цю смердючу пащу ударом коліна і сама пірнула за ним.

Книжник повз і ридав.

Найбільше хотілося померти або втратити свідомість від смороду. Але доводилося повзти. Хоча повітря було огидним і наповненим міазмами гниття, але дихати ним можна було. Але ось те живе, що ворушилося під долонями і колінами... Витримати це було практично неможливо, але він тримався, долаючи позиви до блювоти. Найбільше Книжник боявся впасти і зануритися в рідину обличчям.

Тім чув, як позаду хрипить Білка – їй доводилося ще важче, однією рукою вона все ще тримала палаючий фальшфеєр. Хід став іще вужчим і пішов угору, хоча й ледь відчутно. Вони вже не повзли – протискувалися, і Книжник уявив собі, як вони застрягають у цьому проході. Наглухо. І від однієї цієї думки його почало бити жахливими, схожими на судоми дрижаками.

Книжник вивалився з вузької труби в бетонний короб, і коли фальшфеєр висвітлив нутроці їх нового притулку, зрозумів, де вони

знаходяться.

Праворуч від них повинна була розташовуватися Банка, зліва – залізний павільйон з гнилим дахом, в якому колись торгували сендвічами, солодкою ватою та напоями.

Білка побачила місце, де бетонна кришка коробка викришилася, утворивши широку щілину і, хлюпаючи у смердючому в'язкому бруді, побігла туди. Тім, похитуючись, побрів за нею.

На його подив (він усе ще зберіг здатність спостерігати і дивуватися), вона сунула фальшфеєр у густу рідину під ногами і легкою тінню вилетіла в отвір, залишивши Тіма на самоті. Книжник злякався, що вона кине його тут, причому злякався по-справжньому. Страх додав йому сили, він ухопився за бридкий край, підтягуючись, і відчув руку Білки на своєму комірі. Секунда – і він упав на траву, дихаючи на повні груди. Над ним височіло нереально зоряне небо, таке високе і красиве... Він із насолодою втягнув повітря в легені, силкуючись очистити їх від...

– Бігом! Бігом!

– Не можу... – видихнув він.

– Здохнеш. Встав і пішов!

І він знову встав, тому що йому було соромно здохнути ось тут після того, як він усе-таки виліз...

Погоня розгорнулася за якусь сотню метрів від них. Книжник крізь підлісок бачив, як танцюють язики полум'я за вікнами Бібліотеки. Його Бібліотеки. Його дому. І відразу ж відвернувся. Треба було дивитися під ноги. Білка спеціально не йшла у відрив, хоча могла давно зникнути безслідно. Книжник подумав, що вона рятує не його, а книжки, що лежать у рюкзаку. І його вміння складати з букв слова. Не більше. Сам він ніякої цінності не становив – худий, невмілий, проблемний тягар. Бездомний ізгой.

Вони звернули, намагаючи нову стежку. Крики переслідувачів лунали тихіше – плем'я явно збилося зі сліду, але Тім знав, що це ненадовго.

Слідопити свою справу знали туго, а їх із Білкою можна було знайти, навіть якби вони літали, тільки по запаху, було б бажання. Бажання, судячи з усього, було. А вже після смерті Ноги...

Знову поворот.

І тут Книжник зрозумів, куди веде його супутниця, і ледь утримався від того, щоб не повернути назад.

Білка прямувала до Боліт.

Розділ третій. Болота

Облом дивився на Ногу. Нога все ще димів.

Він не встиг обгоріти до кісток, тіло витягли раніше, ніж Бібліотека зайнялася всерйоз, але засмажитися встиг. Одяг обвуглився, шкіра взялася клаптями, дуже постраждали нижні кінцівки, над якими вогонь попрацював найбільше – черевики і плоть стали одним цілим. Нога виділяв такий запах смаженого м'яса, ніби його спеціально запікали на багатті.

– Хробак утік? – запитав Облом крізь зуби.

– Утік, – відповів Свин.

– Коли ми зловимо його, я зажарю його живцем.

– А її ти віддаси мені... – посміхнувся Свин. – Я її теж зажарю!

Він засміявся, похрюкуючи. Саме за цей сміх і за кругле обличчя, на якому красувався ніс із вивернутими ніздрями, Свин і отримав своє прізвисько.

Із темряви випірнув Бігун. Він був злий і зосереджений, як мисливець, який переслідує здобич. Він і був мисливцем, який переслідує здобич, тільки дичина на цей раз була людською. Сухий, маленький, дуже швидкий і дуже жорстокий – блискучі чорні очі, несподівано великі для гострого смаглявого обличчя із застиглою на ньому посмішкою. Бігун завжди посміхався, але від одного погляду на цю посмішку навіть у Облома пробігав мороз поза спиною.

– Пішли, – сказав він неголосно. – У бік Болота пішли. Я завжди говорив, що у неї тамнора.

– Як ти думаєш, вони забрали те, за чим приходили? – Облом змахнув рукою, кличучи чєлів-мисливців.

Бігун кивнув.

– Значить, Книжник не брехав.

– Точно, – вишкірився Бігун. – Не треба було його виганяти, Обломе.

Він замовк, чекаючи, поки чели відтягнуть у сторону тіло Ноги, а потім продовжив:

– Треба було не ловити на живця відразу двох рибок, а приголубити цього кретина, дати йому пару герл і пару пляшок старого дрінка, він би сам розколовся від чола до яєць! Сам би відвів нас до місця, де є ліки від Нещадного. Але ти вирішив зловити на нього Білку... Якого хера, Обломе? Навіщо ця дохла тварюка тобі знадобилася? Тобі мало герл? Сходи в набіг, щоб ти здох першим, знайди собі неприємностей на дупу! Але навіщо ти чіпав цю божевільну? Ми ж домовилися тримати її подалі!

Облом насупився.

Він удвічі переважав Бігуна зростом, він узагалі був найвищим у племені, якщо не брати до уваги Ногу, але Ногу можна було вже не брати до уваги. Навіть Свин поступався небіжчикові, хоча був товщим.

– Ти на мене не кричи, Бігуне, – процідив Облом. – Ця сука вчора вранці хіба що тільки нас не обіссяла. Вона думає, що господиня. А вона – ніщо! Бруд! Гівно!

– Кінчай кричати, – обірвав Облома Бігун. – Це ніщо завалило Ногу! Чуєш, як тхне наш із тобою друган? Нехай його прийме Нещадний! Вона завалила вождя, Обломе, вбила одного з нас. Те, що вона розправилася з двома мисливцями – не проблема, чели – вони і є чели, невелика втрата. Але вбити вождя і вшитися... Ти думаєш, це додасть нам авторитету?

– Ти мене не вчи, що мені і як робити, – у голосі Облома звучала неприхована погроза. – Я в своєму праві, Бігуне. Ми рівні, ти мені не указ!

– Ми рівні, – підтвердив Свин, втрутившись у розмову. – Такий Закон.

– Ми рівні, – погодився Бігун. – Тому треба думати і радитися, перш ніж робити. Книжник утік, Білка вбила Ногу і двох челив і пішла безкарною. На очах у всіх нащадків нас змішали з лайном, висушили і розтерли в пил. Що тепер робити будемо, га, рівні? Що скажуть

чели, які бачили, як нас принизили? А герли будуть покірні, як вівці, чи візьмуть приклад із Білки? Ви думаєте, що вождь – це довічно, до зустрічі з Нещадним? Ні, бро! Вождь – це до першої помилки! До першого разу, як оступишся і даси зрозуміти, що тебе можна трахнути!

Облом мовчки понурив голову.

– Що будемо робити? – запитав Свин із побоюванням.

Йому не хотілося втрачати місце вождя, колись завойоване кров'ю.

– Ми повинні їх зловити, – сказав Бігун. – Змусити Книжника привести до місця, де лежать ліки, а цю руду суку прибити до воріт Парку. Живцем. І ми її приб'ємо!

– А я її трахну, – усміхнувся Свин, почухавши себе в паху.

– Скільки завгодно, бро, – посмішка Бігуна була крижаною. – Але вона повинна бути ще живою, коли ми приб'ємо її до воріт. Це наказ усім челам, які підуть із нами. Брати обох живими. Вони повинні здохнути на очах у племені, та так, щоб про їх смерті герли ще двадцять поколінь розповідали бебикам. І ті рідко срали від страху...

* * *

Погоня відстала. Швидше за все вождів налякала пожежа, яка починалася в Бібліотеці. Літо в цьому році видалося спекотне, сонце істотно підсушило траву в Парку, стрімко жовтіюче листя теж тьмяніло з дня на день усе більше і більше, так що горіти справді було чому.

Сухостою в Парку, щоправда, не траплялося років із десять. Усі мертві дерева вичистили давним-давно, і не з міркувань безпеки, а через лінощі – навіщо ходити далеко в пошуках палива, коли все є під рукою? Але і без висохлих стовбурів пожежа могла вийти на славу: дістанеться вогонь до трави – і спалахне чагарник, який на дрова не годився, а розрісся так, що в деяких місцях пробратися через щільні високі зарості було вкрай важко.

Книжник із болем подумав про палаючі стелажі, на яких обвуглюються корінці книжок, і сподівався, що згорять не всі, хоча заграва, яка розгоралася за його спиною, засвідчувала протилежне. Одне Тім розумів чітко – назад йому не повернутися ніколи, а, значить, книжки стануть сміттям і підуть на розпалювання протягом однієї-двох зим. Але так, згораючи, вони дають йому і Білці можливість сховатися.

Зараз стежка значно поширшала – вони вийшли на неї буквально відразу за воротами з охороною і заквапилися на схід, залишивши вартових милуватися загравою. Місця все ще були знайомими. Не те щоб Тім добре орієнтувався в темряві, просто тут, зліва, лежала обплутана плющем із голови до ніг величезна статуя Годзилли, на якій він іще кідом грав з однолітками. До речі, серед них був Шкутильгало, який тоді не шкутильгав, і Нога, тоді ще молодшенький, але вже не безневинний – великий і злісний.

Трохи далі, там, де плити старої дороги стирчали із землі залишками гнилих зубів, знаходився постамент, із якого визирали ноги Принца і Принцеси – вицвілі, потріскані шматки товстого пластика. Самі Принц із Принцесою валялися дещо віддалік, так, як і 85 років тому, тримаючись за руки. Але їх Тім не розгледів, надто вже густою виявилася тінь платана, що нависав над стежкою. Із платана з неприємним цоканням на плече Білці стрибнув її ручний гризун – Тім навіть злякатися не встиг, так швидко це сталося. Стрибнув, майнув тінню і зник у каптурі худі, як у гнізді, – дівчина навіть не збилася з кроку.

До Боліт звідси було менше милі – рукою подати. Ходити по цій стежці ніхто з племені не любив, а дехто просто боявся. Болота – це зовсім не те місце, куди хотілося прогулятися. У рік приходу Нещадного саме туди звозили тисячі тіл померлих, бо далеко не відразу зрозуміли, що трупи правильніше спалювати, а коли зрозуміли, Болота вже були набиті тілами під саму зав'язку. І ніхто тоді не знав, що болотна вода дбайливо зберігає все, що в неї потрапило: одяг, тканини, шматки паперу, метали і навіть плоть. І

коли влітку над лисинами в щільному килимі ряски сходило сонце, мертві особини дивилися в небо з глибин.

Тіни вряди-годи ходили до Боліт – це було доказом сміливості й готовності стати челом. Навіть старші кіді бігали на Болота, щоб продемонструвати відвагу. І ті, й інші досить часто не поверталися назад. Що з ними сталося, ніхто не знав напевно. Шаман у супроводі челів виконував на березі свій танець, просив Нещадного про милосердя і з почуттям виконаного обов'язку йшов назад. І так повторювалося раз по раз. А Болото укривалося смердючими бульбашками, скипало коричневою густою піною по краях і продовжувало невблаганно забирати свої жертви, чи танцював на його березі шаман, чи не танцював. Дивні звуки так само долинали із затягнутих ряскою ковбань ночами, наводячи жах на Паркове плем'я.

Ніщо не лякає так, як невідоме, невидиме, незрозуміле, і Болото лякало всіх, хто жив неподалік від нього, змушуючи обачливих десятою дорогою обходити вирослі по його краях зарості осоки, а нерозважливих удавати, що вони не бояться.

Тім не був ні безрозсудним, ні відчайдушним, але тепер слідом за Білкою йшов саме туди, куди ходити не слід. І з жахом втягував у ніздрі міцніючий сморід несвіжої болотної води, змішаний із гаром далекого пожарища і гострим запахом лісових трав.

– Білко! – покликав він, задихаючись від втоми. – Білко!

– Що? – кинула вона через плече.

– Куди ми йдемо?

– До мене...

– Це ж стежка на Болота!

Вона різко зупинилася, обернулася, і Тім ледь не налетів на неї.

– Там мій дім.

– Але Болота...

– Тобі не Боліт треба боятися...

Вона тицьнула стволом автомата в заграву над деревами.

– Ось чого тобі треба боятися...

– Ти там жила весь цей час?

Вона фиркнула.

– Так. Де мені було жити, щоб вожді мене не знайшли? Там, куди вони і заходити бояться! Іди за мною, Книжнику, і не тремти – тебе не з'їдять. Головне – дотягнути до світанку. Вранці нас тут уже не буде.

Тім кивнув.

Обличчя дівчини було наполовину сховано в тіні, зате друга половина – яскраво освітлена місячним світлом. Книжник побачив тільки обраєць усмішки. Як йому здалося, підбадьорливої.

* * *

Білка розбудила його на світанку.

Ліс був сірий і між стовбурів блукали шматки вологого туману. Ранок виявився зовсім по-осінньому слизький, хоча температура після півночі не опускалася нижче сорока п'яти. Сирість і близькість Болота витягувала з кісток тепло, і від цього здавалося, що кров холоне в жилах, перетворюючись на крижану шугу.

Останні години цієї божевільної ночі вони провели в гнізді Білки – просторому будиночку, розташованому на гілках старої розлогої верби, що стояла біля самого краю Болота. Тім погано пам'ятав, як вони забиралися вгору по слизьких гілках. Він аж нестямився від страху і втоми і вирубився, щойно опинився в безпеці.

Але сон виявився недовгим, хоч і глибоким, мов смерть. Книжник прокинувся від того, що Білка трясла його за плече.

– Пора... Вставай, Книжнику. Виходимо.

Тім підвівся і знову сів – ноги погано слухалися, боліло побите тіло. І голова жахливо гула після вчорашнього удару Ноги.

– Не можу... – видавив із себе Тім. – Дай відпочити... Якщо вони тебе не знайшли за стільки років...

– Раніше я їм не дуже заважала. Тепер шукатимуть по-іншому. Я тобі потім поясню, – Білка похитала головою. – Треба йти. Підводься.

Книжник, кречучи, прийняв умовно вертикальне положення. Він жахливо забруднився після вчорашнього повзання димоходом, порвав одяг і смердів каналізаційною рідиною так, що й сам був готовий закашлятися. Білка ж посвіжішала, вимилася, вдягнула чистий одяг, і про вчорашню сутичку нагадували лише кілька саден на блідому від недосипу обличчі.

– Помитися б... – несміливо попросив Тім.

Білка похитала головою.

– У дорозі помиєшся. Допомагай.

Вона зникла в дверному отворі, яким був широкий люк у підлозі, біля якого лежало кілька мішків, приготованих для спуску. Мішки виявилися важкими, в одному з них щось бряжчало, але Книжник опустил їх донизу, до підніжжя дерева на мотузках, стогнувши від напруги.

Не встиг він перевести дух, як Білка знову з'явилася в будиночку, навіть не захекавшись.

– Рюкзак не забудь, – наказала вона. – І пістолет. Це тепер твій пістолет.

Тім хотів було сказати, що стрілець із нього ніякий, але передумав.

Білка зупинилася посеред свого притулку, обвела його поглядом. Обличчя її залишалося спокійним, але в погляді з'явився сум, Книжник умів ловити такі настрої.

– Я вже думала, що помру тут, на цій лежанці...

Тім спробував подивитися докіль її очима: лежанка, застелена шкурами, в кутку – стільниця з дощок на залізній нозі, ящики зброї уздовж стіни, цвяхи, на яких залишився висіти одяг... Усе було дуже просто, але, незважаючи на це, Тім відчував, що багато речей у цьому будинку були зроблені з любов'ю... Це був Дім. Як його куток у Бібліотеці, який Книжник не проміняв би на покої вождів.

Люстро в кутку. Гребінь для волосся. Якісь склянки. Пучки сухих трав.

Тім зупинив погляд. Фото. Старе фото, зблякле під темнуватим подряпанним склом.

Чоловік, жінка, двоє дітей, схожі на них, – хлопчик і дівчинка. Майже погодки, відразу видно, що брат і сестра. На задньому фоні вицвілий до тіней океан.

– Хто це? – запитав він.

– Ніхто. Я знайшла це в руїнах.

– Навіщо зберігаєш?

– Коли мені погано, я уявляю, що це мої мама і тато...

– Допмагає?

Вона знизала плечима.

– Не дуже. Але трохи легшало.

Білка вийняла фото з рамки і сунула в кишеню куртки-розгрузки.

– На удачу, – пояснила вона. – Не хочу залишати їх самих. Спускайся. Мені треба дещо зробити...

Тім подивився на Білку, а потім на ящики зброї й кивнув.

– Чекай унизу, – наказала дівчина. – Нікуди не відходь.

Коли Книжник зник, Білка завмерла на секунду, заплющивши очі. Коли вона їх розплющила, сум у погляді зник. Звірятко, яке мирно дримало в каптурі її худі, відчуло настрій господині і виглянуло зі своєї схованки, торкаючись рудою мордочкою її щоки.

– Ось і все... – сказала дівчина, чи то білченяті, чи то самій собі. – Пора.

Вона зробила крок вперед, до зелених збройових скринь.

Іще через хвилину вона вже закривала за собою люк. Опустившись, кришка натягнула кілька сталевих ниток, що розкинулися від кута до кута, немов звела бойову пружину.

Тім чекав її біля підніжжя – щуплявий, зіщулений від утоми і холоду, розгублений.

– А де мішки? – запитав він.

– Уже занурені.

– Куди?

– Зараз побачиш...

Човен був металевий, Книжник навіть згадав правильне слово – алюмінієвий, і тому непогано зберігся. Він стояв, утупившись носом у берег, а за його кормою простягалося на багато миль зелене, вкрите густою ковдрою з туману і ряски Болото.

– Стрибай!

– Ти збираєшся...

– Не дратуй мене, Книжнику. Роби, що я тобі кажу, і залишишся живий.

– Це ж Болото мертвих! – прохрипів Тім здавленим голосом.

– Точно. Це означає, що вони попрямують в обхід і ми виграємо, як мінімум, добу. А то і дві. Сідай. Ніколи. Вони вже йдуть за нами.

Тім ступив у човен, і Білка негайно ж відштовхнула «дюральку» від берега довгою жердиною. Туман заклубочився, пожираючи полишені дерева, зашаруділа ряска, яка оточувала низький облізлий борт суденця. Пронизливо закричав невидимий нічний птах, і Книжник ледь не закаляв штани від цього сумного крику, але стримався і сів на жорсткій лавці на носі. Він витягнув із рюкзака атлас, знайшов потрібну сторінку і, покрутивши головою, прикинув сторони світу.

– Добре, що нам потрібно на схід, – сказав він неголосно, звертаючись до Білки. – Ми пливемо в потрібному напрямку. Знаєш, тут на карті є... Загалом... Колись тут були озера. Кілька. Коли одне пов'язане з іншим – це називається каскад. Ходили великі човни – пароплави. Багато невеликих містечок по берегах...

– Я бачила руїни.

– Куди нам потрібно потрапити? Я подивлюся по атласу.

– Це неважливо. Поки що нам потрібно вижити, – відповіла вона. – А вижити – це забратися звідси до того, як нас знайдуть.

Туман був настільки густий, що Тім не міг розгледіти її обличчя – тільки силует на кормі, який спритно працював шестом.

– А з рештою ми розберемося потім...

* * *

Сонце вже встало над горизонтом, коли з лісу вийшли розвідники. Вони рухалися обережно, з великою осторогою, але в міру того, як ставало світліше, сміливість поверталася до чelів.

Книжник залишив після себе не слід, а цілу просіку, будь-який мисливець міг пройти по ній із зав'язаними очима – прим'ята трава, шматки бруду, що зберігають у собі сморід екскрементів, відбитки підшов на сирій землі.

– Диви, – сказав Облом із повагою, розглядаючи сліди. – Хробак тупцяє напролом, а після неї – нічого. Як повітрям летить...

– Книжник ніколи не вмів ходити лісом, – кивнув Бігун. – Дивись... Б'юсь об заклад, її нора на ось тій старій вербі!

– Із чого ти взяв? – здивувався Свин. – Навіщо будувати будинок на дереві?

– Найкраще місце, – погодився Облом, не звертаючи уваги на здивовану фізіономію Свина. – Огляд хороший. Гілок багато, стовбур широкий.

Один із розвідників випірнув із кущів біля верби, яку вони втрюх розглядали, і заклично замахав руками.

– Точно там, – Бігун поправив автомат на плечі й рушив до дерева, вже не ховаючись. – Не бздить, бро... Їх там давно немає.

Свин з Обломом Perezирнулися і рушили слідом за Бігуном.

Знизу будинок Білки теж було не розгледіти. Для того, щоб побачити люк, треба було піднятися до середини стовбура.

– А якщо вони там? – запитав Свин боязко.

– Зара перевіримо. – Облом поправив автомат за спиною і приготувався лізти вище.

– Охолонь, – Бігун притримав його за плече. – Куди преш, бро? Жити набридло?

– Ти ж сам сказав, що їх там немає, – образився Облом. – Шо хапаєш?

– Хочеш здохнути першим? – запитав Бігун байдуже. – Валяй! Лізь нагору, долбоне! Ну!

– Я шо?.. – здувся Облом. – Я нічо...

– Давай-но вниз, бро... Побалакаємо... – Бігун повернувся до вождів спиною і почав спускатися.

Він зістрибнув з величезного вербового стовбура, і вони відійшли в сторону, подалі від челів, що стояли групою.

– Слухай, чуваче, – сказав Свин неголосно, звертаючись до Бігуна, – якщо у вас проблеми, давай я зганяю. Піднімуся нагору, кину всередину подаруночок, – він продемонстрував на широкій долоні зелене яйце гранати, – і все!

Бігун зітхнув стомлено.

– Я ж сказав – вони потрібні нам живими. Чим ти слухаєш, Свине? Дупою? Ми залишили плем'я на Шамана... Як ти думаєш, він буде радий зайняти твоє місце?

– А якого хріна я віддам Гребеню своє місце? – обурився Свин.

– Тому що небіжчику ніяк не бути вождем, – пояснив Бігун. – Ти мене дістав, Свине. Ти сильний чел, вождю, і все таке, я такий радий, що ти мій бро... Але не можна, бл...дь, бути таким тупим. Ти вб'єш їх усіх потім...

– Я вже зрозумів... – відгукнувся Свин похмуро. – Гаразд, командуй. Але так, щоб вони, – Свин ледь помітно повів масивним підборіддям у бік челів-мисливців, – не бачили.

– Годиться, бро... Ти – наймогутніший! – розвів руками Бігун.

Очі його трохи примружилися, що мало б означати доброзичливість і усмішку.

Облом просто усміхнувся.

– Спритний, – стиха покликав Бігун.

Від групи челів відокремився той, кого називали Спритним – сухий, довготелесий хлопець із густим чорним волоссям, зібраним хвостом.

– Живіть вічно, вожді!

– І ти живи вічно, бро...

– Що думаєш?

Бігун кивнув у бік верби.

– Двоє піднімалися, потім спустилися. Є сліди мотузок на корі.

– Щось опускали вниз?

– Так.

– Куди пішли?

– Ще не знаю, Бігуне. Я відправив Кислого і Кулю шукати сліди.

– Вони можуть досі бути нагорі?

Чел хмикнув.

– Ти б став чекати нашого приходу, Бігуне?

– Я би не став. Але потрібно перевірити будинок, Спритний.

– Добре, вождю.

Спритний повернувся, щоб піти, але Бігун притримав його за плече.

– Послухай, бро, не ходи туди сам. Не треба. Відправ туди найповільнішого...

– Добре, вождю...

Але Бігун не зняв руку з плеча Спритного.

– Або найдурнішого...

– Добре, вождю.

– Або найнеслухнянішого, – сказав Бігун, ослаблюючи хватку. – Того, хто тобі не потрібен. Учора загинув Нога, бро...

– Я знаю.

– Ми всі сумуємо, Спритний, але Закон є Закон. І він каже – вождів має бути четверо. Ти розумієш, про що я?

– Так, Бігуне.

– Добре, іди.

Спритний бігом повернувся до челів – їх було п'ятнадцять добровольців. Узяти з собою більше вождів не наважувались, щоб не залишити плем'я беззахисним. Незабаром від загону мисливців відокремився невисокий кремезний чел і поліз на вербу.

– Він вибрав Сумного, – сказав Бігун, звертаючись до вождів. – Непоганий вибір. Він не дурень, цей Спритний...

Сумний швидко злетів по стовбуру до того місця, де від нього розходилися товсті гілки крони, і зник із поля зору.

Ще через хвилину він з усіма пересторогами підняв стволом автомата кришку люка, що вів до будинку Білки, і крізь утворену вузьку щілину оглянув нутрощі «гнізда». Він не міг бачити зелений гнутий брусок «клеймора», прикріпленого над прорізом до стелі, а навколо люка все було чисто. І тоді Сумний відкрив кришку...

Різкий і гучний хлопок розірвав ранкову тишу. Мисливці миттєво впали в траву, вожді метнулися за напівгнилий стовбур поваленого дерева, що лежав поруч. Але вибухів більше не було. Просто щось важке хлюпнуло, вдарилося об гілки і звалилося на землю біля верби.

«Клеймор» – міна спрямованої дії, і Білка розташувала її так, що потік забійних елементів вдарив точно в отвір, змітаючи все на шляху. Те, що впало на землю, уже мало нагадувало Сумного.

– Ну от, – сказав Бігун, обтрушуючи коліна. – На одного претендента на місце в нашій теплій компанії стало менше...

У цей момент крона верби спалахнула білим вогнем і вибухова хвиля розкидала все навколо.

Будинок Білки рвонув повністю.

* * *

Білка почула вибух – над водою навіть слабкий звук розноситься на багато миль, а цей гуркіт був дуже сильний – і посміхнулася. Над берегом, до якого вже було більше милі, устав димно-вогненний стовп.

Книжник спав, поклавши голову на якийсь речовий мішок, і від цього гуркоту тільки заворушився, очі його під повіками заходили туди-сюди, але він зітхнув і знову затих. Обшарпаний і пом'ятий ніс «дюральки» розтинав зелений килим водоростей.

Коли човен вискочив із «зеленки» на ділянку чистої води, шурхіт уздовж бортів змінився дзюрчанням. Тут глибина явно виросла, жердина перестала діставати дна, і залишок шляху до нового

покривала з ряски човен рухався за інерцією. Попереду височів острівець, порослий очеретом та якимось приземистим чагарником, судячи з усього, колючим. На одній з гілок, зачепившись за шипи, бовтався шматок вицвілої тканини. Білка знайшла його очима і ледь помітно кивнула, направляючи «дюральку» в прохід, позначений клаптем. Човен із зусиллями протиснувся в тісний проливчик, але далі він поширшав. Рівномірно занурюючи в воду жердину, Білка зрідка пригинала голову, ухиляючись від гілок. Повітря наповнилося холодним запахом вічної тіні, сірководневим смородом і гудінням – навколо втікачів закружляли комарі.

Від дзижчання і укусів комах прокинувся Книжник. Він підвівся на лікті, вдивляючись у темну воду за бортом. Вона була прозора, і знизу, від невидимого дна до поверхні, піднімалися красиві круглі бульбашки.

– Не здумай опускати руку за борт, – попередила Білка неголосно. – І не дивись, не треба...

– Куди?

– У воду не дивись, – повторила вона.

Книжник не встиг відвести погляд, як перед ним, під самою поверхнею прослизнула людська рука. Кисть із тонкими пальцями, тендітне зап'ястя, передпліччя, огорнуте тканиною...

Тім відсахнувся, підвівся, дивлячись за корму, знову подивився в воду біля борту...

Із-під темної води на нього дивилося людське обличчя. Обличчя старої жінки. Практично неторкане, тільки частина верхньої губи і крила носа були обгризені, що надавало в цілому правильному овалу дивну асиметричність. І в очах старої не було ні білків, ні райдужної оболонки – хлюпала в очницях глянцева пільма, немов туди налили чорнила.

Книжник не застогнав – захрипів і інстинктивно спробував забитися в ніс човна, дригаючи ногами і дряпаючи нігтями метал.

Човен плив над тілами мертвих, і жердина Білки турбувала їх вічний сон, змушувала ворочатися на своєму мулистому ложі. То там,

то тут із-під води показувалися то кисть, то коліно, то спина, то голова потопельника – показувалися і знову ховалися в розвированій сірководневими бульбашками глибині.

– Тут тільки мертві, Книжнику...

У голосі Білки практично не було емоцій – ні болю, ні страху, ні співчуття. Вона констатувала факт.

– Мертвих нема чого боятися. Боятися треба живих.

Вона замовкла, а човен вийшов із протоки між острівцями на відкритий простір, і зверху на втікачів обрушилося осіннє сонце, яке вже набрало силу.

– Не дивися, – повторила вона, налягаючи на жердину. – Нам уже недалеко.

Там, де човен покинув зарості, на поверхні з'явилося тіло.

Труп повільно перевернувся, немов перевертався сплячий, завмер, показуючи небу коричневе обличчя мумії, і почав тонути. Він занурювався зовсім беззвучно, Книжник чув тільки своє хрипке дихання з присвистом і як падають у воду краплі, що стікали з жердини Білки.

В міру того як «дюралька» віддалялася, тіло ховалося з поля зору Тіма, і врешті-решт він зміг відвести погляд від огидного і водночас неповторного виду болотної мумії.

Але це було ще не все. Водорості за декілька метрів від човна захиталися, немов під густою зеленою піною кілька разів зітхнув якийсь велетень, а потім на воді виник бурун – водяний горб на поверхні болота. Горб рухався стрімко, викреслюючи на чорній глянцевоїй поверхні вимоїни траєкторію. Вода в місці зникнення трупа скипіла піною, в якій важко було щось розгледіти, виром – потужним, швидким, – і в цьому вирі на якісь частки секунди Книжник, підвівшись від жаху, розгледів плямистий глянцевий бік, що переливався барвами від сіро-сталевого до бордового.

Над поверхнею пролунав непередаваний клекіт, що переходив у низьке, майже на межі чутного шипіння, такого огидного, що Тім мимоволі закрив вуха руками і згорнувся калачиком на дні човна.

Білка продовжувала монотонно штовхати човен. Вона не обернулася на звук, тільки повела плечима, як ніби їй на мить стало холодно.

– Ти... ти... Ти бачила? – видавив Книжник, показуючи їй за спину тремтячою рукою.

– Це снейк, невеликий, – сказала вона спокійно. – Їх тут багато. Попався б великий, довелося б відбиватися гранатами. Великий може човен ізжерти.

Книжник спробував проковтнути згуслу слину і не зміг. Йому було важко уявити снейка, здатного зжерти «дюральку».

– Чому вони ніколи не нападають на Парк? Вони ж поруч?

– У болоті для них їжі на багато років, а без води вони здохнуть за пару годин.

– І як ти жила поруч із цим?

– А як ти жив поруч із цими? – вона махнула рукою туди, де над деревами все ще клубочився дим. – Бути твариною здорово, так, Книжнику? Народжувати вродків від вождів – це кльово, Книжнику? Та мені поруч із мертвими і снейками було краще, ніж із вами!

Риси обличчя її загострилися, стали ще різкішими, волосся в променях сонця, що сходить, горіло яскравим рудим вогнем, очі гнівно виблискували.

– Вижити можна тільки разом, – промимрив Книжник завчені з дитинства фрази Закону. – Так вирішив Нещадний...

Білка дивилася на нього так, що йому захотілося провалитися крізь дно човна.

Раптово обличчя її пом'якшало.

– Нещадний, – передражнила вона Тіма. – Я чотири роки живу сама, Книжнику. Подивись на мене! Я жива! Я не розсовую ноги перед хтивим Свином! Я не виношую цуценят для того, щоб вони служили вождям! Могло б бути зовсім по-іншому, Книжнику! Могло б бути зовсім по-іншому! Жити разом – це не означає бути твариною у

сильних! Ти ж читаєш книжки! Ти ж знаєш, що люди не завжди жили так!

– Раніше не було Нещадного!

– У кожного часу свій Нещадний! – відрізала вона. – І у кожного часу є ті, хто згоден так жити! Тому я і прийшла за тобою, Книжнику... Коли щось і може змінити Закон, то це відхід Нещадного. І я готова здохнути, якщо здохне він...

Розділ четвертий. Пустки

Загін мисливців був неабияк пошматований вибухом. Двох челів поранило осколками, а одного так гепнуло вибуховою хвилею об дерево, що він оглух і у відповідь на запитання тільки мотав головою, витираючи кров, що сочилася з вух.

Вожді не постраждали, і Спритний із компанією особливо не постраждали, але поранених і контуженого довелося відправити додому, що скоротило групу переслідування. Те, що залишилося від Сумного, поховали тут, на березі, заваливши неглибоку яму стовбурами дерев, що впали, щоб хоч якось ускладнити роботу падальників.

Вирити справжню могилу не змогли – на глибині півтора фути заглиблення заповнювалося коричневою рідиною з гострим запахом: Болото висовувало свої щупальці на берег.

Замість Шамана останнє слово покійному сказав Спритний.

Слово вийшло коротким. Спритний не був оратором, та й говорити було нічого – Нещадний отримав Сумного на два роки раніше, ніж було потрібно. Сумного це вже не могло засмутити, Нещадного мало радувати.

Потім загін виступив у дорогу.

Рішення ухвалювали вожді, швидше за натхненням, ніж за тверезим розрахунком. Думки були лиш у Бігуна, його варіант і прийняли до дії.

Берегів Болота ніхто до пуття не знав, тож його, певна річ, треба обійти або праворуч, або ліворуч. Вибрали обхід справа, просто тому, що справа було ближче до Сіті – руїн невеликого міста, що знаходилося поруч із Парком.

Для Паркового племені Болота завжди були табу.

На схід не ходили ні розвідники, ні мисливці. Мисливські угіддя сягали південніше, на північний схід, через пустки, чели ходили в набіги на Сіті, з племенем якого Парк завжди воював.

Під час набігів чели захоплювали нових герл, намагалися знайти щось корисне в будинках у Даунтауні і втекти до себе живими.

У відповідь плем'я Сіті теж робило набіги на Парк, захоплюючи герл і бебиків. Іноді племена знаходили між собою спільну мову і шукали спільного ворога, але частіше змагалися.

Бігун був упевнений, що Білка і Книжник не зможуть пройти повз Сіті, тому що за Сіті знаходився Таун, а єдиний міст, який уцілів і за яким можна було переправитися через річку, якраз і з'єднував Сіті з Тауном. Таун був для Паркового племені Кінцем Світу на сході – далі просунутися не вдалося!

Сюди чели Паркового племені робили набіги кілька разів, і про ці славні перемоги склалися пісні, які герли співали бебикам перед сном. Таун повнився здобиччю. За певних навичок і удачі тут можна було знайти все! Десятки магазинів зі зброєю, інвентарем, аптеки і просто величезні супермаркети з різного роду ніштjаками, які цінувалися надзвичайно. Можна було шукати магазин або просто грабувати квартири – в них чели знаходили безліч корисних речей. Мільйони квартир у стрімко старіючих будинках-вежах зі скарбами, тільки ось дістатися до них стало згодом дуже важким завданням.

Племена, що населяли місто (а таких племен утворилося кілька, адже Таун – дуже великий!), були обережними і лютими і ретельно охороняли свої угіддя, незважаючи на те, що скарбів, розкиданих по місту, вистачило б усім. Тутешні чели екіпірувалися краще за всіх, і про багатство мешканців Тауна серед жителів околиць ходили легенди.

Для набігів на Таун Паркові кілька разів об'єднувалися з племенем Сіті й поверталися з багатою здобиччю, але потім племена Тауна почали спільно мінувати Мейн-Бридж, підходи до мосту прострілювали снайпери, і влаштовувати набіги стало занадто складним завданням. Тепер у Таун треба було проникати хитрістю, просочуватися ночами через мінні загородження, і навіть подолавши перший рубіж оборони міста, розслабитися не доводилося: кожному

хвилину можна було чекати або пострілу в спину з-за рогу, або вибуху під ногами, або полону.

У будь-якому випадку, рухаючись на схід, Білка з напарником мали опинитися у Мейн-Бриджі, інакше їм річки не перетнути, а значить, вони обов'язково виявляться між двома вогнями: челами Сіті і челами Тауна.

«Головне – не запізнитися, – подумав Бігун, крокуючи відразу за авангардом загону, – і постаратися перехопити їх на території Сіті».

Нині у взаєминах із племенем Сіті настав не найкращий період, але Бігун був впевнений, що домовиться з ними про тимчасове перемир'я для затримання втікачів. Як укласти союз, не кажучи правди про втікачів, Бігун поки не знав, але не мав сумніву, що що-небудь придумає.

* * *

Човен вирішили на воді не залишати. Поодинці б Білка його на берег не витягла, а вдвох подужали. Відтягли до найближчого чагарника, замаскували, пройшлися, замітаючи сліди, але абсолютно замести борозну, залишену днищем на вологому ґрунті, не вдалося.

Потім почалося найважче, бо ж тягнути на власному горбу вантаж близько ста фунтів – це складніше, ніж разом із цим вантажем плисти в човні, хоч і по страшному і небезпечному Болоту.

Через півмилі такої ходьби Книжник відчув наполегливе бажання застрелитися. Або здатися в полон, що було гірше, ніж застрелитися. Взагалі хотілося померти, бо тягти рюкзак, який важив не менше, ніж ти сам, здавалося неможливим: на кожному кроці Тіма водило з боку в бік, і він не йшов – тягся слідом за Білкою, невпевнено переставляючи обважнілі ватяні ноги.

Дівчина теж зменшила хід, згинаючись під вагою ноші. Стало зрозуміло, що з таким вантажем їм далеко не піти, але викинути хоч щось було шкода. За день вони пройшли шість миль із трьома

привалами, і це при тому, що стежка, по якій вони пересувалися, могла вважатися прогулянковою.

До заходу, коли сонце вже наполовину сховалося за горизонтом і перестало пригрівати потилиці, вони вийшли до старої дороги. Колишнє чотирирядне шосе вилося серед полів, зливаючись із густим зеленим килимом, що вкривав округу скільки сягало око. Подекуди в цьому килимі вже проскакували жовтуваті відтінки початку осені, подекуди виднілися вигорілі під літньою спекою прогалени пожухлої трави, тільки бетону було практично не видно, і гайвей вгадувався по залишках огорожі та у перекошених остовах стовпів освітлення, що досі стирчали на розділовій.

Незважаючи на дику втому, Книжник не полінувався відкрити атлас і звіритися з картою. Це довелося робити по стовпчику на узбіччі з ледь прочитуваними цифрами «32» на згнилій майже до прозорості табличці.

– До Тауна 32 милі, – повідомив він Білці.

Вона кивнула.

– Чого кульгаєш?

– Ногу розтер...

– Покажи.

Коли вранці Білка дозволила йому помитися в ковбаньках із чистою водою неподалік від Болота, Книжник заодно помив свої бувалі черевики і взув їх на босу ногу – шкарпетки після ванни з фекалій довелося викинути. Отож, праву ногу він ґрунтовно розтер.

– Так, – сказала Білка. – Знімай другий. До ранку нічого на ноги не взувай.

Зі свого неосяжного рюкзака вона витягла бляшанку, заповнену чорною масою, що пахла травами, і намазала йому стерті місця.

– Коли щось треба зробити – роби тут, – наказала вона. – Довколо багато іржавого заліза. Поранишся – швидше за все здохнеш.

Із пусток, що простягалися направо і наліво від шосе на сотні миль, дмухнуло вечірнім вітерцем, і відразу стало зрозуміло, що ніч буде прохолодною: вітер ніс у собі подих близької осені, перших

холодів, пахнув дозрілими травами, пізніми квітами і трохи прілим листям.

Дівчина понюхала повітря, переконалася, що дощу не буде і розстелила на обраному місці каремати, а поверх них – спальні мішки.

– Мішки легкі, – пояснила вона просто. – На холоди не розраховані, до зими ми з тобою все одно не дотягнемо.

Білка полізла в кишеню рюкзака і витягла пакет із сушеним м'ясом – жорстким, вкритим сольовим білястим нальотом. Книжник відірвав від м'ясної стрічки шматок, спробував розжувати, скривився, але їсти хотілося страшно. Можливо, м'ясо було б смачним, якщо вимочити його у воді і відварити в юшці. Але жувати його так...

– Тільки це і коржі, – Білка розвела руками. – Їж, що дають. Багаття сьогодні розводити не буду, можуть помітити фермери. Самі по собі вони люди мирні, але коли тут з'являться наші одноплемінники, то здадуть вони нас за милу душу. У них закон – ні в що не втручатися. Нас вони рятувати не будуть, але і вбивати не стануть. Просто будуть дивитися, як нас вбивають вожді...

Фармери жили на Пустках, обробляли збережені від наступу прерій шматки землі, вирощували злакові та овочі, пасли нечисленні стада. Вони не сварилися ні з ким, зате з усіма торгували – міняли зібране і вирощене на зброю, патрони, ножі і всякого роду ніштяки з міста. Кілька разів їх намагалися взяти в шори племена Сіті і Тауна, кілька разів їх намагалися поневолити вожді Паркового племені, але фермери виявилися хлопцями ще тими і відбилися від обох супротивників максимально ефективно і жорстоко. А потім прикрили торгівлю. Кожен, хто наближався до їх поселення, отримував дощ зі свинцю і ніс ноги геть, якщо пощастить. А щастило далеко не всім. Агресори посиділи рік без борошна, без свіжих овочів, схаменулися, після чого між племенами і фермерами встановився крихкий мир на комерційній основі.

Тепер Книжник і Білка знаходилися на землях фермерів, але далеко від їх полів і городів – тут були випаси і коррالی для худоби.

Білка вже заходила сюди не раз, та й Книжник проходив, коли Паркові робили набіг на Сіті.

– Нам нині нікому не треба на очі потрапляти.

– Такими темпами нам до Сіті днів п'ять... – невиразно пробурмотів Тім, намагаючись розм'якшити жорсткий, як підошва, шматок солонини, перетираючи його щелепами.

– Більше, – сказала Білка, сідаючи поруч. Вона простягла Книжнику саморобний корж, трохи м'якший за сушене м'ясо.

– Завтра ми будемо ще втомленішими. Післязавтра – взагалі валитимемося з ніг. Тиждень, якщо нічого не трапиться... І то, якщо ми зріжемо шлях.

– А без цього?

Він показав на рюкзаки, що лежали в траві.

– За півтора дня, якщо у тебе до ранку заживе нога. Але ми будемо без патронів і без їжі, а це все одно, що мертві.

– Полюватимемо, Білко, – сказав Книжник. – Візьмемо із собою мінімум і тоді дійдемо.

– До Сіті, – кивнула вона. – А що далі? А якщо доведеться пробиватися? Як ми потрапимо в Таун? Як перейдемо Мейн-Бридж? Скільки обойм мені взяти з собою? Три? П'ять? А що, коли бій?

– Білко, – сказав він сумно, – ми не дійдемо з таким вантажем. Немає шансів. Ти сильна, але ти не кінь. Та й я не кінь.

Дівчина на мить завмерла, навіть жувати припинила, а потім посміхнулась криво.

– Що? – запитав Книжник.

Вона відкусила від коржа край і голосно клацнула язиком. Із найближчого дерева кулею злетіло ручне звірятко і, отримавши ласощі, сіло на плечі дівчини, швиденько працюючи щелепами.

– Ти подав мені ідею.

– І що ти вирішила?

– Нога болить? – запитала вона раптово.

– Менше. А що?

– Взувайся. Є справа.

– Куди ти зібралася?

– Ми зібралися, – поправила Білка. – Мені здається, що незайвим буде сходити в гості до фермерів, якщо вже ми забрели в ці місця. Є тут у мене один старий знайомий, живе неподалік... Усе ж краще, ніж у лісі ночувати, та й розмова у мене до нього буде. Ева, дружина його, готує смачно, не пошкодуєш. Але доведеться ще милі дві відмахати. Якраз до заходу встигнемо. Що скажеш, Книжнику?

* * *

Вони справді примудрилися встигнути до заходу, хоча Книжник і кульгав на обидві ноги і кречав навіть на непомітному підйомі. Миль вийшло не дві, а трохи більше, але коли вони побачили попереду низьку зелену стіну, що оточувала ферму, це вже не грало ніякої ролі.

Ворота виявилися замкнені, зсередини лунав басовитий загрозливий гавкіт.

– Вольфодог? – запитав Тім.

– Точно, – Білка кивнула, намагаючись розглянути хоча б щось через щілини в паркані, але плющ за літо затягнув огорожу так, що погляд губився в зелених кучерях. – Навіть якщо Ева у будинку, вона не відкриє. Напевно, чатує біля кулемета... Хіба мало хто забреде?

– А забредали?

– Звісно! Тільки у фермерів із цим усе налагоджено. У разі нападу запалюють спеціальне багаття, дим – стовпом, видно на десятки миль. А далі залишається тільки дочекатися приходу основних сил. Сигнал тривоги передається по ланцюжку. Через добу маємо триста стволів, причому кінних.

– А якщо вночі?

– Сигнальні ракети в закладці. Досить смикнути шнур. У них усе правильно продумано, Книжнику. Інакше б давно не було фермерів.

Вольфодог заухав зовсім поруч, за стінкою. Чути було, як за кілька кроків тупцяє і дихає немаленька звірюка. З каптура худі висунувся переляканий ручний гризун, озирнувся довкола, пискнув боязко і знову заховався в імпровізовану нору.

– Може, покричати? – запропонував Книжник, який більше всього на світі хотів сісти. А ще краще – лягти і задерти вгору наболілі ноги.

– Ага, – посміхнулася Білка. – Покричи. Перестань говорити дурниці.

Вона підтягла рюкзаки ближче до воріт і вляглася, але так, щоб бачити і підходи до ферми, і ступки.

– Ну? Чого став? Лягай. Чекатимемо господаря.

– А якщо він не прийде?

– Значить, не прийде. Тут і заночуємо. На ферму я не лізтиму.

Але ночувати під парканом не довелося.

Через чверть години, коли захід почав повільно перетворюватися на сутінки, з боку поля пролунало мукання і тупіт копит.

Ферма стояла на невеликій височині, найближча посадка була дбайливо вирубана, для зручності ще й випалена, щоб не закривати огляд. На Пустках не любили будуватися впритул до лісу, і це було досить розумним рішенням. Той, хто прямував до ферми, хай і гість, званий або непроханий, був як на долоні. І зараз Книжник із Білкою спостерігали, як фермер жене додому стадо. Воно було невеликим – п'ять корів, бичок, троє телят. Сам фермер сидів на рудій конячці, не дуже високій, але міцній.

– Підведись! – наказала Книжнику Білка. – Нехай він нас бачить. Може, Ева вже його якимось попередила... Але якщо ні – не варто з'являтися раптово. Тут цього не люблять.

– Цього ніде не люблять, – пробурчав Тім підводячись.

Побачивши біля воріт гостей, фермер обігнав стадо і витягнув із сидельної кобури дробовик. Він хотів би виглядати грізним, зарослим до вух патлатим мужиком, але був тим, ким був – челом років шістнадцяти, широким у плечах, засмаглим, зі смішною скуйовдженою бородою незрозумілого кольору. У сідлі він сидів як

улитий – це навіть Книжник зрозумів, хоча нечасто бачив вершників у районі Парку.

Фармер пустив коня боком, поклавши дробовик на луку сідла так, щоб ствол дивився в їхній бік, і вивільнив ногу зі стремена, готуючись у разі чого пірнути за кінський круп.

Білка виступила вперед, розмахуючи над головою руками, але в сутінках розгледіти обличчя було складно, і фармер крикнув, пригнувшись:

– Сій на місці!

Дівчина завмерла. Книжник теж про всяк випадок підняв руки вгору.

Стадо пішло до воріт. Гриміли дзвіночки на шиях у корів, налите молоком вимя важко коливалося при ходьбі. Тім боязко дивився на рогатих створінь.

У Парку тримали свиней, але годувати їх особливо не мали чим, і свині були худі, дрібні і злісні, самі могли зжерти кого завгодно. Ось курей і гусей розводили успішніше. Раніше тримали і кроликів, але після мору, коли величезне поголів'я вимерло за пару днів, Шаман заборонив це робити. Так що з великою домашньою живністю в Парку не склалося.

Зате склалося у фермерів.

Вони розводили і птицю, і свиней, і кроликів. А корови... Ходячі м'ясні брили з сумними мордами! Фермерські корови були величезними! Набагато більшими за дорів! Від них дивно пахло: приємно і неприємно водночас, боки їх були роздуті...

Утім, Книжнику від сусідства таких здорових тварин було не по собі, хоча вони йому подобалися.

Зате фермеру явно не подобалася присутність чужинців поруч із будинком. Він залишив стадо штовхатися за спиною, а сам повільно наближався до непроханих гостей, не знімаючи їх із прицілу.

Метрів за десять він нарешті впізнав Білку.

– А... Це ти, Білко?

– Я, я, Томе...

– Хто з тобою?

– Його звать Книжник. Я за нього ручаюся.

– Парковий?

– Колишній, – сказала Білка, і Книжник нарешті опустив руки. – Як і я...

Фармер прибрав рушницю.

– І зараз ти скажеш мені, що тобі потрібен нічліг? – Він схилився до луки сідла.

– Вгадав, Томе.

– І що ти зі своїм дружком голодна?

– Знову вгадав.

– Іноді я шкодую, що відразу не послав тебе до Нещадного, – усміхнувся фармер. – Ти завжди приходиш невчасно...

Він явно хотів виглядати крутим челом, а був звичайним утомленим фармером, який провів весь день під безжальним сонцем Пусток, і йому хотілося додому.

– Що вдієш, Томе? – відгукнулася Білка з тією ж інтонацією. – У наш час гості – завжди невчасно. Треба до цього звикнути.

– Значить, доведеться запросити вас у будинок... Скажи мені чесно, Білко, за тобою йдуть?

– Так, Томе.

– Їх багато?

Вона похитала головою.

– Не знаю. Думаю, що не менше двох дюжин. Кількох ми вбили, але це їх не зупинило.

Том знітився, перекинув поводи через голову коня. Тім бачив, що фармер думає, як йому вчинити.

– Хто за тобою йде, Білко? Нога, Бігун, Облом і Свин?

– Нога вже ніколи нікому поганого не зробить...

– Будь ситий, Нещадний... – він приклав два пальці лівої руки (вказівний і середній) до чола. У Парку ніколи так не робили. І не говорили. – Твоя робота?

Білка кивнула.

- Вони далеко? – запитав фермер. – Як сильно ти відірвалася?
- День шляху. Це найменше. Їм потрібно обійти Болота, а ми перепливли їх на човні.
- Завтра вранці ні тебе, ні його не повинно бути в моєму домі, – сказав Том серйозно. – Ева знову вагітна, а вони хочуть твоєї крові. Мені не потрібні неприємності.
- Живи вічно, Томе. Дякуємо. Вранці ми підемо.
- Заходьте, – буркнув він і пішов до воріт, які почали повільно розчинятися при його наближенні. – Тільки обережніше, я подивлюся, чи прив'язала Ева Ікла.

* * *

Дорога в обхід Болота завжди була не цукор.

Кожного разу, готуючи набіг, Бігун знав, що на відрізку шляху до Сіті втрати неминущі.

Це була обов'язкова жертва, немов Нещадний збирав данину за прохід до Пустки.

Після того, як міна в будинку Білки прикінчила Сумного, Бігун подумував, що в цей раз пронесе, але не пронесло.

Сонце вже сховалося за горизонт, пора було зупиняти загін на привал, і Облом почав виглядати місце для стоянки. Мисливці доволі сильно втомилися, а на ранок мав бути ще один перехід.

Бігун відчув, як починають гудіти ноги і всередині похідних черевиків немов вугілля розпалюється – так пекло стопи.

Місце було знайомим. За невисоким чагарником мала відкритися галявина, велика, поросла низькою чіпкою травою. На ній і треба зупинятися: досить далеко від Болота і досить далеко від лісу, звідки теж можна чекати неприємностей.

Мисливці йшли попереду і позаду вождів, і коли Киш спіткнувся, він буквально впав Бігуну під ноги. Упав ниць, відразу ж схопився,

спираючись на коліно, і знову впав, на цей раз на бік. Бігун побачив вираз безмежного здивування на його круглому обличчі.

Поруч одразу з'явилося декілька челів, які підхопили його під руки...

– Стояти! – наказав челам Облом через плече Бігуна. – Кише, подивися на мене! Кише! Прошу, подивися!

Киш підняв на вождя погляд, як і раніше нетямущий, розгублений, і Бігун побачив, як ледь помітно тече його обличчя. Здавалося, кругла рум'яна фізіономія Киша створена не з плоті, а виліплена з воску, який тоне в потоці гарячого повітря, спливає, втрачає форму.

– От дідько! – видихнув Облом, ступивши вперед. Голос у нього затремтів.

Можна було лаятися, можна було молитися, але допомогти Кишу було неможливо. Коли за людиною приходить Нещадний, йому нічим не можна допомогти. Хіба що пристрелити.

– Це все, бро? – запитав Киш у Облома нечітко. – Це він?

Облом кивнув.

Киш був йому не чужий. У них була одна мати.

Поки мисливці несли Киша до місця привалу, Облом йшов поруч і тримав брата за руку. Обличчя в нього було розгублене. Він явно не знав, як поводитися. Вождь має бути крутий, він не повинен ні співчувати, ні тривожитися. Він – вождь, інші повинні слухатися і служити йому! Але навіть Облом, який не знав жалості, відчув щось схоже на смуток і страх.

Той, хто прийшов за його старшим братом, зазирнув до нього в душу (якщо це, звичайно, була душа) своїм мертвотним, байдужим поглядом і дихнув в обличчя крижаним, колючим передчуттям смерті.

Мисливці теж притихли.

Прихід Нещадного лякав челів, нагадуючи, що завтра, післязавтра або через тиждень...

А може, через місяць або через хвилину...

Лякала не смерть від хвороби, рани, ножа одноплемінника або кулі вождя, не загибель на полюванні – до такого чели звикали з перших днів життя і були готові зустріти в будь-який момент.

Лякав саме Нещадний – абсолютно непередбачуваний і неминучий.

До нього неможливо було звикнути, тому що він кожен мить нагадував про себе – поховальними вогнищами, мертвими тілами в занедбаних будинках, трупами в болотах, розваленими містами, зарослими шосе, виразками зруйнованих заводів. Світ навколо нагадував про його могутність. Це був його світ, люди всього лише служили їжею всесильному. Як випущена з лука стріла завжди знайде, куди встромитися, так Нещадний приходив до чела або герл тоді, коли ті ще повні сил і життя, щоб випити їх до дна.

Бігун багато разів бачив, як Нещадний висмоктує свою жертву. Він навіть пам'ятав, як той вбивав його матір – пам'ять чомусь зберегла саме цей момент зі спогадів бебика. Потім він багато разів бачив подібне.

Тепер Нещадний візьметься за справу серйозно.

Через чверть години замість Киша на карематі лежатиме чоловік середніх років. Його буде судомити і викручувати, він горітиме в лихоманці, тіло проживатиме роки за хвилини. Обличчя покриється зморшками, сивина фарбуватиме голову і тут же злізе, залишивши за собою голу облуплену шкіру. Суглоби на руках і ногах розпухнуть, пальці скоцюрбляться, нігті стануть жовтими і горбистими, потьмяніють очі, що будуть сльозитися від жару, почнуть вивалюватися зуби, темні плями побіжать по шкірі, м'язи висохнуть...

Через три чверті години старий, що недавно був Кишем, заб'ється в агонії й сипітиме, як пробите хутро. Потріпане серце буде марно стукати зсередини в частокіл із тендітних ребер, легені заповняться мутнуватою рідиною, у якій захлинеться дихання, потоне, і старезна руїна забулькає, як газ, що виходить із болотяної рідини...

І помре.

Від цього немає порятунку.

Що б ти не робив, Нещадний прийде за тобою і зжере твою молодість, зрілість, старість і перетворить тебе в мумію за три чверті години після того, як відлічить вісімнадцять зим.

Три чверті години на все життя від вісімнадцяти до смерті, яку ти проведеш у гарячковому маренні...

Похоронне багаття вони склали вже в повній темряві, щоб дим не було видно за багато миль. Деревя, навіть сухі, відсиріли від близькості Болота, гілки розгоралися погано, але потім полум'я розгулялося, пожираючи тіло, ледь видиме в хороводі з іскор і язиків оранжево-синього вогню.

Ніч Бігун провів неспокійно. Він прислухався до свого тіла, засипав, і підскакував із сильним серцебиттям – йому снилося, що...

А втім, неважливо.

Йому до зустрічі з Нещадним залишався рік. А якщо Книжник не брехав, то більше. Набагато більше. Він згадував про це і знову провалювався в сон.

А Облом сидів біля мерехтливого вугілля до самого світанку.

* * *

Ева виявилася маленькою темноволосою герлою з живими очима, двома рядами зіпсованих зубів і сильно вагітною. Незважаючи на солідний термін, вона бігала по будинку швидко, перевалюючись, як розгодована качка. Тут же, у величезній кімнаті, що об'єднувала кухню, вітальню і спальню, гралися їх із Томом бебики – трирічний хлопчик (вік Книжник визначив за позначками на передпліччі) і дівчинка, яка ще не розміняла другу зиму. Діти були дуже схожі на матір – такі ж чорняві, круглоголові і спритні.

Дивлячись, як гасають підлогою невгамовні бебики, Книжник не міг зрозуміти, коли Ева встигає займатися чималеньким фермерським господарством.

Не можна сказати, що Ева була рада гостям, але зовні вона намагалася неприязні не виявляти. Подала на стіл гарячу юшку, яка томила у печі в очікуванні приходу господаря, нарізала скибками смачний хліб, поставила перед гостями сіль і зелень, тушкованого кролика і кілька круто зварених курячих яєць. Трохи подумавши, дістала з шафи пляшку з саморобним віскі.

Тему втечі Білки і Книжника з Парку ретельно обходили. Том не хотів знати зайвого – люди прийшли, люди пішли, а йому ще тут жити.

Один із головних принципів фермерів – не підтримувати нікого, крім своїх, не брати участь ні в яких війнах, окрім як війн за своїх, – порушувати його було собі дорожче. У Тіма склалося враження, що під час вечері господар кілька разів пошкодував, що впустив утікачів у свою фортецю, та й Ева явно не світилася радістю.

Книжник міг зрозуміти їх занепокоєння.

По дорозі Білка розповіла йому, що Тому і Еві залишалося не більше двох років для того, щоб виростити дітей і народити ще хоча б одного. За рік до приходу Нещадного бебиків треба буде відвезти на Велику ферму, де їх вихованням і безпекою займуться ті, кого призначить рада. А разом із Томом і Евою додому повернуться двоє кідів відповідного віку, яких належить навчити веденню господарства. Вони й успадкують ферму, після того як...

Отож усе почнеться спочатку.

Усе розписано, усе сплановано, усе зрозуміло. І немає резону гинути від рук розлючених Паркових тільки тому, що руда герла на ім'я Білка, незрозуміла, до речі, герла, яка порушила Закон свого племені, колись приходила до тебе міняти ніштяки на їжу.

Зате діти з великим інтересом розглядали чужинців, а коли з каптура худі гості вискочила ручна білка, то бебики, відштовхуючи один одного, лізли до дівчини на коліна. Звірятко абсолютно їх не боялося, гризло частування, явно насолоджуючись насінням соняшника, які насипала перед ним Ева.

Поїли з задоволенням, жадібно і швидко, випили трохи, але і від цього «трохи» вимотаного Тіма повело і почало хилити в сон. На щастя, хміль швидко пройшов, напевно, тому, що юшка була жирною. Йому було добре в цьому будинку. Схоже, це був перший будинок в його житті. Не сховище, де сплять або перечікують небезпеку, а місце, де пахне затишком, хорошою їжею, розтопленою піччю, свіжим деревом від меблів і коржиками з житнього борошна. У Парку ніде так не пахло. Навіть на кухні.

Книжник хитнув головою, потер кулаками запалені від недосипу очі й широко позіхнув, ледь не виламавши щелепу.

– Що? Розморило? – запитав Том, усміхаючись. – Давай-но ще по одній!

І вони випили.

Від цього додаткового стаканчика Книжник якимось відразу протверезів, йому перехотілося спати, а Том – навпаки.

Ева повела дітей у дальній куток – укладати спати. Стало ясно, що і гостям пора вирушати на бокову.

– Пішли, – сказав господар, встаючи, очі у нього злипалися, – облаштуєтеся в старій коморі. Я там давно зерна не тримаю, зате трава є скошена, так що буде м'яко. Вранці Ева вас нагодує, дасть їжі на дорогу – і в добру путь! Як ми домовилися, Білко. Я вас не бачив, ви мене не бачили. Живіть вічно, дорогі гості!

Він відчинив перед ними двері комори.

– Якщо треба по яких справах, то сходіть зараз. Ось туди! – Він показав рукою, куди. – А вночі у двір краще не виходити. Зараз ми з Евою корів подоїмо і випустимо Ікла... А Ікло у нас чужих не визнає...

Він позіхнув широко і, засоромившись, прикрив рот рукою.

– Ну все... Доброї ночі.

* * *

Коморою називався старий сарай, в якому раніше тримали зерно. Тепер зерна тут не було, стіни іззовні заросли плющем так густо, що всередині стало сиро, від вологості на дошках з'явився мох, але, судячи з запаху, миші звідси так і не пішли, напевно, по старій пам'яті.

Білка розстелила каремати в кутку так, щоб у полі зору були і двері, і невелике вікно, розташоване на протилежній стіні, майже під самим дахом, і з неприхованим задоволенням сіла, знявши взуття. Автомат лежав по праву руку від неї, і Книжник розгледів, що запобіжник поставлений у позицію стрільби чергами.

– Роззувайся, – наказала вона, виймаючи з рюкзака ту саму бляшанку з маззю. – Тримай, сам упораєшся.

Тім наніс пахучу темну субстанцію на потертості й прислухався до відчуттів: щемливий біль відразу ж пішов, ранки щипали, але не сильно.

– Дякую.

Жирна мазь погано стиралася з пальців, але Книжник старанно витер руки пучком старого сіна і сів, витягнувши босі ноги перед собою. Це було по-справжньому здорово – сидіти ось так спокійно, в безпеці, з повним шлунком, і ворушити пальцями на ногах.

Білка відколола від сухої дошки кілька товстих трісок, знайшла тріщини в підпорному стовпі, подалі від сіна, і, загнавши туди тріски, підпалила їх губкою і кресалом. Стало набагато світліше. Скіпи горіли повільно і рівномірно, трохи коптятіли, але справно виділяючи мерехтливе червоне світло.

Від ситної їжі і цього мірного мерехтіння знову дуже захотілося спати, але Тіму стало соромно, тому що Білка і її ручне звірятко, якому з хазяйського столу перепала ще й апетитна хрустка скоринка фермерського хліба, сіли біля дверей вартувати.

Звірятко гризло ласощі, а Білка почала набивати патронами магазин. Деякий час Книжник розглядав її, а потім схаменувся – незручно ж так відверто витріщатися на герлу – відвів погляд, потім знову глянув нишком.

Світло від палаючих скіп падало м'яке, здавалося, що він розгладив навіть гострі риси обличчя дівчини. Ну, якщо не розгладив, то пом'якшив. Книжник подумав, що якби вона була трохи повнішою, то була б справжньою красунею, навіть із підстриженим волоссям. А якби замість нерівно обскубаного волосся відросло... Втім, вона і зараз була симпатичною, хоч і скидалася більше на тіна, а не на герлу.

Білка, напевно, відчула на собі його погляд, підняла очі від коробки з патронами, але Тім уже встиг зробити вигляд, що розглядає щось на стіні комори.

Дівчина закінчила споряджати магазин, відклала його в сторону і вільною рукою погладила білченя по голові. Те у відповідь дзвінко клацнуло кілька разів поспіль, звело на господиню задоволену мордочку і продовжило бенкет.

– Як її звати? – запитав Тім.

– Це він, – відгукнулася Білка, дістаючи з кишені рюкзака ще один порожній магазин. – Ім'я – Друг. Другий рік зі мною.

Почувши своє ім'я, Друг відірвав мордочку від ласощів і ще пару разів металеву клацнув горлом.

– Ледве вигодувала. Думала, видужає – втече. Залишився.

Вона усміхнулася кутом рота.

– Напевно, зрозумів, що удвох веселіше...

– А як ти стільки років живеш сама?

Вона зиркнула на нього швидким і недобрим поглядом. Книжник уже зрозумів, що його супутниця не надто любить приховувати емоції – питання виявилось їй неприємним.

– Не хочеш – не відповідай... – він швидко дав задній хід, поступаючись, скоріше, за звичкою, ніж від переляку накликати на себе її гнів. Це раніше він би побоювався отримати ляпас, а після подій останніх днів ляпаси здавалися йому такою дрібницею... – Не моя це справа. Але... – він замовк на секунду, а потім усе-таки продовжив. – Адже важко ж самій! А якщо захворієш? Або поламаєш собі що?

– А як ти стільки років прожив із ними? – запитала вона, розглядаючи Книжника, примружившись. – Адже це страшніше, ніж одному! А раптом уб'ють за провину? Або зґвалтують?

– Так я ж не герла! – здивувався Книжник.

– Авжеж... – погодилася Білка. – Не герла. Тільки Сунь-Виню, наприклад, було б усе одно, хто ти... Було б куди сунути. Що мені світило в племені, Книжнику? Стати ще однією телицею у стаді твоїх дружків-вождів? Спільною дружиною? Щоб мене видавали як нагороду за влучний постріл на полюванні? Народжувати від першої крові до приходу Нещадного?

Вона похитала головою, і Тім побачив, як побіліли її кісточки пальців, – патрони один за одним входили в магазин: клац! клац! клац!

– Так що я вже краще сама! Спочатку важко, страшно навіть... Але це тільки в перший рік, а потім... Потім нормально. Тяжко було, поки вчилася жити без племені. А як навчилася – вперше відчула, що таке свобода і щастя. Ось ти всі ці роки знав, що таке свобода, Книжнику?

– Знав. Уночі в Бібліотеці!

– Серед книжок і вночі? Коли твої господарі сплять? – запитала Білка і скривилася. – А що на ранок, Книжнику? Як ти почувався вранці?

Відповісти Тіму було нічого.

Він добре пам'ятав, що таке чекати ранку. Із жахом чекати. Тому що племені не потрібне його вміння складати чорні жучки букв у слова. Племені було потрібно зовсім інше. Влучність, наприклад. Швидкість бігу, якщо ти в загоні. Спритність. Уміння бити рибу острогою. Якби Тім не вмів ремонтувати майже все, що ламалося, вожді давно прогнали б його. Або вбили – так було би простіше.

– Я б теж пішов... – промимрив Книжник нарешті. – Так не було куди.

Він розумів, що зараз бреше. Абсолютно нерозумно і відверто бреше. І Білка про це знає або принаймні здогадується.

Нікуди б він не пішов, і не тому, що не було куди.

Йому, незважаючи на все, що сталося, і зараз було важко усвідомлювати, що плем'я для нього втрачено назавжди. Він не міг звикнути до думки, що залишився один на один із лісом і пустками, і відчував себе, як голий на морозі, – хотілося згорнутися і прикрити пах руками.

Але ж зараз Книжник був не один.

– Мені теж було нікуди йти, – сказала Білка. – А вже як я боялася! Просто інакше не могла. Вибір був – або піти, або померти. Я не могла змиритися, хоча мені було страшно до блювоти. А ти – зміг.

– Вибач...

– Пусте, Книжнику. Я тебе не засуджую...

Вона відклала ще один споряджений магазин, прихилилася спиною до дверей комори, поклала автомат на коліна і трохи прикрила очі.

– Скільки людей нині в племені? П'ятсот набереться?

– Думаю, так.

– Четверо вождів – п'ятсот тварин. Тварини народжують дитинчат. Тварини приносять здобич. Тварини покірно працюють. Одні тварини сплять інших тварин, а на місце померлих приходять нові тварини. І в жодного з них, Книжнику, навіть у такого розумного, як ти, і думки не виникає, що можна жити по-іншому.

– Але Закон говорить...

– Плювати на Закон, якщо він несправедливий! Хто сказав тобі, що Закон один для всіх, хто живе? У фермерів свій закон, у Сіті – свій, у Тауна – свій. І все влаштовано по-різному! У фермерів немає вождів, а править рада. У них є сім'я, але чел може мати стільки герл, скільки зможе прогородувати.

У Сіті правлять жерці, в Тауні – шамани, і кожен із них тлумачить Закон по-своєму, як вигідно! Узагалі, кажуть, що колись всі ми були одним плем'ям, і тому Закони у нас схожі. Але такого, як у Парку, немає ніде. Закон Парку придумали ті, хто хотів від життя тільки двох речей: трахати герл і мучити тих, хто слабший.

– Як Сунь-Вийми...

– Ну, щось на зразок того, – кивнула Білка.

– Але якщо Закон такий поганий, то як наше плем'я вижило?

– Решта теж вижили, хто з Законом, хто – без. Виживати – це завжди важко.

Вона дала Другові ще одну шкірочку (він прийняв її з захопленням і одразу ж почав гризти, тримаючи новий подарунок чіпкими лапками) і продовжила:

– Але для того, щоб вижити, не обов'язково бути твариною.

– Раніше було таке слово – раб.

– Що це за слово?

– Воно означало людину-річ. Раніше одні люди володіли іншими, могли їх продати, обміняти, знищити, покалічити, змусити працювати до повної знемоги... Це було давно. Дуже давно.

– Раб, – Білка спробувала слово на смак. – Раби. Так ось, Книжнику... Не обов'язково ставати рабом, щоб вижити. Гарне слово. Дякую.

– Немає за що. Я знаю багато непотрібних слів, – сказав він, витягнувшись на жорсткому карематі на повний зріст. Ноги практично не боліли, він відчував, як мазь, висихаючи, стягує шкіру.

– Ти багато читав, Книжнику?

– Я тільки те й робив, що читав. Відтоді, як навчився.

– Це важко?

– Читати? – Тім усміхнувся. – Що ти... Ні. Набагато легше, ніж бігати по гілках, як білка, і тягати на собі величезний рюкзак, як кінь.

При цих словах по обличчю Білки пробігла ледь помітна тінь, вона на мить відвела погляд, немов злякавшись чогось.

– Ти можеш мене навчити читати?

– Ти серйозно?

Книжник розцвів.

– Серйозно.

– Звичайно, я навчу тебе. Ось...

Він потягнувся до свого рюкзака.

– Завтра, – сказала Білка. – Ми навчання почнемо завтра. А зараз – спати. Ти мені потрібен здоровим і сильним.

– А ти?

– Я ляжу тут, біля дверей.

– Навіщо?

– Про всяк випадок.

– Ну, мені він здався мирним...

Білка задула тріски, і в коморі стало майже темно, тільки місячне світло, що проникало через віконце під дахом, висвітлювало один із кутів. Було чутно, як тупотить потужними лапами Ікло, що охороняє двір, та тріщать цикади за огорожею.

– Це тобі для роздумів, – сказала Білка неголосно. – Я знаю Тома не перший день. Він молодший за нас із тобою на пару зим і, коли я прийшла до нього в перший раз, він мені здався не челом – тіном. Тоді я вдало сходила в Сіті, принесла ніштяки на обмін...

Вона помовчала.

– Загалом, я не помітила хвіст і привела сюди трьох челів із племені Сіті. Одного з них він застрелив. Другого вдалося вбити мені. А третій отримав кулю в коліно...

– І?

– Том прибив його живцем до стовпа на кордоні з Сіті. Не полінувався з'їздити і прибити. Спустив пораненому шкіру з плечей, перебив другу ногу і залишив помирати на стовпі, як опудало на кукурудзяному полі.

– А ти?

– Я йому допомогла. Я тримала бранця, поки Том прибывав його цвяхами. Він мав повне право застрелити мене, Книжнику. Я привела до нього в будинок чужих. Це була моя провина. Але я робила це не тому, що хотіла спокутувати провину.

– А чому?

– Тому що це було правильно. Він попередив – не лізьте. Й іншого способу зробити так, щоб йому повірили, не було.

– Навіщо ти мені це розповіла?

– Тут немає мирних челів, Книжнику. Жодного.

Він усміхнувся сам собі. Вона не могла розгледіти його усмішку.

– А я?

– Що ти знаєш про себе, Тіме? – промовила вона втомлено. – Нічого! Спи.

– Але якщо ти нікому не віриш, Білко, чому ми тут?

– Завтра ти зрозумієш все сам. Спи.

– Живи вічно, Білко.

– Живи вічно, Книжнику!

І він заснув.

* * *

Світанок розгорався повільно.

Із північного заходу дув холодний вологий вітер. Було зимно. Цикади замовкли ще під ранок, і замість них надривалися жаби, яких було вдосталь біля струмка.

Книжник не спав.

Не спав не тому, що не хотів, просто ферма починала жити і шуміти задовго до того, як сонце пофарбувало обрій усіма відтінками рожевого і пурпурового.

Спочатку закричав півень, та так закричав, що Книжник підскочив над карематом, як мінімум, на фут. Потім почали мукати корови у хліві – прийшов час ранкового доїння і молоко, що заповнило вим'я, змусило їх турбуватися.

Чути було, як Ева загриміла м'якими відрами, потім глухо прогавкав Ікло, брязнув ланцюг, на який його саджали на день. У фермерському будинку заплакала розбурхана дитина.

– Пора.

Голос Білки пролунав із напівтемряви – її все ще приховувала тінь.

– Як ноги, Книжнику?

Він поворушив пальцями.

– Краще. Не болять.

– Це добре. Взувайся.

Він знайшов черевики і натягнув їх на ноги.

– Готово.

– Де твій пістолет?

– Пістолет?

Він згадав про зброю, яка дісталася йому від Ноги.

– Ага...

Кобура знайшлася поруч із рюкзаком, під курткою.

– Тут.

– Перевір.

Він покрутив вологий пістолет у руках і витер його полою светра.

– Начебто в порядку.

– От і добре. Пішли.

Він почув кроки, потім двері відчинилися – у комору ринуло рівне рожеве ранкове світло.

Він устав і намацав лямки рюкзака.

– Рюкзак залиш, – наказала Білка.

Вона теж була без нічого, навіть без куртки, незважаючи на мерзлякуватий ранок. Джинси, худі, автомат у руці.

– І у разі чого не висовуйся, за мною тримайся.

– А що таке може статися?

– Нічого. Просто не висовуйся.

Вони пішли до дому через внутрішній двір – Білка попереду, Книжник плентався позаду.

Ева помітила їх від дверей корівника і помахала вільною рукою:

– Заходьте в кухню, сніданок готовий!

Том уже снідав, сидячи за великим струганим столом. Перед ним стояла глибока миска з кукурудзяною кашею, рясно присмаченою пахучим свинячим салом, і кухоль гарячого молока. Рот фермера був зайнятий їжею, тому вітання він промугикав нерозбірливо.

Пахло від каші так, що в животі у Книжника забурчало, немов учорашньої ситної вечері зовсім не було. Він із насолодою з'їв

немаленьку порцію, запив усе молоком і, не втримавшись, облизав ложку, немов зголоднілий кіт.

Том теж закінчив їсти, а Білка залишила порцію практично неторканою. Зате Друг вискочив із каптура її худі і насолоджувався новою скоринкою, сидючи на самому краю стола.

– Ева підготувала вам їжу, – сказав фермер, набиваючи тютюном дерев'яну трубку. – Знайдете біля входу.

Білка вийняла з кишені два магазини, які набивала вчора ввечері, і поклала їх на стіл, поруч з мискою.

– Це вам. У подяку. Живіть вічно!

Том кивнув.

– Легкого шляху.

– Є розмова, – продовжила Білка, дивлячись фермеру в очі.

– Говори.

Він підійшов до печі і понишпорив у вугіллі короткою кочергою.

– Ти бачив наші рюкзаки?

– Бачив.

– Вони дуже важкі для нас.

– Ну, це не проблема, – знизав плечима Том, розпалюючи люльку від жарини. – Залиште частину вантажу у мене. На зберігання. Або... – він із задоволенням випустив густий сірий дим, – або, якщо не довіряєте, просто зарийте десь у затишному місці. Я ще вчора здивувався, побачивши такі мішки. Ти і половину дороги до Сіті не пройдеш, як Бігун уже висітиме у тебе на загривку... Навіщо ти стільки несеш із собою, Білко? Небіжчику не потрібні ніштяки.

– Зате живим треба платити за нічліг.

Вона підборіддям показала на магазини на столі й додала:

– І за їжу. І за прохід по територіях.

– Сіті не дасть тобі прохід по територіях, – заперечив він. – Ні за які ніштяки. Ти у них як кістка у Ікла в горлі.

– Я знаю, – кивнула Білка. – Тому хочу зробити тобі пропозицію.

– Слухаю.

– Усе, що в рюкзаках, – твоє. Ми поїдемо далі без нічого.

– Поїдете? – перепитав він. – На чому?

– Ти продаси нам коней.

Він дивився на Білку через тютюновий дим холодним, неприязним поглядом, і Книжник подумав, що якби вчора йому довелося побачити, як Том може дивитися на співрозмовника, то він ніколи б не назвав його мирною людиною.

– Я не продам вам коней, – процідив фармер голосом, від якого залишки молока в кружці Тіма ледь не створожились. – Ти, мабуть, із глузду з'їхала, Білко. Коні – це життя для мене і моєї родини. Забудь.

– У тебе шестеро коней, Томе. Продай мені двох, найстаріших. Я заплачу тобі велику ціну.

– Іди, Білко, – сказав фармер. – Забирай свого друга – і йди. Ми вчора про все домовилися. Їжа біля входу. Коней тобі не бачити.

– Старий кінь і поганенька кобила. Я віддам тобі все, крім аптечки і двох сотень патронів. Там є чим пожитися, Томе. Ти не пошкодуєш. Нам не втекти від погоні на своїх двох.

– Це не моя турбота, Білко. Можеш викинути своє добро в струмок або закопати. Угоди не буде.

– Шкода.

Вона встала і простягла Другу долоню. Той негайно вибіг на плече і зник у своєму улюбленому гнізді за її плечима.

– Ти не залишив мені вибору, Томе.

Ствол автомата дивився фермеру в груди.

– Не хапайся за зброю, я не хочу тебе вбивати.

– Ти вирішила мене пограбувати, Білко?

Вона похитала головою.

– Я віддам тобі справедливу плату за твоїх коней, Томе. Обіцяю.

– Я не продаю коней, – сказав він. І буквально злетів над столом, немов його виштовхнула вгору туга пружина.

У руці Тома блиснуло сіре лезо довжиною з добрий лікоть, метал зі свистом прорізав повітря. Білка відскочила назад, перекидаючи стілець разом із Тімом, який сидів на ньому і навіть не встиг підвестися. Вістря меча прошурхотіло перед самим обличчям

Книжника, ледь не розрубавши йому ніс, і тут він ударився об підлогу спиною, забив подих і інші події спостерігав лежачи.

Вона справді не хотіла вбивати господаря.

Нашпигувати його свинцем, як куріпку кашею, можна було одним рухом вказівного пальця, вона ж зробила випад прикладом і стволом ударила Тома по ребрах. Удар вийшов сильний і точний, фармер буквально полетів убік, змітаючи по дорозі важкі кухонні табурети.

Тепер вони стояли один проти одного.

– Припини, – попросила Білка, тримаючи Тома на мушці. – Облишмо влаштовувати смертовбивства через коней.

– Ти прийшла в мій дім, – прогарчав фармер. Він почервонів, жили на шиї здулися. – І обдурила мене. Я впустив тебе в свій дім, а ти виявилася злодійкою!

– Я нічого не взяла без дозволу. Опустити меч, Томе. Давай домовимося!

Тім відчув, що йому щось устромилося в поперек, просунув руку і намацав пістолет.

У дальньому кінці кімнати знову заплакала дитина, її розбудив шум бійки. За мить до неї приєдналася друга.

Обличчя в Білки стало зовсім злим, кам'яним, на вилицях заграли жовна.

– Це всього лише коні, – повторила Білка. – Я щедро з тобою розрахоуюся. Пропоную в останній раз, Томе. У нас немає часу.

Фармер усміхнувся, присів, смішно розвівши коліна, рука його вчинила миттєвий рух, і Книжник, який саме намагався витягти з-під себе пістолет, не встиг помітити сам момент кидка, але побачив лише тінь кинутого в сторону дівчини саморобного меча.

Білка момент кидка розгледіла, повернулася боком, пропускаючи лезо повз себе, ствол автомата хитнувся, втрачаючи ціль...

Том за цей час устиг прослизнути повз стіл, перестрибнути через перекинутий стілець і схопити дробовик, що лежав на саморобній скрині. Він теж віртуозно вправлявся зі зброєю, але у Білки в руках

були всі переваги: і позиція, і заздалегідь спущений запобіжник, так що автомат плюнув вогнем до того, як фермер устиг направити ствол в її бік.

Білка стріляла поодинокими. Куля влучила Тому в плече, розгорнула і кинула на підлогу, але він крутнувся в повітрі з якоюсь тваринною грацією і, утримуючи зброю однією рукою, потягнув за спусковий гачок.

Дробовик гаркнув, дріб ударив у стіну і вікно, виносячи тонку раму і старе каламутне скло разом із нею.

І від цього громоподібного пострілу діти закричали по-справжньому.

Книжник побачив, як по щоці Білки немов кігтем провели (одна з дробинок подряпала дівчині обличчя, і по шкірі зразу ж пішли червоні розводи). Потім побачив вираз її очей, як вона піднімає автомат, як ловить фермера на мушку, і зрозумів, що за Томом прийшов Нещадний.

– Ні! – закричав він. – Не треба!

Білка вистрілила ще раз, і куля пробилася Тому горло.

Він завалився на бік, судомно хапаючи повітря пальцями, і дробовик знову випалив, але на цей раз у підлогу, зробивши у дошках ґрунтовну діру.

Фермер упав майже на ноги Книжникові, кілька разів здригнувся і затих.

Відчайдушно кричали діти. Запах молока змінився гострим запахом пороху і важким кров'яним духом. У повітрі кружляли шматочки саморобного пижа і дерев'яний пил.

– Що ти наробила? – прохрипів Тім, намагаючись дихнути на повні груди. – Ти ж його вбила! Навіщо, Білко?

Вона повернула до нього своє бліде веснянкувате обличчя, і він побачив її очі – зовсім мертві, холодні.

– Шмарклі витри!

Книжник почав підводитися, намагаючись не вступити в розливу кров.

За вікнами пролунав незрозумілий шум. Білка ногою штовхнула стілець, що перекривав прохід, і взяла на мушку вхідні двері.

Двері відчинилися.

В Ікла реально було під двісті фунтів ваги. Він залетів у будинок, немов волохатий гарматний снаряд, змітаючи все на своєму шляху. Якби Книжник лишився один на один із таким звіром, то помер би від страху ще до того, як вольфодог стулив би щелепи на його горлі. Але він був не один, тому, коли звірюка стрибнула на них, ледь торкнувшись лапами столу, просто знову звалився на підлогу, немов це могло його врятувати.

Білка встигла вистрілити в Ікла чотири рази, а потім різко впала на спину, пропускаючи зарослу жорсткою сірою шерстю тушу над собою. Вольфодог не міг змінити напрямок свого стрибка, та дівчина, опинившись у нього під черевом, випустила чергу в груди і живіт звіра. Ікло зробив неймовірний кульбіт, намагаючись зловити кулі зубами, вдарився об підлогу, спробував звестися, але перебитий свинцем хребет перетворив його на безногого. Він іще не вмер, але життя стрімко витікало з нього через діри в шкурі.

Біля дверей майнула тінь.

– Не стріляй! – крикнула Білка. – Ево! Не чіпай автомат!

Білка була стрімкою, як атакуючий снейк, але Ева, незважаючи на вагітність, теж рухалася дуже швидко – її автомат лежав на саморобному рундуку біля входу.

Білка стрибнула на неї тоді, коли та вже дотяглася до зброї, збила з ніг...

Коротка черга вдарила в стелю, потім автомат полетів у сторону, а Білка притиснула Еву до підлоги, не даючи рухатися.

– Я не хочу тебе вбивати, – Білка важко дихала. – Зараз ми візьмемо коней – тільки двох коней – і підемо.

– Краще вбий, – прохрипіла Ева.

– Якби твій чоловік послухав мене, то був би живий. Я не хочу твоєї смерті.

– Краще вбий мене, – закричала вагітна. – Вбий мене, суко! Вбий!

Ноги її забили по підлозі, тіло вигнулося, і Білка ледь її втримала.

– Вбий! Мені все одно не вижити самій!

Книжник усе ще не міг повірити в те, що відбувається.

– Стули пельку, – виплюнула Білка їй в обличчя. – Я відпущу тебе, і ти підеш. До своїх цуценят – чуєш, як кричать? Виживеш, нікуди не дінешся. Не на тебе, так на твоє господарство знайдеться мисливець... Встала і пішла!

– Ти – недолюдок, – несподівано тихо сказала Ева, переставши чинити опір. – Ти ж недолюдок.

Вона дивилася на Білку так, немов уперше її бачила.

– Мені потрібні коні, – повторила та з кам'яним обличчям, але Тім бачив, як у мимовільному вишкірі сіпається її верхня губа, оголюючи дрібні гострі зуби. – Без них нам не вижити. Я розплачуся за товар, Ево.

– Здохни першою! – Ева посміхнулася, і ця посмішка злякала Тіма більше, ніж перестрілка або атака вольфодога. – Ти вже за все розплатилася...

Так могла би посміхатися смерть, якби смерть уміла посміхатися.

Так би міг посміхатися Нещадний.

– Хочеш здохнути? – запитала Білка. – Ну, що ж...

У руці її виявився ніж, яким вона білувала діра.

Книжник хотів крикнути, щоб вона не вбивала господиню, що цього ні в якому разі не можна робити, але слова застрягли у нього в горлі.

Ніж злетів над головою Еви і з глухим стукотом увійшов у дошки біля її вуха, начисто зрізавши частину мочки. Бризнула кров, розтікаючись по підлозі і по сорочці вдови фермера, але вона не видала жодного звуку і не відвела ненависного погляду від Білки.

Ніж знову злетів над Евою, вона заплющила очі, чекаючи смертельного удару, але Білка не сильно і дуже точно тюкнула її в скроню масивним руків'ям тесака.

Погляд Еви миттєво згас, очі закотилися за посинілі повіки, рот відкрився, і по щоці побігла цівка рожевої слини.

Книжник устав і озирнувся по боках.

Вчора вони всі разом сиділи за обіднім столом у цій затишній, хоч і злегка захаращеній кімнаті багатого фермерського будинку. Ще п'ять хвилин тому він із Білкою їв сніданок, приготований руками Еви, і навпроти них востаннє в житті смакував куховарство своєї дружини фермер Том, що недооцінив небезпеку гості.

Тепер будинок був розгромлений, господарі мертві і тільки діти продовжували плакати в своєму ліжку, в кутку.

– Неси сюди рюкзаки...

Він озирнувся. Білка стояла біля столу, перезаряджаючи автомат.

– Швидко.

Він, ледь пересуваючи ноги, попрямував до виходу.

– Ворушись! – крикнула Білка.

Тім повернувся до неї.

– Навіщо ти вбила їх?

– Бо нам потрібні коні...

– Ти вбила двох людей...

– Я врятувала двох, – сказала вона здавленим голосом. – Тебе і себе. Тому перестань нити і принеси сюди рюкзаки. У нас немає часу на розмови.

– Ти справді недолюдок...

Він не встиг договорити, як вона опинилася поруч, впритул, і стовбур її автомата боляче врізався йому в ребра.

– Запам'ятай, – видихнула Білка йому в обличчя. – Запам'ятай, ти, ганчірко! Книжковий хробаче! Якщо ти хочеш зробити те, що задумав, навчися вбивати. Навчися виживати, тому що інакше ти здохнеш не завтра! Ти здохнеш прямо зараз!

Але Тіму було не страшно. Він дивився на її бліді від люті очі, на бліду шкіру щік із розсипом веснянок, на вигорілі за літо брови. Від неї пахло потом, порохом і звіром.

– Перестань кричати, – він скривився. – Без мене ти нічого не знайдеш і здохнеш ще до перших холодів. Я твій головний ніштяк, Білко. І мене не можна ні втратити, ні помінати, ні вбити. Я принесу

рюкзаки, але цього, – він обвів рукою розгром, що їх оточував, – я тобі не пробачу.

– Неси, – сказала вона, відступаючи.

Він вийшов у двір, по якому вже бродили кури, пройшов повз корівник, повз перевернуті дійниці, повз калюжі молока, яке вбиралося в землю, повз стайню, де неспокійно топталися коні. Крики захриплих дітей краяли йому серце, він пробував закрити вуха руками, але це не допомогло.

Було досі прохолодно, але обличчя Книжника горіло, наче обпалене сонцем. Тім сам хотів кричати і плакати, але на це не було часу. Нещадний дихав йому в потилицю, і повітря було наповнене його сморідним диханням. Він виволік рюкзаки з комори і побачив, як Білка виводить зі стайні коней – старого, але ще міцного жеребця гнідої масті і рябу кобилку йому до пари.

– Сюди неси, – покликала вона. – Залиш тільки те, що поміститься в сідельні сумки. Не більше. Решта – в будинок.

– Навіщо? – він знизав плечима.

Вона проігнорувала його питання.

– Візьмеш собі дробовик Тома – він для твоїх умінь підійде. Автомат не чіпай.

Друг із її каптура дивився на Книжника блискучими намистинками-очима, але розчулення чомусь більше не викликав.

– Виїжджаємо за півгодини.

– Добре.

– Гей! – сказала вона йому в спину. – Ева жива. Я просто її приглушила. Прочухається.

Тім не обернувся.

Він не відчував ні гніву, ні радості. Він був порожній, як випите куряче яйце.

Книжник побачив, що праворуч від сходів, за огорожею з лози, ростуть квіти. Не дикі, а дбайливо висаджені, доглянуті, скомпоновані за відтінками. Справжня... клумба. Він згадав слово.

Клумба з квітами.

«Тут був щасливий будинок, – подумав він, – а потім прийшли ми. Нам були потрібні коні. І у нас є мета, яка дає нам право вбивати всіх, кого захочемо, – і поганих, і хороших».

Патрони до дробовика знайшлися в шафці біля входу, а сам дробовик довелося витягувати з-під мертвого тіла Тома. На Еву Книжник намагався не дивитися, але вона вже починала приходити в себе, стогнала і переверталася, але все ще не могла розплющити очі. Біля неї на підлозі сиділи діти.

– Усе вже сталося... – повторював про себе Тім. – Усе вже сталося...

Книжник зачинив двері і спустився у двір, до конов'язі.

Вони виїхали на стежку, коли сонце вже почало пригрівати і над травами вже на повну гули бджоли.

Для дробовика знайшлася зручна сидельна кобура, патрони пішли в сумку разом із нечисленними пожитками. Він щосили намагався здаватися спокійним.

Ферма залишилася позаду, за зачиненими воротами.

Деякий час вони їхали мовчки, пристосовуючись до кінського кроку.

Книжник совався на жорсткому сидлі, підводився в стременах.

– Готовий? – запитала Білка через деякий час.

Він кивнув, і тоді вона ударом колін пустила свою кобилу легкою риссю. Кінь Книжника потрусив за нею.

До Тауна залишалося тридцять дві милі шляху.

Розділ п'ятий. Сіті

Момент, коли Болота закінчуються і починаються Пустки, пропустити не можна, тому що повітря міняє смак.

Вітер, що дме зі сходу, миттєво висмоктує з нього вогкість із запахом тухлятини, терпкий, з гнилизною, запах ряски і застійної води. Повітря стає спочатку теплим, а потім майже гарячим і шорстким, напевно, через квітковий пилок, від якого нестерпно свербить у носі.

Бігун чхнув, висякався в пальці і струсив шмарклі на землю.

Перед ними простягалось море колихливих трав, низького чагарнику і самотніх дерев. А ще з цього моря стирчали недогризки стовпів і їх ланцюжок ішов до обрію.

– Ось і шосе, – сказав Облом, розглядаючи околиці в пошарпаний бінокль. – Можемо рухатися по ньому. Буде на пару миль далі, але йти зручніше.

– І безпечніше, – кивнув Свин.

– Біля Тауна тобі буде зручніше, долбоне! Особливо якщо розтяжку зачепиш! – посміхнувся Бігун. – Ну що там, Обломе?

– Нічого.

– Як ти думаєш, вона нас набагато випереджає?

– На день, – упевнено сказав Облом і теж чхнув. – Як тут живуть, Нещадний допоможи! Я ж зараз здохну від цієї сверблячки!

– Минеться! – Бігун змахнув рукою, даючи сигнал мисливцям рухатися. – Не бзди, бро! Зараз звикнемо... День – це фігня. Наздоженемо. Через Сіті їй з ходу не проскочити...

– Через Сіті вона якраз пройде. Міст, ось де ми її накриємо!

– А як ми самі пройдемо через Сіті, чуваче? – запитав Свин. – Мені востаннє там трохи дупу не відстрелили...

– Коли всіх вбити не можна, – знизав плечима Бігун, – то доведеться домовлятися...

– Якщо вони захочуть із нами домовлятися, – сказав Облом. – Ти ж знаєш, між нами любові немає.

Огорожа шосе практично згнила, а що не згнило, розтягнули ковалі, тому те, що вони вже вийшли на дорогу, відчулося лише тоді, коли Бігун намацав у трав'яному килимі шматок бетону.

Він підняв його. Бетон кришився в руці і сипався крізь пальці колючою піщаною крихтою.

– Розвідники, вперед, – наказав Бігун, і ті слухняно очолили групу.

Взагалі-то поки що можна було і не пускати їх уперед, так далеко від Сіті дорогу ніколи не мінували, але заходи не завадять. Тим більше, що почалося все не дуже вдало.

Бігун згадав смак гару вчорашнього похоронного багаття і скривився. Він ненавидів усі ці церемонії, виття шаманів і те, що в такі хвилини думав про власне багаття.

Про власну смерть. І думав останнім часом усе частіше і частіше.

Облом крокував праворуч від нього, Свин – зліва, ті, хто йшли позаду, закривали вождям спину півколом.

– Де ти бачив ракети? – запитав Облом.

Бігун тицьнув пальцем праворуч:

– Ось там.

– Це фермер? – поцікавився Свин.

– А хто ще? – кивнув Бігун. – Тривога. На одній із ферм щось трапилося. Не дай нам Нещадний натрапити на їх загін...

– Срати я на них хотів, – реготав Свин і поплескав по автоматі, який лежав на круглому животі. – Теж мені вояки! Вівце...би! Нехай тільки сунуться!

Він хлюпнув носом і скривився, немов сьорбнув кислої браги.

– Ось, бл...дь, бро, чим це так смердить? Я через соплі чую – тухлятиною несе!

– Гей! – неголосно сказав Облом. – Бігуне, дивись! Свине! Голову поверни!

Загін зупинився.

Ліворуч від них над стежкою піднімалися залишки залізної конструкції, так і не зіржавілої на пил за всі ці роки. На самому верху ґратчастої ферми висіли три тіла. Вірніше, тіла в цих мішках вже ледь угадувалися, бо підвісили їх мінімум пару тижнів назад, а то і більше. Але недостатньо давно, щоб плоть згнила остаточно і ті впали на землю.

Зі своєї вечері знехотя зняли дві великі ворони і згря дрібних пташок, схожих на синиць.

– Опа-жопа! – сказав Свин і чмокнув пухкими губами. – Пацани із Сіті висять! Точно кажу!

– Або з Тауна, – заперечив Облом.

– Нє, Таун – це фігня! – похитав головою Свин. – Дивись. Бачиш клапоть шкіри на плечі у того, що нижче висить? Зелене тату! У пацанів із Тауна зеленим зашкваритися можна! Тільки синій або червоний! Або – разом!

Коли справа стосувалася спостережливості і розплутування слідів, Свин зовсім не виглядав дурнем. Бігун не переставав дивуватися тому, наскільки товстун швидко метикує в таких ситуаціях.

– Ось це, Свине, фермери, – пояснив Облом. – Їх робота. А чели із Сіті вважали себе крутими. Січеш?

– Лохи, – презирливо пирхнув Свин і сплюнув під ноги.

– Точно, лохи, – хмикнув Бігун. – Ти, Свине, крутіший, нема питань... Просто ти з фермерами не воював, і не треба нам із ними воювати. Де ми, а де фермери? З ними краще торгувати...

– Як ти думаєш, – звернувся він до Облома. – Це межа?

– Ні-і, це точно не межа. До кордону миль двадцять тупати.

– То якого вони тут їх повісили?

– Де зловили, там і повісили. Слухай, давай-но звідси швидше... Якщо у них тут що сталося...

Загін прискорив крок, ідучи від повішених челів.

– Може, – сказав Облом через деякий час, – це вона?

– Що вона? – перепитав Бігун.

Такий швидкий ритм руху подобався йому куди більше розміреного похідного кроку. Він рівно дихав, натреновані ноги легко несли його над старим шосе. А ось Свин явно не любив такого рівного бігу і з незадоволеною фізіономією витирив із чола рясний піт.

Облом легко тримав темп, але Бігун знав, що це ненадовго – занадто великим челом був Облом, занадто важким. Значить, через півмилі треба буде перейти на крок, щоб усі відпочили, а потім знову милью бігом.

– Може, це вона щось зробила фермерам? – припустив Облом. – Ти ж знаєш, вона відморожена. І за часом підходить. Ракети ми бачили вранці, а вона випереджає нас точно на день шляху!

– Ну, тоді проблеми з фермерами будуть не у неї, – сказав Бігун похмуро. – А у нас. Вона з нашого племені...

– Що ти гониш! – видихнув Свин. – Вона давно не наша!

– Вона з нашого племені, – повторив Бігун, не збиваючись із кроку. – І якщо у неї проблеми з фермерами, то нам потрібно терміново забратися з їхньої землі!

Дорога повернула, викручуючись широкою дугою через два пологі пагорби, і загін минув дорожній стовпчик із проржавілою і облізлою табличкою. На ній можна було розрізнити цифри 32.

* * *

– Десь тут межа, – повідомила Білка, озираючись на всі боки.

Книжник мовчав.

Він практично не мовив жодного слова відтоді, як вони рушили в путь. Їхав мовчки, пристосовуючись до ритму кінного кроку, і навіть примудрився подрімати в сідлі, дивом не впавши.

Незважаючи на те, що вечори вже радували прохолодою, удень сонце світило зовсім по-літньому. Білка від спеки не страждала, вона навіть любила її, але через неї над безкраїм морем зелені, яке

заливало Пустки від обрію і до обрію, літали тисячі комах, і коням довелося несолодко. Подекуди на боках і в паху тварин від укусів численних хорсфлаїв з'явилися криваві патьоки. Коні нервували, відмахувалися хвостами, але комахи жалили і жалили, іноді попутно намагаючись спробувати і людську плоть. Рятував одяг: від обличчя хорсфлаїв Білці доводилося ганяти вручну. А ось Книжника кусючі комахи майже не чіпали, навколо вилися, але чомусь не гризли.

Звичайно, набагато безпечніше було б їхати тільки по старій дорозі, але зруйнований гайвей петляв, наслідуючи рельєф, і тоді Білка зрізала шлях, пускаючи коней просто через пологі височини.

Кілька разів на шляху траплялися жовті лисини мертвої трави, і тоді Білка направляла свою кобилку в обхід.

Це були погані місця, де недавно випав смертоносний дощ. Такі дощі приносив іноді південний вітер, нехай забере його Нещадний, і добре, що цей вітер дув нечасто. Від падаючої з неба смерті ставали жовтими й опадали дерева, а з чєлів, які потрапили під таку зливу, злазила шкіра.

Зате біля таких лисин комах було менше, ніж усюди, і можна було зітхнути з полегшенням, без ризику проковтнути якогось літаючого жучка.

Вдень вони зробили короткий привал у невеликому гайку, який Білка пам'ятала з минулих своїх набігів. Тут із землі сочилася вода, збираючись між перекрученим корінням старого низькорослого деревця. Вода чиста і прохолодна – можна було і попиту самим, і набрати фляги, і напоїти коней.

Їли мовчки.

Приготовані Евою в дорогу харчі були смачні, хоча викликали не найкращі спогади.

Коні досить сильно постраждали від комах, але дали дівчині оглянути болючі місця.

– Вони підуть за нами, – сказала Білка Тіму неголосно, змащуючи укуси лікувальної маззю. – Ти бачив сигнальні ракети?

Книжник не відповів.

– Ну, як хочеш... Доведеться їхати швидше, так що не спи в сідлі. До вечора ми повинні перетнути кордон. Навіть якщо вони організують погоню, то на землі Сіті навряд чи підуть.

Книжник мовчки поліз у сідло.

– Ти так і мовчатимеш?

– Я не хочу з тобою розмовляти.

– Ти дурень? – запитала Білка, дивлячись на нього знизу вгору. – Ти розумієш, що без коней ми б не пройшли і третини цієї відстані? Тобі не терпиться здохнути?

Книжник поплескав коня по шиї і, примружившись, подивився в небо.

– Поїхали, Білко. Нема про що сперечатися.

Дівчина залетіла в сідло одним стрибком, не торкнувшись стремен.

– Може, правильно тебе називав Облом? – процідила вона крізь зуби. – Може, ти дійсно Хробак? Цей світ так улаштований, Книжнику. Якщо не вб'єш ти – уб'ють тебе. Якщо ти не вмієш убивати – станеш рабом того, хто вміє. Рабом, Книжнику! Бачиш, якому новому слову ти мене навчив! Ти давно вже чел, а не тін – повинен знати: мирних Нещадний прибирає першими!

– Я знаю. Але це нічого не змінює.

– Тоді ти дурень, тому що це змінює все. Здохни першим, Книжнику.

Він усміхнувся.

– Як пощастить...

Білка вдарила коня п'ятами, і той знехотя пішов неквапливою рессю. Книжник рушив за нею, намагаючись не відставати.

І ось тепер вони стояли у зруйнованій часом автозаправній станції на узбіччі гайвею, і Білка, поклавши лікті на капот проржавілого до дірок автомобіля, розглядала в бінокль контури будинків, які почали виникати десь на обрії.

Здалеку вони здавалися цілими, але Книжник знав, що це не так. Місто було зруйноване, не цілковито, але досить сильно. І зробили

це рослини, дощі, вітер, температура і час.

Будинки руйнувалися, засипаючи уламками вулиці, і по камінню зі швидкістю пожежі повз усюдисущий плющ. Деревя росли на карнизах і дахах, їхнє коріння рвало бетон на частини. Знелюднене місто перетворювалося на ліс, у кам'яні джунглі, у дивне місце, де хмарочоси впиралися в небо, завиті зеленню від фундаменту і до даху, і дикий виноград заповзав під покручені рами зеленими вусами, руйнуючи камінь і бетон, відкриваючи дорогу вітрам і волозі.

Сіті і Таун були кінцем життєвого простору Паркового племені, і що знаходиться далі, Книжник точно не знав. За межами міста простягався світ, про який він тільки читав, дороги, які він бачив тільки в своєму дорогоцінному атласі, та річки, відзначені блакитними лініями на старих картах.

Але для того, щоб потрапити туди, потрібно було вибратися з Сіті, перейти міст, що веде в Таун, перетнути Таун так, щоб дістатися до його південних околиць...

А ось потім...

Потім мало розпочатися найцікавіше.

Він квапливо дістав із заплічного рюкзака атлас і сів на траву.

Хотів він або не хотів, а без спілкування з Білкою далі було не обійтися. Якою б вона не була – вона союзник. Тільки ось тепер при її наближенні у нього в животі утворювалася липка холодна грудка. І Книжник не був впевнений, що це страх.

– Подивися, – покликав Тім, і дівчина підійшла, ведучи коня за повід.

– Ми зараз тут, – сказав Книжник, показуючи пальцем місце, де на карті гайвей, підійшовши впритул до Сіті, дотикався до белтвею – кільцевої дороги, що колись охоплювала і Сіті, і Таун. – Ось заправна станція...

Він підборіддям показав на руїни заправки, біля якої вони розташувалися.

– Ось там була електростанція – це залишки труби.

- Раніше мостів було три.
- Я знаю, – кивнула Білка. – Бачила руїни.
- Давно була в Сіті?

Вона швидко глянула на нього.

- Не дуже. Цією весною.
- Міст, який в центрі? Що з ним?
- Тоді стояв цілісінський. Ти біля річки ніколи не був?
- Ні. Нас того разу виявили ще на околицях, ледве ноги винесли.
- Тоді слухай... Річку тут убрид не перейдеш – глибоко і широко.

Течія швидка. Після дощів пре так, що аж страшно поруч стояти. Біля повалених мостів охорони немає, та вона там і не потрібна. Зате в центрі міст березуть як зіницю ока. З боку Тауна його тримають під прицілом снайпери. Чи не весь час. По жителях Сіті вони не стріляють, якщо ті не намагаються зайти за середину моста. Але якщо заступити за межу – б'ють влучно. З боку Сіті міст забарикадований. Думаю, що не замінований – на їх місці я б із мінами там не бавилась, надто вже дуже все старе... але вони можуть...

– Завданнячко, – задумливо мовив Книжник. – Але ж нам потрібно сюди...

Він постукав пальцем по карті.

- На південь?
- Ну, так... І я поки не уявляю, як це зробити. Ти побувала в Тауні?
- Цієї зими. Перейшла по льоду... І теж ледве ноги винесла.
- Ну, ми з тобою холодів не дочекаємося... Які думки?

– Ніяких, – чесно зізналася Білка. – Дорога одна – через міст. А там – снайпери з того боку, снайпери з цього... А в тебе які?

– Нам на південь, – сказав Книжник. – І річка тече з півночі на південь.

- Ну? – перепитала Білка.
- Це поки все.
- Чому все?
- Тому що для цього плану потрібен човен або пліт.
- Їх у нас немає.

– Тоді стати птахом і перелетіти на іншу сторону повітрям.

– І як ти збираєшся стати птахом?

Книжник розвів руками.

– Не знаю.

– Ну що ж... – констатувала Білка. – Хороший у нас план. Слушний.

– Іншого немає.

Книжник запакував атлас у рюкзак і встав.

– Я розумію, що це звучить безглуздо, але доведеться діяти за обставинами. Як ти думаєш, ми зможемо знайти союзників у Сіті?

Білка мимоволі фиркнула.

– Зрозумів, – кивнув Тім. – Давай-но заїдемо в Сіті так, щоб за течією бути вище моста.

– Добре, – сказала Білка, застрибуючи в сідло. – Тепер ти тримаєшся за мною і виконуєш будь-які команди. «Будь-які» – означає будь-які. Інакше нарікай на себе. Не хочу тебе лякати, але чели з Сіті – малоприємні типи.

Тім теж видерся на коня і підібрав поводи.

– Зате ми з тобою приємні, – буркнув він. – Приємніше вже нікуди!

– Ближче поки не під'їжджаємо, – скомандувала Білка з похмурым обличчям. Обходимо Сіті з півночі на відстані. Щойно стемніє, підемо всередину.

* * *

Спочатку по них ударив кулемет, а вже потім Бігун побачив вершників. Стріляли над головами, але щойно кулі засвистіли навколо, загін заліг у високій траві. Можна було повзти, але від коней далеко не відповзеш, тому Бігун демонстративно встав на повний зріст, а слідом за ним підвелися Облом, Свин, а потім й інші мисливці.

Вершників було небагато, десятка півтора, але з ними в одному строю рухалися два легких вози з кулеметами – ган-кари, і кожен з них коштував двох десятків бійців.

– Фармери, – неголосно сказав Облом йому в потилицю.

Але це Бігун і сам бачив. Загін наближався, охоплюючи мисливців Парку півколом.

– Не стріляти, – про всяк випадок попередив Бігун інших. Але дурнів не було.

Візники розгорнули ган-кари, стрілки за кулеметами взяли мисливців на приціл, і тільки тоді з ряду кінних виїхав вершник – темноволосий і засмаглий до чорноти чел із довгим хвостом волосся на потилиці. Його обличчя було б миловидним, але все псував шрам – рубець від правої скроні майже до лівого вуха.

Бігун полегшено зітхнув – Різаного він знав. Бачилися пару разів і навіть домовлялися про торгівлю.

Вождь тицьнув автомат у руки Облому і теж ступив уперед, показуючи руки.

– Живи вічно, Різаний!

Різаний промовчав.

Поруч із ним у сідлі сиділа герла – невелика, темненька і вагітна. Під очима в неї розбіглися темні кола, а самі очі...

Нехороші у неї були очі. Бігун мав інтуїцію звіра і рідко помилявся. Дуже погані.

– Її тут немає, – сказала герла приглушеним голосом.

– Що сталося, бро? – запитав Бігун, оголюючи в усмішці верхні зуби, дрібні, як у тхора. – Може, ми шукаємо одну і ту ж тварину?

Різаний повільно повернув голову в його бік.

– А... – протягнув він. – Бігуне... Живи вічно!

– І ти, і ти, Різаний... – кивнув Бігун. – Ми шукаємо герлу, яка порушила Закон Парку. Її звать Білка. Маленька худа тварина, небезпечна, як болотний снейк. Руда сука, яку ми вигнали з племені.

Очі у вагітної спалахнули темним кривавим світлом.

– І де вона, Бігуне? – запитав Різаний.

– Ми думаємо, що йде в Таун.
– Одна? – продовжив Фармер.
– З нею ще один покидьок, – сказав Облом за спиною Бігуна. – Книжковий хробак! Але він мій.

– А... Облом... – знову ліниво протягнув Різаний, схиляючись до шиї коня. – Живи вічно, Обломе. Але я вже говорю зі старшим, так що ти можеш заткнути пащу...

Облом пішов плямами, відкрив був рот, але промовчав.

– Вона не сама, – спокійно сказав Бігун, не вступаючи в суперечку. У нього не було ніякого бажання брати участь у перепалці під прицілом двох великокаліберних кулеметів. – У неї є спільник...

Різаний схилився до герли з шаленими очима, і та щось прошепотіла йому на вухо.

– Ваша одноплемінниця зі спільником убили чоловіка цієї жінки, – Різаний поклав долоню на приклад автомата в сидельній кобурі. – Я думаю, ви повинні заплатити за це...

Бігун відчув, як за його спиною напружилися мисливці.

– Вона не наша одноплемінниця...

– Так? Вони обидва з вашого племені, що б ти зараз не розповідав. І ти відповідаєш за те, що вони зробили.

Стволи кулеметів ледь помітно опустилися нижче.

– Ми теж хочемо їх покарати...

– Убитий фармер, один із наших... – процідив Різаний, стиснувши губи. – Усі племена в окрузі знають, що буває після цього. Чи ви, Паркові, забули, що ми нічого не прощаємо і нічого не забуваємо? Напевно, давно ніхто з ваших не висів на стовпах справедливості! Пора нагадати!

– Не квапся, Різаний, – важко вимовив Бігун. Він сам здивувався тому, як пересохло в роті – слова дряпали йому горло, як шматки черствого коржа. – Ти встигнеш покарати винних, а твоя герла отримає викуп за вбитого чоловіка. Ми якраз збиралися запропонувати тобі діло...

– Діло? – здивувався фармер. – Мені? Яке діло мені може запропонувати парковий?

– Я б хотів поговорити з тобою віч-на-віч.

Деякий час Різаний розмірковував, міряючи Бігуна поглядом, але потім усе-таки кивнув:

– Підійди.

Бігун підійшов, намагаючись дивитися гордо, але цьому дуже заважали стволи кулеметів, що стежили за ним. Він був невисокий на зріст, і кінь Різаного нависав над ним, як скеля.

Фармер дістав свій автомат із кобури, і ствол уткнувся Бігуну під ключицю. Мушка дряпала шкіру, від металу несло мастилом і порохом гаром.

– Говори.

Бігун ковтнув якомога непомітніше і подивився на Різаного знизу догори.

– Скільки зим у тебе на плечі, Різаний? – запитав він.

– Шістнадцять, – відповів той, не знімаючи пальця з курка.

– Хотів би ти обдурити Нещадного, бро?

Ствол автомата вривався йому в плоть, але Бігун навіть не змінився в обличчі.

– Нещадного не можна обдурити.

– Книжковий хробак каже, що можна.

– І ти хочеш, щоб я повірив у цю нісенітницю, парковий?

– Я хочу, щоб ти пішов із нами і переконався сам.

Різаний дивився на нього зверху вниз неприємним холодним поглядом.

– Ти кличеш мене ловити твоїх утікачів?

– Це не втікачі, бро. Це шанс жити вічно.

Різаний неприязно посміхнувся.

– Не можна жити вічно.

– Але можна жити дуже довго. Три життя. Чотири. Це майже вічно, Різаний. Для нас це вічність.

Різаний подумав, а потім кивнув.

– Тобі потрібні бійці.

– Ну, звичайно, – погодився Бігун. – Я кличу тебе не тому, що тебе люблю. Просто з твоїми челами, кіньми і ган-карами ми зможемо зробити більше, ніж без них.

– І я зможу обдурити Нещадного?

– Або ми обидва зможемо, або обидва програємо – як пощастить.

– Якщо це підстава, парковий, то я відберу у тебе не зброю, не людей, я відберу у тебе життя...

– Домовилися, – кивнув Бігун. – У мене на плечі відзначено сімнадцять зим, Різаний. І якщо я промахнусь, то мене покараєш не ти – Нещадний. Сам подумай, хто з вас страшніший?

* * *

Будинки нависали над вулицями в прямому і переносному сенсі. Обплетені зеленню величезні куби, похилені паралелепіпеди, дивні іржаві конструкції, немов побудовані спеціально, щоб дати опору лозі і паросткам плюща і винограду.

На деяких вулицях уже піднявся ліс, причому немолодий – густий, з підліском, такі вулиці вони об'їжджали.

Навколо було справжнє пташине царство, повітря буквально тремтіло від криків пернатої живності, але це не радувало, бо якщо хоч з одного з хмарочосів у Даунтауні за околицями стежив спостерігач, то зграї птахів, що злітали в повітря, чітко позначали їх шлях.

Утішало одне – темніло, а темніло в Сіті зовсім не так, як на Пустках.

Небо над колишніми будинками було ще світлим, блакитним із додаванням рожевого, а на вулицях уже густішала пільма, і в міру того як вона наступала, пташиний гомін ставав тихішим, пернаті пірнали в зелень – за нею ховалися порожні отвори вікон – і зникали.

– Треба буде забратися звідси до ранку, – сказала Білка, дивлячись на довгокрилі силуети, що мелькали над ними. – Тільки ледачий не зрозумів, що тут хтось є...

Книжник мовчки крутив головою, роздивляючись те, що колись називалося Сіті. Зараз вони були на північній околиці міста. Тут не зводили висотних будівель, максимум три-чотири поверхи. Частина будинків явно ніколи не була житловою – район, що переходив в одноповерхову забудову, залишався лівіше. Вони їхали по самому кордоні промзони. Праворуч іноді виникали руїни заводських корпусів, напівзгнилі, з проваленими дахами вергаузи, залишки довгих, на кілька блоків, парканів.

– Скоро доведеться шукати місце для ночівлі, – попередила Білка. – Ще трохи, і тут буде хоч око виколи...

– Ну так давай шукати... – погодився Книжник, який темряву не любив.

– Дивись, де буде багато сухої лози. І для багаття рубати легше, і цвілі всередині менше.

Такий будинок знайшовся на початку наступного блоку.

Перший поверх, напевно, колись був магазином. Білка трохи попрацювала тесаком, розчищаючи широкий отвір, двері впали з гнилих петель при першому ж натисканні, і вони ввели коней всередину.

Книжник поліз у кишеню рюкзака, дістав відреставрований власноруч механічний ліхтарик, кілька разів натиснув на клавішу, розганяючи генератор. Діод спалахнув, заливаючи блакитним світлом кут приміщення.

– Ух ти... – сказала Білка з щирим подивом. – Я такого і не бачила. Ти прямо шаман, Книжнику.

Тім пирхнув.

– Посвіти...

Вона швидко притягла до хати кілька футів сухої лози, порубала тесаком, склала в «курінь» і спритно підпалила.

– Ти розсідлай коней, а я поки знайду ще гілок.

Книжник кивнув і почав знімати з коней зброю. Ті злякано косили очима на вогнище, але стояли струнко.

Білка принесла хмиз, спорудила триногу і залила водою з каністри кілька шматків солонини. Друг вибрався з каптура, отримав сухарик і вирушив подорожувати у своїх справах.

– Я перевірю будинок, поки скипить, – повідомила дівчина. – Назовні не ходи поки, там розтяжка, про всяк випадок.

– Зрозумів, – відгукнувся Книжник.

– Ану, дай свою гуділку...

Він простягнув їй ліхтарик.

– Сюди тиснути.

– Бачу.

Білка боком злетіла по бетонних сходах на другий поверх і через декілька хвилин спустилася.

– Пусто, – повідомила вона, заглядаючи в казанок із закипілою водою. – Навіть мертвих немає. Дивно, але, здається, будинок не грабували. Перший поверх обчистили, а решта неторкане. Треба буде понишпорити по кімнатах і переглянути підвал. Як ти думаєш, що тут було до?..

– Магазин.

– Що продавали?

– Посвіти, – попросив він, і Білка із задоволенням почала натискати на ручку.

– Бакалія, – пояснив Тім, розглядаючи ледь помітні написи.

– Що?

– Овочі, фрукти, різна їжа, дрібниці по господарству. Якщо у них був склад унизу, то варто понишпорити... Бачиш, це – холодильники, в них зберігали те, що швидко псується. А там, де прив'язані коні, – платили за покупки...

– Цікаво, що ж трапилось? – запитала вона. – Ось був мир – і його не стало. Я в курсі, що прийшов Нещадний і всі Старші померли. І я розумію, що Нещадний – це хвороба, дивна, але хвороба. Як

лихоманка або пронос... Але я не розумію, звідки і як він прийшов. Ти читав про це в своїх книжках?

– У книжках про це нічого не написано, – відгукнувся Книжник, помішуючи вариво в казанку. – Не встигли про це написати. Я не знаю точно, як швидко все сталося, але, думаю, мова йшла про кілька тижнів. Коли за такий короткий час помирає кілька мільярдів людей, не до книжок.

– Тоді звідки ти знаєш, що Нещадного можна обдурити?

– А я не знаю, що його можна обдурити, – сказав Книжник, знімаючи ложкою коричневу піну із супу. – Я здогадуюся, що це можна зробити.

Білка подивилася на нього з подивом.

– Тільки здогадуєшся?

Тім зітхнув.

– Так. І якби не щоденник, – він поплескав по лежачому поряд рюкзаку, – я ніколи й не дізнався б, що у нас є шанс.

– Хто написав його?

– Одна герла, яка абсолютно випадково опинилася в Парку під час приходу Нещадного. Вона приїхала туди з батьками і на ранок вони померли. Усі батьки померли, а діти залишилися. Так утворилося Паркове плем'я. Вона все докладно описала, а щоденник встигла заховати в Бібліотеці. Я знайшов його рік тому, спочатку хотів викинути – це ж не книжка – а потім прочитав.

– І чим нам допоможуть її записи?

– Її записи – наш путівник, Білко. Вони приїхали в Парк із маленького містечка Маунт-гіл, і поруч із цим містечком знаходиться місце, де народився Нещадний. Ти про всяк випадок запам'ятовуй, хтозна, що зі мною може статися. Це місце називається Лаба.

– Дивна назва...

– Дивне місце. Воно розташовувалося на території великої військової бази, і ніхто не повинен був знати, що воно там знаходиться, навіть сім'ї тих, хто там працював.

– Звідки ж вона знала?

– Чула розмову матері і батька. Батько переживав, тому що всі люди на планеті домовилися не робити нічого, схожого на Нещадного, але робили все одно. І в Лабі займалися саме цим.

Білка дістала з рюкзака пакет із сушеними травами і кинула їх у вариво, потім туди ж полетіла жменя крупи, і бульйон перетворився в густу ароматну юшку.

– Помішуй, – наказала Білка, і Тім слухняно почав працювати ложкою.

– І далеко нам до цієї Лаби? – запитала вона через хвилину.

Він кивнув.

– Сто миль з гаком на південь від Тауна.

– Сто миль!

Білка присвиснула.

– І для цього треба пройти Сіті, перейти міст, а потім ще і вибратися з Тауна. Сто миль землями, які ми не знаємо. Це не просто далеко, Книжнику, це дуже далеко.

– Я знаю, – сказав Тім. – Але єдиний Маунт-гіл, про який може йти мова в щоденникових записах, знаходиться там, Білко.

– Ну, значить, треба до нього дійти, – підсумувала вона, дивлячись на те, як вариво густішає. – Так, до речі... Ти обіцяв навчити мене читати?

Деякий час Книжник мовчав, дивлячись Білці в очі. Погляду вона не відводила. У світлі вогнища її волосся здавалося темним, а тіні біля вилиць і в куточках рота – глибокими, наче порізи.

– Добре, – нарешті погодився Книжник.

Видно було, що згода далася йому нелегко.

– Дуже добре. Після вечері і займемося.

* * *

Не всі в племені, що жило в Сіті, розуміли, наскільки їм пощастило. Сіті розташовувався настільки вдало, що тільки повний

дурень міг не користуватися можливостями, що відкривалися. Із заходу до міста підходили Пустки, населені фермерами. Ті виробляли овочі, фрукти, молоко і м'ясо – набагато більше, ніж могли з'їсти або запасти. Їм потрібні були ніштяки і зброя, а це все було в Сіті.

На лівому березі річки розташовувався Таун, в якому хазяйнувало інше плем'я, якому теж потрібні були продукти за ніштяки. Але між ними і фермерами стояло плем'я Сіті і єдиний вцілілий міст. Тому плем'я Сіті отримувало ніштяки з Тауна за розумними цінами, а ті отримували продукти від фермерів, щоправда, за цінами в декілька разів більшими.

Тому плем'я Сіті було багатим, краще за всіх озброєним і вкрай болісно ставилося до будь-яких спроб чужинців пробратися на їх територію. Тому, коли жриці Сіті – Айше – доповіли, що спостерігачі бачили на півночі зграї потривожених птахів, вона не стала хвилюватися і викликала до себе командира охоронної сотні, незважаючи на пізню годину.

Додо явно ніяковів поруч із нею.

Він був на дві голови вищий за Айшу і втричі важчий і, цілком можливо, міг вбити її одним ударом лапи, схожої на ведмежу, хоча і був на два роки молодшим, але при вигляді жриці червонів, ніяковів і втрачав командний голос.

Айша знала, що має над ним владу не тільки тому, що вся повнота її належить жриці і її помічникам за законом Сіті, а ще тому, що дуже йому подобається. Додо був хороший – від нього пахло грубою силою, що завжди заводило жрицю, але Додо був для неї табу. Вона добре знала цей тип челив: отримавши її хоча б раз, він почав би вважати Айшу своїм надбанням, не став би підкорятися наказам, так що для втіх у неї були інші чели і герли, а Додо...

Додо ж повинен був безнадійно і сильно її хотіти, що він і робив.

– Додо, милий, – прощобетала Айша, дивлячись на спину командира, зігнуто в ритуальному поклоні. – Схоже, що у нас на півночі з'явилися гості...

Додо повільно випростався. Його плечі могли б загородити їй сонце, якби воно вже не сіло в Пустках.

– Живи вічно, Айшо! Ти хочеш, щоб ми вийшли зараз? – запитав він несподівано високим, юнацьким голосом.

– Вранці, Додо, – відповіла Айша. – Вийдете на світанку. Спостерігач покаже тобі сектор, де літали птахи.

– Їх багато?

– Не знаю. Ти мені розкажеш!

– Добре, Айшо. Ти хочеш їх живими?

Жриця посміхнулася.

– Не обов'язково.

Додо всміхнувся у відповідь. Усмішка робила його обличчя зовсім дитячим.

– Я постараюся тебе порадувати.

– Дякую, Додо. Нещадний так давно не пив свіжої крові...

– Я зрозумів, жрице.

– Йди відпочинь.

– Живи вічно, Айшо.

– І ти живи вічно, Додо.

Він знову вклонився і пішов до дверей, але ті відчинилися і йому назустріч ступив стривожений спостерігач. Айша знала його по імені – Гостроокий, – позаяк він був одним із кращих спостерігачів у племені, справді гострооких, тут із прізвищем не помилилися.

– Айшо! Воїне Додо! – виголосив він. – Пробач мені, жрице, за погані новини, але щойно на заході спрацювали сигнальні ракети.

– Це можуть бути звірі? – запитав Додо.

Він насторожився, підібрався і тепер ще більше нагадував Айші кугуара – такий же сильний, швидкий і небезпечний!

Звірі жили на зарослих вулицях Сіті як у лісі, і з кожним роком їх ставало все більше і більше, але сигнальні ракети на кордонах були встановлені на зовсім іншого звіра.

– Ні, – похитав головою спостерігач.

Додо кивнув і повернувся до Айші.

– Не хвилюйся, жрице. Вранці я все зроблю.

Вона змахнула рукою, відпускаючи їх, і підійшла до вікна.

За склом простягався Сіті. Її Сіті. Ніч уже огорнула його вулиці, і сусідні будинки здавалися темними замшілими брилами. Але Айша знала, що за стінами мерехтять вогнища, герли готують вечерю своїм челам, укладають спати дітей. На дахах найвищих будинків сидять спостерігачі і стережуть кордони, а внизу безшумно ковзають по вулицях трійки і п'ятірки вартових, що охороняють нічний спокій від непроханих гостей-мародерів. Сіті жив своїм життям, а Айша всього лише допомагала йому вільно дихати.

Вона зняла туфлі і стала ще меншою на зріст.

Струнка, добре складена, невисока, смаглява, з явною домішкою крові Нігроу або лати, із хвостом важкого густого волосся, яке діставало до сідниць, вона, можливо, не була красива, але здавалася такою, особливо у порівнянні з жінками племені, висмоктаними ранніми пологами і постійними вагітностями.

Традиційно головна жриця не мала постійного чела, але один раз виносила і народила дитину. Згідно з Законом, вона повинна була народжувати доти, доки не народить дівчинку-спадкоємицю, але Айші пощастило – потрібне сталося з першого разу. Закон також говорив, що вихованням дівчинки жриця не займається, у неї вистачає інших турбот – і дочку виховувала інша сім'я.

Айша дістала з буфета відкриту пляшку вина і налила собі келих. Червоне, терпке, пахне сонцем і виноградом. Вона зробила кілька невеликих ковтків, а потім із насолодою облизала губи.

Іноді вона бачила доньку, але особливого почуття до дитини не відчувала. Дівчинка була необхідністю, вимогою Закону, і Айша не вважала її зовсім своєю, незважаючи на те, що та була схожа на неї як дві краплі води.

Дивлячись на маленьку темноволосу бейбі, Айша прислухалася: чи не защемить у грудях? Але в грудях нічого не щеміло. Красива бейбі, миленька, але не більше. Свої привілеї та обов'язки жриця любила

більше, ніж дитину, і це було правильно. Закон мудрий: жриця повинна любити своє плем'я, а не свою сім'ю.

Айша допила вміст келиха і, на мить замислившись, вирішила, що сьогоднішню ніч вона проведе одна. Ранок обіцяв бути цікавим – вона буквально відчула ніздрями запах горілого пороху і розігрітого збройного мастила – вона обожнювала ці аромати бою та смерті. На Сіті давно не робили набігів, а однаки, які спокусилися на наживу, були лиш убогим приношенням Нещадному. Похоронні вогнища горіли все частіше, значить, він не отримує достатньої уваги і гнівається.

Жриця глузливо гмикнула, але мимоволі потерла плече, де в ряд було витатуйовано сімнадцять магічних крапель. Вона не вірила в жертвопринесення, в молитви і знала, що скільки живих не спалюй в одному вогні з мертвими, настане час... І ніхто не в змозі відстрочити прихід Нещадного. Але люди вірили.

Айша скинула із себе одяг і з насолодою лягла на чисті простирадла.

Скільки б днів або годин (або навіть хвилин) їй не залишилося, це будуть хороші години. Вона проживе їх, як хоче. А коли прийде її час...

Ну, значить, він прийде.

* * *

Підвал виявився розграбованим, Білка з Книжником побачили це відразу, як відчинили прирослі до одвірка двері.

– Даремно ми піднялися завчасно, – констатував Книжник, позіхаючи. – Дивись, тут і ковалі побували, все залізо обдерте.

– Нічого, – бадьоро сказала Білка і позіхнула сама, – чим далі від цього місця ми будемо, тим краще. Птахи ще сплять, і це добре.

Ліхтарик в її руках бадьоро гудів, світлове коло нишпорило по купах сміття, уламках стелажів, якихось незрозумілих пластмасових

залишках, шматках запиленого поліетилену.

– Пішли, – запропонувала Білка. – Чого розсиджуватися?

Пляма світла ковзнула по засипаній пилом і трухою підлозі, пробігши по стіні...

– Ану підсвіти... – попросив Тім.

На великому плакаті колись була надрукована реклама. Основа була паперова, тому і збереглася, фарби проглядалися погано – підвал відволожився, але зображення вгадувалося – де контурами, а де тінню...

– Так, – сказав Книжник серйозним голосом. – Від телефонного номера, звичайно, користі мало. А ось адреса... Адреса нам може стати в нагоді.

– Що це? – з подивом запитала Білка з темряви.

– Наш шанс перебратися на той бік, – відповів Тім. – Без усякого моста.

* * *

Додо підняв по тривозі два загони варті.

П'ятеро хороших бігунів повинні були вирушити на північ, туди, де спостерігачі засікли зграї потривожених птахів. Їм належало в разі чого викликати допомогу ракетами. А повний десяток чистильників із двома кулеметниками для прикриття призначався для рейду на захід.

Третій загін варті в повній бойовій готовності залишався на місці, чекаючи сигналу від спостерігачів, щоб вирушити або на північ, або на захід, залежно від обставин.

Сам Додо збирався очолити важкоозброєний десяток, він нюхом чув на заході серйозну заваруху.

Коли загони висунулися до воріт, з'явилася Айша. Вона була вдягнена по-похідному, з автоматом через плече, і вела за вуздечку одного з меринів. Коней фармерів у Сіті не продавали, купити можна

було лише мерина або мула, та й то неймовірно дорого, за зброю або вибухівку. Вибухівку доводилося вимінювати в Тауні, там її витоплювали зі снарядів, що залишилися на артилерійських складах. Загалом кожен мерин або мул обходився Сіті в таку кількість ніштків, що і підрахувати було страшно. Але у Айші був свій мерин, їй годилося мати найкраще.

– Живи вічно, Айшо! – сказав Додо, схиляючись перед жрицею.

– І тобі довгого життя, Додо!

Айша підбадьорливо торкнулася його руки, і гігант почервонів від збентеження.

«Треба буде запросити його до себе, – подумала вона, ховаючи глузливу посмішку, – а то він скоро почне непритомніти при моїй появі».

Додо був хороший. Дуже гарний. Може, тому Айші подобалося мучити його, то наближаючи до себе, то віддаляючи.

– Я вирішила розвіятися зранку, – повідомила жриця, легко, майже не торкнувшись стремена, скочивши в сідло. – Ти не заперечуєш?

Начебто він міг заперечувати!

– Там може бути небезпечно, Айшо, – пробубонів Додо.

Бронежилет був йому дещо замалий.

– Я знаю, – відгукнулася жриця. – Саме тому і їду з тобою, Додо! Ти ж захистиш мене в разі чого?

Додо ледь чутно загарчав, прикладаючи руку до серця.

– От і добре, – посміхнулася Айша, рухаючи мерина з місця. – Веди нас, відважний Додо, веди нас!

* * *

Знайти будинок за адресою в місті, де вісімдесят років немає адрес – завдання непросте. Допоміг атлас Книжника, в якому була

схематична карта Сіті. Шукана вулиця Рівер-роад на ній була, а от будинку з номером 1448 не було.

– Ми ось тут, – сказав Книжник, тицьнувши пальцем у карту. – Нам ось сюди. Тут промзона, склади... У будь-якому випадку це близько до річки, так що по дорозі.

Коні йшли кроком, небо все рожевішало, і на ньому світанок уже малював хмари.

– Буде жарко, – Білка подивилася вгору і Друг, скориставшись моментом, вискочив з каптура і теж дивився на небо, сидячи на її плечі.

Над ними вже кружляли мартлети, що вийшли на ранкове полювання, і ковзали на кривих крилах у потоках повітря, вишукуючи здобич.

Деякий час вони їхали мовчки, поглядаючи на всі боки. Трава і мох, якими рясно поросли тутешні мостові, скрадували тупіт копит, тому пересувалися вершники практично безшумно і досить швидко. І коли сонце з'явилося крізь оброслі плющем будинки просто перед ними, Білка і Книжник перебували більш ніж за три милі від місця, де ночували.

Житлові будинки скінчилися, вони в'їхали в промзону.

Тут тяглися до річки довгі кишки колишніх вергаузів, залишки якихось невеликих заводів, за якими вже неможливо було визначити, що саме тут вироблялося, незрозумілі рвані трубопроводи з темного старого тонкого металу висіли шматками на віадуках зі старого каменю – залишки труб ковалів не цікавили: цей метал не кувався, у тиглях – горів.

Пташні стало в рази менше, зате шум річки тепер вчувався чітко, і в повітрі з'явилися граціозні ігрети, які заходили на посадку в бік сонця. На кількох дивом уцілілих стовпах виднілися волохаті шапки гнізд сторків.

Ще за п'ять хвилин ходьби вони нарешті опинилися на березі.

Річка текла перед ними – широка, спокійна біля берегів і стрімка, зі скипаючою піною посередині. Вода в ній була чистою, прозорою,

коні відразу почали фиркати – їм хотілося пити.

Колись річка була набагато ширшою, але греблі давно звалилися, і тепер потік повернувся в початкове русло, як було до людини. По берегах височіли залишки пірсів, частина яких давно обсипалася з різних причин, лежали остови величезних річкових човнів, що служили для перевезення вантажів...

Книжник спробував пригадати слово, яким ці човни колись називалися, але не згадав.

Рівер-роад, якщо дивитися по карті, тут не закінчувалася, а вигиналася і бігла далі вздовж річки, і втікачі поїхали по ній на північ.

– Марно, – сказала Білка через півгодини пошуків. – Я і допомогти тобі не можу до пуття. Що шукати? Як це має виглядати...

– Як склад на березі... Ангар. Схожий на цей... – Книжник тицьнув рукою в перекошену будівлю, схожу на половинку труби, що стояла віддалік праворуч. – Можливо, більший?

– І все? – здивувалася Білка.

– Поруч повинен бути пірс... Щось на зразок цього. У них був вихід на річку.

Він знову показав рукою – цього разу Білка роздивилася серед густих заростей прибережного чагарника довгий бетонний майданчик, що йшов від берега до води. Майданчик спирався на палі. Частина з них уже перетворилася на розсипані шматки, з яких стирчав іржавий товстий дріт. Уся конструкція нагадувала величезну мертву мокрицю або багатоніжку.

– Хрінове місце, – сказала Білка, чомусь щулячись. Їй стало незатишно, немов хтось дивився на них через цей частокіл напівзруйнованих паль. Хтось дуже злий і кровожерливий. – Зручне для засідки.

– Навряд чи тут хто живе, – похитав головою Книжник. – Звірини має бути повно, це так... А для людей... Тут усе закинуто, Білко, і свіжих слідів не видно. Уявляєш, у Сіті жили майже двісті тисяч чолів. А нині?

Дівчина знизала плечима.

– Не знаю. Тисяча. Може дві. У Тауні, якщо вірити Шаману, утричі більше.

– У Тауні, – у голосі Книжника чувся відвертий смуток, – жив майже мільйон челів, Білко.

– Я все одно не вмію рахувати до таких чисел. Півруки – це п'ять. Рука – десять. Сто – це десять рук. Тисяча – це сто рук. Я це розумію. Що таке мільйон?

– Це тисяча тисяч.

– Стільки не буває...

– Тепер не буває, – погодився Тім. – Тепер багато чого не буває і вже не буде.

– Пішли звідси, – Білка знову зіщулилась. – Погане місце. У мене неприємне передчуття.

– Розумієш, Білко, тут безглуздо чекати засідки: вороги не можуть бути скрізь – їх занадто мало на таке величезне місто, не можна контролювати всі околиці такою кількістю людей. А Таун іще більший! Скільки мисливців знадобиться, щоб його прочесати? А зробити облаву? Так що про засідки не думай: вони можуть вистежити нас, і то спочатку треба нас знайти...

– Знайти нас нескладно, ми йдемо до мосту – це єдиний шлях на той бік.

– Він не єдиний, – твердо сказав Книжник, рушаючи з місця. – Ми знайдемо інший спосіб дістатися до Тауна, а там зловити нас стане ще складніше. Давай-но звернемо сюди...

Вузкий провулок між двома вергаузами ґрунтовно заріс, але не деревами, а тонкою молодого лозою. Трохи далі річка розлилася, берег підмило, і залишки зламаних бетонних плит козирком нависали над водою, що котилася на південь.

– До краю не підходь, – попередила Білка. – Місце відкрите. Помітять.

Книжник похитав головою, але про всяк випадок пригнувся.

– Не помітять, очерет заважає.

– Ближче не вийде.

– А ближче нам і не треба... Дивись!

Він показав рукою на низький, загиджений птахами з даху і до фундаменту ангар за триста футів від них.

– Впізнаєш?

Білка дивилася.

– Слухай, ти ж ніби скаржився на те, що погано бачиш?

– Я бачу достатньо. Дивись на малюнок на стіні. Номерів у будинків тут немає скоріш за все, але це явно те, що ми шукаємо. Там напис... читай!

– Тім, ти вчора показав мені десяток букв і хочеш, щоб я прочитала?

– Назви мені ті букви, які запам'ятала...

Білка вихопила серед вицвілих тіней знайомі з вечірнього уроку значки і назвала їх. Їй була цікава ця гра – з перетину паличок з'являлися звуки, і ці звуки могли скластися в слова.

– Прекрасно, – похвалив Тім і несподівано усміхнувся, і Білка побачила, що у нього не вистачає ікла справа, але усмішка все одно була гарною. – Усього дві помилки. Ти переплутала «b» і «d». А ось ця буква – «еф». Запам'ятала?

Вона кивнула.

– Так що ж там написано?

– Там написано, – сказав Тім урочисто, – «Повітряний і водний атракціон братів Буковські». Та ж реклама, що і на стіні в підвалі, де ми ночували. Ми його знайшли! А тепер... – він піднявся на спину своєї конячки і поплескав її між вух. – А тепер – поїхали, подивимося, що там у нас цікавого всередині...

* * *

Щоб потрапити в ангар, їм довелося чимало попрацювати. Хоча ворота не були на замку – вони виявилися зсувними, і спрямовувач,

по якому їздила масивна ступка, давно пішов у ґрунт. Загалом, щоб відкрити метровий прохід, довелося витратити майже двадцять хвилин часу. Двадцять хвилин – це дуже багато, коли за тобою поспішає погоня, а Білка була впевнена, що їх розшукують і знайдуть обов'язково – це не те, що може статися, а може і не статися, це питання часу.

Коні всередину йти відмовилися. Білка вилаялася, але тягти їх в ангар силоміць не стала – прив'язала біля входу.

– Наглядай! – наказала вона Книжнику, а сама ковзнула в темряву за воротами, що пахла прілим.

Щойно вона зникла з поля зору, Тіму теж стало незатишно – по спині побіг холодок, долоні звожились, і він зловив себе на думці, що прискорено дихає.

Незнайомий пейзаж тиснув, з очеретяних заростей біля самої води долинали дивні хлюпаючі звуки, і гуло під поривами вітру старе діряве залізо стін. Він перехопив зброю зручніше, повів стволом, вишукуючи невидиму ціль, і постарався напустити на себе максимально грізний вигляд, але боятися від цього не перестав.

Тоді Книжник почав рахувати про себе – це був гарний спосіб, щоб відволіктися.

Він дорахував до шістдесяти, коли дівчина з'явилася біля воріт.

– Ну? – запитав Тім нетерпляче. – Що там?

– Темно. Без твого ліхтарика не обійтися. Але, схоже, тут нікого не було...

– Чому ти так вирішила?

– Біля входу лежить тіло, – сказала Білка. – Трохи далі – друге. Точніше не тіло, а те, що залишилося. Але ти ж знаєш... Мертві тіла належить спалювати. Їх не чіпали. Вони лежать там, де до них прийшов Нещадний. Значить, тут нікого не було...

– Дуже добре! – зрадів Книжник, і Білка подивилася на нього з подивом.

– Це добре?

– Заходимо! – він зробив крок до ангара, дістаючи з рюкзака ліхтарик. – По дорозі все поясню!

Але у величезному ангарі ліхтарик на ручному приводі виявився лише трохи ефективнішим за банку зі світлячками, яку Книжник використовував у глибокому дитинстві, щоб у літню ніч дійти до туалету. Довелося з підсобних засобів і гнилого дрантя спорудити щось на зразок факелів, які жахливо чадили, але давали можливість бачити на десяток метрів уперед.

Ангар виходив до річки другим торцем, тут теж були ворота, величезні закриті стелажі, зарослий блідою цвіллю і ще чимось ниткоподібним генератор, більше сотні іржавих каністр і заправна колонка – курна, лущиться, вся в плямах корозії, але абсолютно ціла.

– Під нею повинна бути бочка з паливом, – сказав Тім.

– Тільки паливо скисло...

– У будь-якому випадку не до кінця. – Книжник говорив упевнено, продовжуючи озиратися. – Те, що залишилося від палива, добре горить, а це смолоскипи. Це можна підірвати, врешті-решт. Цим можна щось підпалити, а загасити буде важко! Загалом украй корисна штука це твоє скисле пальне. У наших краях такий скарб не знайдеш удень зі свічкою – давно все розібрали. Нас із тобою закидали запальничками із запасу, а нових узяти ніде!

– Слухай, Книжнику... Я не розумію, навіщо вожді тебе вигнали. Ти ж украй корисний чел... Усі ці премудрості звідки?

Він криво посміхнувся.

– Жартуєш! Я дармоїд! Я не вмію полювати! Я погано бігаю і стріляю. Хіба може бути корисним чел, який читає і не вміє тихо перерізати горлянку...

Книжник став біля стелажів і задер голову вгору. Оброслий довгими білими нитками залізний скелет високих полиць у світлі факела справляв моторошне враження. Чітко війнуло послідом кажанів, якоюсь гниллю, прілим ганчір'ям і солодкуватим, ледь відчутним запахом тління.

– Будемо шукати тут, – повідомив він.

– Що?

– Пліт. Знаєш, що таке пліт із колод?

Білка фиркнула і відразу ж із її каптура пролунало обурене потьохкування Друга.

– Ну, й чудово... А цей не з колод, але теж пліт. Навіть краще.

– Книжнику, та тут усе згнило!

– Тут? – запитав він, змітаючи павутину з краю полиці. – Навряд чи. Та й плоти начебто були не гумові – ні згнити, ні пересохнути не могли. Тільки шви перевіримо – і все.

Білка зморщила ніс.

– Ну, наприклад, – процідила вона, оцінююче оглянувши стелажі. – Припустімо, пліт ми знайдемо. А що з кіньми робити? Коней доведеться кинути?

– Не обов'язково. Коні плавають.

– Ага. Плавають. Ми будемо не просто мішенню! Ми будемо ду-у-уже великою мішенню! Тім, так нас розстріляють із моста, чхнути не встигнемо. Це не вихід, це самогубство!

– А іншого варіанта все одно немає, – відповів Книжник спокійно, але Білка бачила, що він зовсім-зовсім неспокійний, просто намагається показати їй свою крутизну. – Пліт допоможе нам переправитися на той бік без моста – це раз. Уночі нас буде погано видно – це два, значить, стріляти буде важко й у нас з'явиться шанс. Ага! Ану допоможи мені!

Вони насилу стягнули з однієї з нижніх полиць важезну сумку. Зверху посипалося сміття, стелажі хитнулися, під стелею зашаруділо, заклекотіло, Білка схопилася за автомат, у каптурі стривожено застрекотів Друг, але тут у густій темряві зоряним розсипом блиснули сотні розплющених очей.

– Кажани, – фиркнула дівчина. – Тьху! Гидота!

– А по-третє... – сказав Книжник тремтячим голосом, – ми подумаємо над тим, щоб у жителів Сіті і наших друзів із Парку було інше заняття на момент переправи.

– Ти злякався? – запитала Білка.

– Дурниці... – відповів Книжник. – Миші, хоч і з крилами! Чого їх бояться?

Він сів навпочіпки, витер долонею густий шар пилу, що присипав баул, прочитав напис дрібними буквами і задоволено кивнув.

– Терпіти їх не можу, – зізналася Білка, стоячи за його спиною. – Гидота. І ще кусаються...

– Ну, якщо їх не чіпати... – повідомив Книжник, підбираючи факел. – Судячи з кількості лайна на підлозі, їх багато, і живуть вони тут багато років... Це ми у них у гостях.

– Не люблю мишей.

– Ну, й добре... – незважаючи на напівтемряву, Білка роздивилась, що він посміхнувся. – Я їх теж... гм, гм... недолюблюю.

– Скажи вже чесно, теж боїшся!

– Гарзд... – відмахнувся він. – Нехай боюся, але не так сильно. Тут інше...

– Що – інше?

– Я тут подумав... Знаєш, але ж ти моя перша учениця.

– Це в якому сенсі?

– Я так нікого і не навчив читати, хоча давав слово.

– Кому давав?

– Своєму вчителю – Сухорукову. Може, пам'ятаєш його? Такий смішний, ходив кособоко і накульгував.

– Пам'ятаю. Ми його весь час дражнили.

– Його всі дражнили. Він упав зі сходів ще кідом, щось там зламав у спині, але вижив, тільки рука всохла. Мені було чотири зими, йому чотирнадцять, коли він умовив мене вчитися.

– Сумніваюся, що тебе довелося умовляти...

– Даремно сумніваєшся. Я погодився не відразу. Хотілося їсти, ти ж знаєш... Я весь час хотів їсти. А за читання м'ясо не давали...

– І довго він тебе вчив?

Тім похитав головою.

– Недовго. Я був хорошим учнем – три місяці, і я вже сам міг навчити когось буквам.

– І не знайшов кого навчити?

Він кивнув.

– Не знайшов.

– Мені ти не пропонував.

– А ти б погодилася?

– Ні. Не було сенсу. За читання м'яса не давали...

– А тепер? – запитав він, примруживши очі.

Вона задумалася на кілька секунд.

– Не знаю. Мені цікаво, але... – Вона насупилася. – Це нікому не потрібно, Тіме. Скільки б мені не залишилося, я вже не навчуся користуватися своїми знаннями.

– Відкрию тобі таємницю, Білко, – ніколи не знаєш, що може стати в нагоді...

– Автомат завжди корисніший за книжку, – відрізала вона.

– Не впевнений, – посміхнувся Тім кривувато. – Наприклад, автомат не допоможе нам переправитися на той берег. А я – допоможу.

– Ти не книжка.

– Ну, як сказати... Я багато книжок, Білко, багато і відразу. Коли ніхто не хоче з тобою дружити, коли ти не здатний полювати і не отримуєш задоволення від того, щоби вбивати, залишається багато часу на читання.

– Тут мені тебе не зрозуміти...

– Може, коли-небудь зрозумієш, – сказав Книжник. – Так. І це беремо! – Він освітив факелом ще одну сумку, таку ж велику, як перша, і вхопився за лямки з одного боку. – Зайвих знань не буває, Білко. Іноді це краще, ніж автомат. Це навіть краще, ніж цілий загін фермерської кінноти. Сподіваюся, я встигну тобі це до- вести...

Книжник навіть закректав від натуги.

Величезна сумка важко впала на підлогу.

Він нахилився, розглядаючи щось, що лежало в глибині стелажа. Потім випростався, задоволено усміхаючись.

– Ну, ось... Ще один розв'язок задачі, – сказав він задоволено. – Якщо я, звичайно, зумію його зібрати... І це беремо. Потім відкриваємо другі ворота.

– Що ти знайшов? – запитала Білка, з цікавістю розглядаючи знахідку – в'язку тонких металевих трубок і великий рюкзак.

– Справжній ніштяк, Білко! Тобі сподобається!

* * *

Після того як у сутінках один із мисливців зачепив сторожок і прямо перед розвідниками в повітря злетіли сигнальні ракети, Бігун зрозумів, що зіткнення не уникнути – спостерігачі вже визначили місце спрацювання пастки і доповіли жерцям про вторгнення.

Подвійний хлопок – і в повітрі розцвіли дві вогняні кулі, заливаючи всю округу яскравим хімічним світлом.

Від несподіванки загін кинувся врозтіч, а хтось із переляку навіть пальнув на біле світло.

– Не стріляти! – крикнув Бігун. – Тихо!

Ракети з шипінням падали, залишаючи в бузковому небі тремтячі димні сліди. На вулицю знову спустився морок.

– Тварино криворука!

Звук удару пролунав глухо, хтось застогнав крізь зуби – Облом явно приклався до незграбного з усього розмаху.

– Ось тут ми і заночуємо, – сказав Бігун, озираючись. – Та не чіпай ти його, Обломе! Покалічиш – на собі будеш тягти!

– Ще чого, – огризнувся Облом. – Тут і закопаю!

Але жертву відпустив.

Місце, вибране Бігуном для ночівлі, виявилося не гіршим і не кращим за будь-яке інше. Коротка вулиця, що закінчується бетонним завалом. Похилені фасади будинків, затягнуті плющем, нерівні діри віконних прорізів, із яких уже подекуди стирчали гілки вирослих усередині дерев.

Узагалі-то для того, щоб тримати облогу, не годиться, надто вже хистко все виглядає, але Бігун не збирався тримати облогу.

– Херове місце, – Свин шмигнув носом і сплюнув убік. – Нас тут відразу знайдуть...

– А нам і треба, щоб нас відразу знайшли... – Бігун зазирнув в отвір дверей більш-менш цілого двоповерхового будинку.

– Зараз знайшли? – запитав Свин.

Бігун зітхнув.

– Вранці. Обломе!

– Що?

– Нехай розвідники подивляться навколо. Можуть бути ще розтяжки...

– Вже. Будемо забиратися звідси?

Бігун похитав головою.

– Чекатимемо.

Різаний зупинив поруч із ним коня, підібрав поводи і, трохи розвернувшись у сідлі, із підозрою подивився на нового союзника.

– Ти зібрався робити привал?

– Так.

– Я не залишу тут своїх людей.

– І не треба. Відійди трохи назад, знайди укриття, тільки таке, щоб ця вулиця прострілювалася з твоїх ган-карів, і тримай розвідників поруч із нами. Нехай нашорошать вуха. Якщо я домовлюся – покажешся. Якщо не домовлюся...

Бігун усміхнувся.

– Якщо я не домовлюся – буде по-справжньому весело. Про нас із тобою герли складатимуть пісні і співатимуть їх бебикам... Але ми цих пісень не почуємо. Такі справи, бро.

– Це втішає, – сказав Різаний без тіні посмішки на спотвореному обличчі. – Чудовий план. І пісні я люблю... Але ось помирати в мої плани не входить. Я краще почекаю Нещадного...

– Твоя справа, бро... Головне, щоби вчасно заговорили твої кулемети...

Різаний ударив колінами, розвертаючи коня, і поїхав геть, до своїх воїнів, що стояли віддалік.

Бігун відійшов на пару кроків, і поки фермерські ган-кари розверталися у вузькому проміжку між будинками, сів, спостерігаючи, як його мисливці готують місце для ночівлі. Свин негайно влаштувався поруч, набив трубку конопляною смолкою з м'ятним листям і повільно, із задоволенням закурив. Запахло важким солодким дурманом. Облом одразу ж опинився поруч, подивився несхвально – запах трави міг розноситися на квартал – але від зтяжки не відмовився. Вдихнув пару раз – і знову зник.

Конец ознакомительного фрагмента.

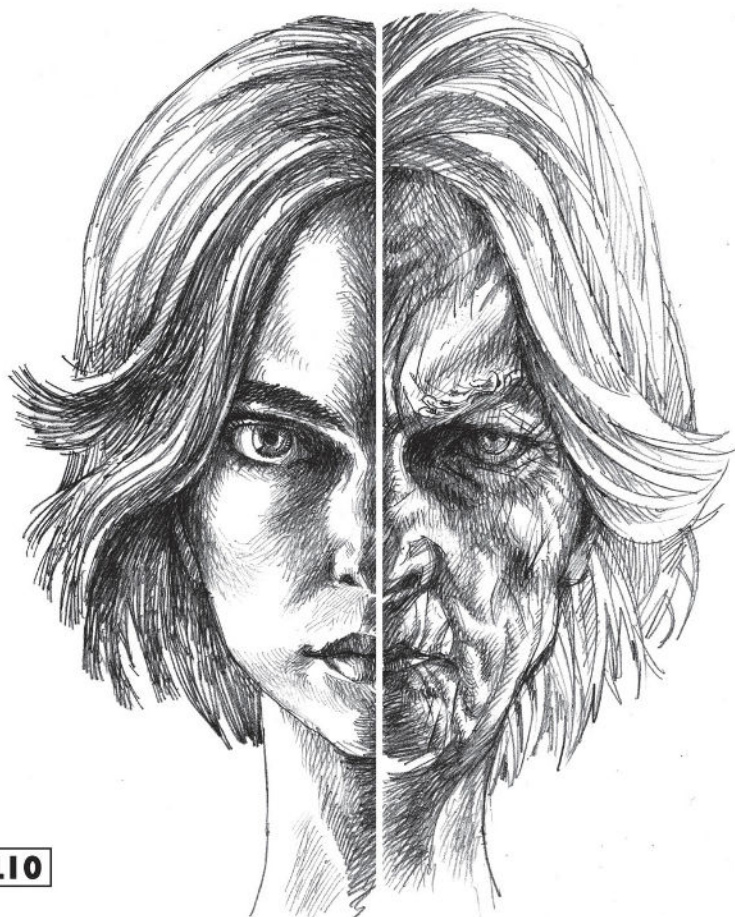
Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ЯН ВАЛЄТОВ

КРАШИЙ ВІК
ДЛЯ СМЕРТІ

CF FOLIO

